

ISSN 0333-1083

HELGÅDAL'S NYTT

HIL

UTGITT AV HELGÅDAL I.L.
18. ÅRGANG - 1989
Pris: Kr. 50,-

Berg

Forord

Jula 1989 nærmer seg, og Helgådals-Nytt kommer med sin 18. årgang. Foruten hendelser i Helgådalen i gammel og ny tid, har vi i år innslag både fra gullgraverliv i USA på slutten av 1800-tallet og et innslag om en markert personlighet i vår nabo-kommune i øst. Forbindelsene over Kjølén har på våre kanter en sikker tradisjon. Som vanlig har vi også i år mye personorientert stoff her i Helgådals-Nytt, og slektsartikler av Grethe Forbregd og Reidar Prestmo. At Helgådalen idrettslag runder 50 år til våren har vi valgt å markere med en billedkavalkade. Det at Helgådals-Nytt tar for seg historisk stoff hindrer ikke at vi i vårt daglige virke tar i bruk moderne virkemidler. Vårt fotoarkiv er nå stort sett ferdig registrert i vårt dataanlegg, og årets utgave av Helgådals-Nytt er laga på ei ny maskin hos Verdal Boktrykkeri. Dataalderen gir muligheter våre forfedre ikke kunne drømme om. Men desto viktigere er arbeidet med å verne minnene fra den gamle kultur. Vi ønsker alle våre medarbeidere og lesere en riktig god jul.

Hilsen
Redaksjonskomitéen.

Forsidebilde: Hytta på Fagerlivollen.
Kjent fra Rinnans flukt i mai 1945.
Foto: Håvard Elnes.
Vignetter: Lasse Johnson jr.

Eit barn er født

Av Randi Schjølberg

Eit barn er født i Ecuador,
det saknar både far og mor.

Ein barneheim tek vare på
så mange hjelpelause små.

Men ingen stad så trygg og varm
som på ein far, ei mor si arm.

Vi tenner ljós på juletre,
og barneaugo lyser med.

Det lyser frå ein eksplosjon
i Syria og Libanon.

Og ingen engel daler ned,
og inga klokke ringer fred.

Vi feirer jul bak stengte dør
og gløymer lett at verda blør.

Så syng vi glad når jula kjem:
«Eit barn er født i Betlehem».

I redaksjonen:

Ansvarlige redaktører:

Johs. Overmo
Arnt Kjesbu

Øvrige medlemmer:

Joar Olav Nesseemo og
Bjørn Inge Langdal
Lasse Johnson sen.
Håvard Elnes
Reidar Prestmo
Brit Ness

Sats og trykk:

Verdal Boktrykkeri A/S

GULLGRAVEREN OLA GREEN

Av Bjørn Inge Langdal

INNLEDNING:

Historien handler om Ole G. Green, kjent som Ola Green her i Helgådalen. Det er en litt uvanlig historie om odelssønnen fra Øver-Green som forlot foreldre, søsken og hjem for å søke lykken i Amerika. Det å reise til Amerika var jo ikke noen uvanlig handling, svært mange nordmenn gjorde det. Det som var uvanlig med Ole Green var det livet han levde der borte.

Ole oppholdt seg i Amerika fra 1870 til 1912, altså tilsammen 42 år. Det har tydeligvis vært en del korrespondanse mellom Ole og familien her hjemme. Heldigvis er en del av brevene som han sendte bevart og hovedgrunnlaget for denne beretningen er seks brev som familien hjemme i Øver-Green mottok i årene fra 1872 til 1890. Disse brevene er gjengitt ordrett. Brevskriveren hadde sikkert lite skolegang etter dagens målestokk, men brevene er forbausende velformulerte og vel-skrevne. Det skulle derfor være mulig å få med seg innholdet i dem. Noen steder i brevene er det skrevet bare prikker ....., dette er ord som jeg ikke har vært i stand til å tyde.

Litt tradisjonsstoff finnes også om Ole Green.

FAMILIEN I ØVER-GREEN

Ole Green ble født i 1839 i Øver-Green som nummer fire i en søskenflokk på åtte. Foreldrene var Gundbjørn Green (1805-1885) og Bereth Elnes (1805-

1883). De åtte barna var:

- 1) Paul f.1831, d.1832.
- 2) Martha f.1833, d.1921. Hun var gift med Ole Johannessen Elnes. De hadde ingen etterkommere.
- 3) Anne Green f.1836, d. 1933. Hun var i mange år husmor på Holmen Nedre. Ingen etterkommere.
- 4) Ole Green f.1839, d.1916. Ingen etterkommere.
- 5) Gurianna f.1841, d.1916. Hun var gift med Peder Overholmen. De hadde to barn.
- 6) Erik Green f.1849, d.1899. Han var gift med Serine Langdal. De hadde 7 barn sammen og Erik ett barn før han giftet seg.
- 7) Pauline f.1847, d.1906. Hun var gift med Elias Åkran. De hadde tre barn.
- 8) Iver Green f.1854, d.1922. Han var gift med Fredrikke Lange fra Bergen. De bodde i Trondheim og hadde tre barn.

Ole i sine yngre år

LIVET HJEMME I NORGE

Som vi ser var Ole odelssønn i Øver-Green. Det er ingen i dag som vet hvorfor han reiste til Amerika. Mangel på arbeid kunne være en praktisk årsak. Hvis han ikke var interessert i å bli

gårdbruker, var det sikkert få muligheter til annet arbeid her hjemme. Eller kanskje var det rett og slett lysten til å oppleve noe nytt som var drivkraften. Etter å ha studert det vi vet om livet hans, er det mye som tyder på at han var en person litt utenom det vanlige og han

Øver-Green

har ganske sikkert vært i besittelse av en god del eventyrlyst. Et den gang midelmådig gårdsbruk oppe i Helgådalen var neppe særlig interessant for ham. Det ble i hvert fall broren Erik som etter hvert tok over gården etter foreldrene. Ole var imidlertid gårdbruker en kort periode før han reiste. Under folketellingen i 1865 finnes Ole som forpakter av gården Nedre Holmen og søsteren Martha var tjenestepike sammen med ham der. Kanskje var det her at han skaffet seg nok penger til å betale for amerikabilletten. Anne, en yngre søster, var senere ansatt som hushjelp der i mange år.

UTVANDRINGEN

Ole var en godt voksen mann da han forlot Verdalen for å søke lykken. Året var 1870 og han var da 31 år gammel. Etter et langt liv på den andre siden av Atlanterhavet skulle han senere komme hjem igjen, men foreldrene sine traff han aldri mer. Det må absolutt være tillatt å kalle vår hovedperson for en pioner. Da året 1870 var omme hadde omtrent 300 personer emigrert fra Verdalen til Amerika. Den store utvandringen foregikk som kjent i 1880-årene og i år 1900 hadde tilsammen cirka 2000 personer reist fra Verdalen til USA. Vi må derfor gå ut i fra at odelssønnen fra Øver-Green visste svært lite om det som ventet i hans nye hjemland. Utvandringen til Ole er anført både i utvandningsprotokollen for Trondheim og i kirkeboka for Vuku. I utvandningsprotokollen er reisedatoen angitt til 21/4-1870, mens det i kirkeboka er angitt 11/4-1870. Her er forøvrig yrket hans oppgitt til å være agronom. Datoene stemmer godt over ens og den faktiske reisedatoen var 22/4-1870. Båten som Ole og mange andre emigranter tok fra Trondheim denne dagen het "Norway". Den gikk til byen Hull som ligger på østkysten av England.

Erik Gren

Deretter måtte emigrantene reiste med tog til Liverpool som ligger på vestkysten. Herfra reiste de med båten "Hibernian" den 27/4-1870.

Etter omtrent en ukes seilas kom de til New York på den amerikanske østkysten. I Oles tilfelle er byen La Crosse i staten Wisconsin oppgitt som bestemmelsessted. Dette kan bety at han hadde kjentfolk der som han reiste til, men det er like sannsynlig at han reiste videre til et annet sted. Den eneste slutningen man kan dra av bestemmelsesstedet er at han reiste til det området som blir betegnet som "Midt-Vesten".

FORMANINGER TIL LILLEBROR

Korrespondansen som vi har kjennskap til begynte i 1872. På dette tidspunktet befant Ole seg i Duluth, Minnesota hvor han tydeligvis livnærte seg av forskjellig slags arbeid. Det var broren Erik som mottok formaninger fra storebror. Bakgrunnen for disse formaningene var at Erik hadde sørget for at et kvinnfolk lengre ut i bygda var kommet i uheldige omstendigheter. Brevet avdekker en velutviklet humoristisk sans hos brevskrivaren.

Duluth den 18/7-72.

Kjære Broder

I dag faldt det mig ind at jeg skulde tage en hviledag, og saaledes gik jeg rundt i Byen deels for at tale med forskellige og hovedsagelig gik jeg og vendte paa Posten for jeg har Brevvexling med forskellige i Amerikan ogsaa.

Straset som Posten kom var jeg til stede og erholdt er Brev som jeg saag var fra dig og uden videre skynde jeg mig Hjem for at tage min Brøpklædning paa, men saa erindrer jeg Brevet var ikke læst, som jeg straset bragte, og hvad stod der? Jo det modsatte af hvad jeg mente ha, ha, ha. Som jeg før har hørdt om blandt Emigranterne skulde du være paa Giften fod og det var jeg ikke ..... men det gjordre mig ogsaa ond paa den maade at Brevvekslingen har værdt død mellem os og derfor har jeg aldri faadt aabenbært min mening og de kunde kanskje have verdit til advarsel saa du ikke har verdit i noget trøbbel des angaaende.

Jeg ser at du er bestemt paa at utvandre, og de har verdit min mening helle tiden at hjelpe dig med, da jeg anser det for den beste udsigt for fremtiden for mig og dig. Jeg skal vest hjelpe dig med lidt Penge da jeg nu Gudskelov ikke er saa knabt stelt, men jeg skal ennu fortæle dig hvad jeg har mendt. Som jeg ved er du ennu ung i tjenesten saa du bliver vist dyr og løse og derfor har jeg tengt fra et par Aar i Høst at reise hjem en tur om Gud giver helsen og da kunde det blive noget beligere og hjelpe dig, og vis det ikke skulde gaa paa anden maate saa har du at forsøge rømning som ogsaa maate gaa da jeg gjelpte dig lidt.

Om du finder dig i dette Hjelp vores Foreldre lidt til den tid enten du er hjemme eller du reiser ud paa fortjeneste uden ..... , men vogt dig nu for noget trøbel med Fruentimmer saa vil det alting gaa på det beste.

Du gjør ikke at fortæle til nogen at jeg tenker at komme hjem for tiden vil blive vores Foreldre saa lang da dem skal gaa og vente. Skriv straset og fortel hvorledes du vil mottage midt tilbud. Eler maa du vise eller ytre noget om at jeg skriver om rømning for de kunde ogsaa blive ubehageligt.

Som jeg for har sagt trives jeg godt i Amerikan og nu ogsaa bedre end før da jeg nu kan begynde at tale lidt og i Sommer har jeg ogsaa haft bra fortjeneste i Juni Maanedt tjente jeg 50 dolars fridt og i denne ved jeg ikke endnu men det bliver vist lidt mindre for at jeg har skøftet et par dage.

Hvorledes historigen om det Giftermaal for du fortæle mig.

Jeg har hørdt at du har sendt mig et Portredt men de breve har jeg ikke faadt og derfor faar du sende mig et anden.

Rykker kunne tydeligvis gå til andre verdensdelene også uten moderne kommunikationsmidler. Den 29/8-1872 fødte Anne Martha Overholmen sønnen Iver Odin og far til barnet var nettopp Erik Green. Vi ser at brevet til Ole er datert 18/7 samme år så historien var kjent i Amerika allerede før barnet var født. Ryktet har tydeligvis antydnet noe om ekteskap mellom de to, men dette ble det aldri noe av. Utvandningsplanene som Erik hadde ble aldri satt ut i livet. Tydelig er det at storebror ikke hadde noen moralske skrupler med å anbefale lillebror å stikke av til Amerika selv om det fantes forpliktelser hjemme av ulike slag. Rømningplanene som ble foreslått har sannsynligvis sammenheng med at militærtjenesten i Norge ikke var avtjent. En annen mulighet er at han hadde forpliktelser i forbindelse med farskapet. Dette året var Erik Green 27 år.

GULLGRAVEREN

Iver Holmen i Amerika i 1896.

De aller fleste av emigrantene livnærte seg av jordbruk i det nye landet. Eventyreren Ole Green valgte en mye mer utradisjonell levevei og nettopp dette har gjort at han har fått et noe uvanlig ettermæle. Ettertiden husker ham som gullgraver, men svært få er nok klar over hvilken pioner han egentlig var. For å kunne forklare dette er det nødvendig å gjengi en del historiske fakta.

Black Hills ligger i det sørvestre hjørnet av staten Sør-Dakota. Det var

her Ole deltok i viktige og tragiske begivenheter i USAs historie. Området ligger langt vekk fra de strøkene som var kjent som gruveområder og det hadde derfor ikke blitt berørt av gullfeberen som hadde hersket i første halvparten av 1800-tallet. Så langt hadde ikke de hvite fattet noen interesse for området. For Sioux-indianerne derimot var Black Hills hellig. Derfor ble det i 1868 inngått en avtale mellom indianerne og de hvite. I denne avtalen ble Black Hills en del av et stort indianerreservat. Den hvite hæren skulle passe på at ingen hvite tok seg inn i reservatet og forstyrret indianerne. Denne bevoktningen sammen med de fiendtlige indianerne gjorde at det ikke kom noen hvite til Black Hills. Etter hvert begynte det imidlertid å gå rykter om at det fantes gull der. Disse ryktene ble bekreftet sommeren 1874 av general George A. Custer som hadde vært på ekspedisjon der. Dette førte til store oppslag i aviser over hele USA og hva som hendte etterpå er lett å skjønne. Det ble snart organisert ekspedisjoner av gulltørste menn som ville lete etter gull i Black Hills. Mot slutten av 1875 hadde avtalen som indianerne hadde inngått liten praktisk verdi og en ny avtale av 1876 åpnet området for gullgraverne. Derfor er det ganske klart at Ole Green valgte en veldig usikker levevei da han reiste inn i Black Hills, muligens som en av de første hvite. I Martin Ulvestads bok "Nordmændene i Amerika" fra 1907/1913 er det hentet et sitat fra et brev som Ole Green har skrevet. Her skriver han følgende:

"Vi var 10 Nordmænd, som reiste med et Hesttræn paa 40 vogne fra Bismarc, N.D.. Vi vilde til Black Hills for at søge Guld. Men banen gik ikke saa langt. Efter 18 Dages Vandring naaede vi det Sted, hvor Byen Deadwood nu ligger. Da vi kom did, traf vi to andre Nordmænd, Ulrik Ekkelo, fra Værdalen, og en Hr. Petersen, som ogsaa var fra Trondhjems-kanten. De var netop ankomne dertil fra Yankton. Vi gik i forskellige Retninger. Men guldet var vanskelig at finde. De fleste blev modløse og reiste tilbage. En døde her den første Vinter. Nu er det bare Sefanias Ekkelo, fra Værdalen, og jeg, som bor her i dette Strøg.

Desverre har det ikke lyktes meg å finne ut om dette brevet er bevart.

Vi vet at Ole overlevde det harde livet i Black Hills, men det var ikke alle som var like heldige. Etter hvert viste det seg at området også inneholdt rike forekomster av sølv og andre metaller noe som

førte enda flere lykkejegere dit. Indianerne tolererte selvsagt ikke aktiviteten til de hvite skjerpene og konflikter var ikke til å unngå. Uoverenstemmelsene førte til det berømte slaget ved Little Big Horn River i den sørøstlige delen av Montana i 1876, ikke langt fra selve Black Hills. General Custer som fra før var berømt for mange seirer over indianerne ble overlistet av Siouxhøvdingene Crazy Horse og Sitting Bull. Custer og hele hæren hans ble utslettet. Indianerne vant bare en foreløpig seier før nye soldater ble satt inn for å beskytte de hvite. I det neste brevet fra Ole møter vi ham for første gang som gullgraver og brevet er sendt bare ett år etter det berømte slaget. Han var da godt i gang med gruveaktiviteter og det er ikke noe glansbilde han tegner av Black Hills. Det er igjen Erik Green som er mottager.

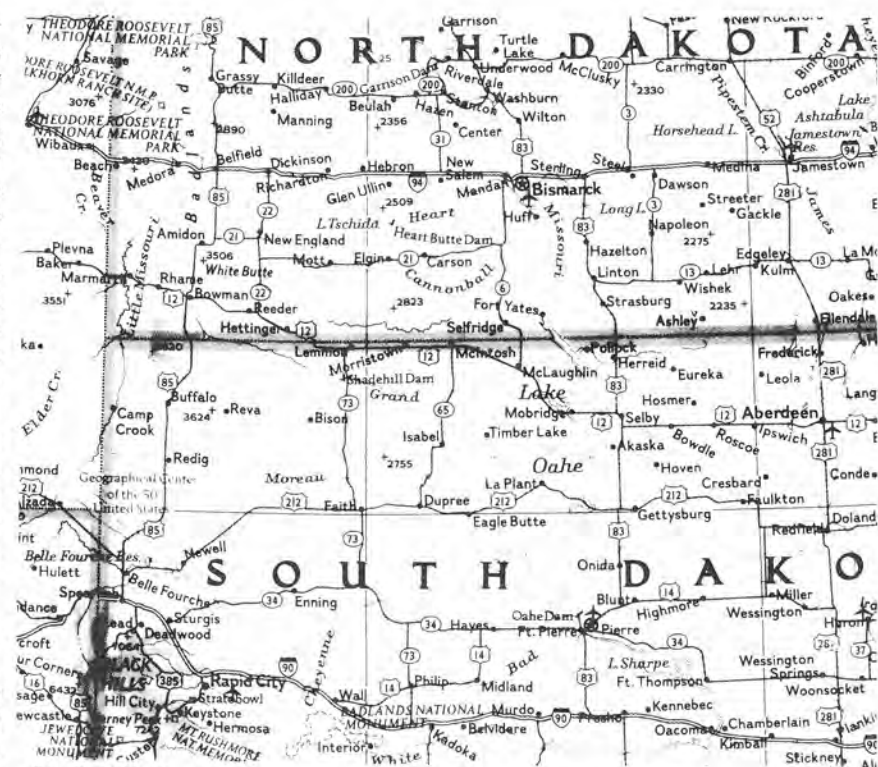
Blek Hills den 26de August 1877.

Kjære Broder!
De har vært i Lang stillestående med vares Brevsending, men for at jeg i denne Uge fandt en liden passende Guilbid paa midt eget lille stykke Jord skal jeg sende dig det.

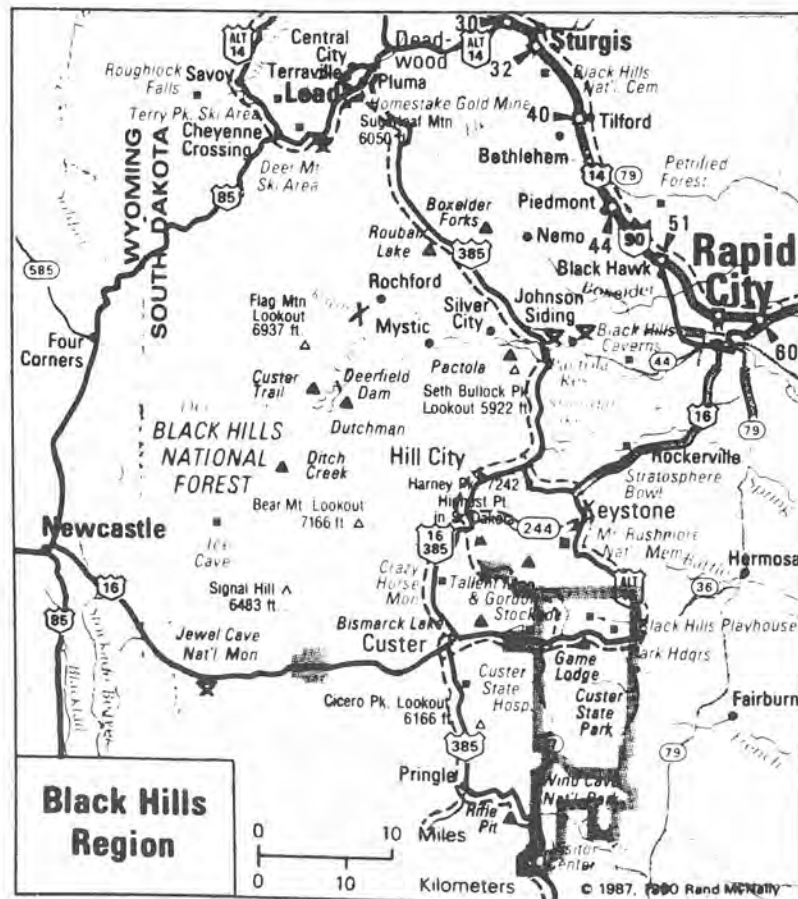
I Sommer har jeg ikke haft Lelighed til at skrive noget Brev da jeg hele tiden har vært 8 norske Miile op i Fjeldene, og ikke har haft nogen Lelighed for Posttransporten. Minne Breve fra Iver og Anne for site Vaar fik jeg nå og som skal besvares ve første Lelighed.

Som sagt har jeg et lidet stykke Land (Guilddan) i sammen med en Tysker styket er 600 Fod langt og 190 Fod Bredt og som er hardt at arbeide da de er i en dyb Dal hvor en stor Bek løber efter. Vi har arbeidet i hele Sommer og ikke gjort mere end 1 dolar om dagen paa grund af at Vandet er for hårdt, og saaledes skal vi nu lade det Ligge til i Vinter og da vil vi undersøge om de er Lønnende eller ei. Det sidste Brev fra Iver var skrevet i Mai og som jeg seer staar alting som sedvanligt til foruden at Marthas Søn er død. Iver ..... I Aviserne ser jeg at Malsaa Koppermine er speldt falidt.

Hvorledes livet er i Blek Hills er at for vidløftig at skrive om, men med et ord det er et Hundeliv, at leve koster 1 dolar om dagen og enda ..... det til. Det lagi for naten er som Haren, du får legge dig ned den Busk som er helegis naar naten kommer, arbeidet er hardt og fortene-sten har i Sommer ikke vært da her har vært saa overfylt med Folk, de har andog gaadt Folk her og tilbudt at arbeide for maden og da kan du slude dig til vorledes de er at leve flere hundrede Miile ind i en vil Ørken og ikke

Black Hills ligger i den sørvestlige delen av delen av South Dakota. Ole kom fra Bismarck som ligger i North Dakota.

Detaljkart over Black Hills. Stedet hvor Myeresville ligger er markert med et kryss sørvest for Rochford. Sansynligvis oppholdt Ole seg nært Myeresville mye av tiden han var i Black Hills.

kan komme ut når som helst.

Jeg har ditil ikke lidt nogen nød foruden i Vaar var jeg syg i par Uger af Bjenfeber og som ogsaa er hard. Sygdom den består hovedsagelig af madhed i Benerne.

Som ovenfor sagt jag har det Land og som vi vil undersøge i Vinter og kan ikke det blive noget verdi vil jeg gaa tilbage til Minnesota til Vaaren.

Du får gaa rundt til alle Søskende og Foreldre og hilse fra meg og saasnart Lelighed gives vil jeg skrive i nogen af dere igjen. Indianerne har ikke vært saa slemme i Sommer, skjøndt de er rundt til en ver tid. Soldaten er her og pase dem lidt.

Indet mere denne gang en hjertelig helsning til deg Foreldre og søskende.

Erbødigt fra din broder O. Green.

Gullringen som Ole hadde med seg fra Amerika. Inngraveringen, Black Hills 14 K, forteller hvor ringen kommer fra.

Tyskeren som Ole var kompanjong med finnes det ogsaa en historie om. Edin Green kunne huske at Ole hadde fortalt den selv etter at han kom hjem fra Amerika:

Ole og tyskeren hadde skrevet gjensidige testamenter etter at de kjøpte skjøpet sammen i Black Hills. Det vil si at de skulle arve hverandre i tilfelle dødsfall. Tyskeren ble senere funnet død på do av Ole uten at han hadde vist tegn til sykdom tidligere. Til alt hell befant det seg en lege i området. Han ble tilkalt for å finne ut hva dødsårsaken var. Tyskeren hadde dødd av hjertesvikt og Ole arvet hans del. Uten legen var Ole sikker på at han ville ha blitt beskyldt for å ha tatt livet av tyskeren for å sikre seg hans halvpart. En slik beskyldning kunne ha vært vanskelig å motbevise.

Historien illustrerer ganske godt at menneskeliv kunne være mindre verd enn gull.

Apropos konfliktene mellom gullgra-

vere og indianere hadde Edin Green enda en liten historie:

Etter at Ole hadde kommet hjem til Norge stilte presten ham et litt kinkig spørsmål. Han hadde spurt om det var så at han hadde drept indianere mens han var borte i Amerika. Svaret som gullgraveren gav var: "Det var nå den som skjøt først det"

Sammen med brevene finnes et tillegg til et brev. Selve brevet finnes ikke, men tillegget er sendt til foreldrene. Her forteller Ole litt mer om livet sitt. Vi får høre om arbeidssituasjonen hans og en jakttur med to kamerater. Konflikten mellom indianerne og innvandrene blir også kommentert.

Tillæg.

En maaned for Juul fros Vandet bort for os og derfor blev arbeidet for det meste stopet, skjøndt jeg for min pardt kunde have arbeidet paa de vilkaar at jeg skulde vente til Vaaren med betalingen, dette afslog jeg skjøndt Pengene var nok sikker og saaledes bestiler jeg ikke noget for øiebliket.

Straset efter at jeg sludtet arbeidet for Juul reiste jeg og to Tyskere ud paa Jagt, vi var en tre Mile (norsk) ind i ..... og kom Hjem til Juul. Vi har to hester som vi kløvjet Proviandt Sengeklæder og et Telt paa. Vi skjød 3 Jorter nogle Fugler af forskjellige slags, samt nogle andre Dyr som ikke findes Hjemme. Turen var morsom, og Indianer var heller ikke at see, de Left tidlig i Høst og vil formodentlig ikke komme tilbage for til Vaaren, skjøndt dem kan ikke gjøre

Ole var onkelen til Georg Green som reiste til Amerika.

stodt herinde da Landet allerede er begyndt at blive sedlet her rundt, og Folk nesten er over de hele og aldt vildt bliver slkremdt afvei og de gjør at Indianerne ikke kan have noget at leve af.

Jeg for sludte for denne Gang med en hjertelig helsin til dere alle, og et Gledeligt nydt Aar.

Deres søn O. G. Green

Min adrese som før. Hils gamle bekjente fra mig.

Det er litt vanskelig å tidfeste dette tillegget nøyaktig. Han skriver at arbeidet ble stoppet fordi vannet frøs. Dette må bety at det var snakk om gruvearbeid eller leting etter mineraler. Det går også fram at han var ansatt hos andre. I brevet fra 1877 fortalte han om

Bildet viser stedet som Ole hadde i Black Hills. Det er ingen opplysninger som kan fortelle nøyaktig hvor stedet lå, men det var trolig nær Meyersville.

Georg E. Green med revolveren som hans far Georg Green fikk av Ole etter at han kom til Amerika. Kanskje var det denne revolveren som han brukte til å forsvare seg mot indianerne. Foto tatt i 1984.

sitt eget stykke land og derfor er det mest sannsynlig at dette er skrevet før 1877, men etter at han kom inn i Black Hills.

Denne beretningen tyder på at Ole har begynt å bli amerikanisert. Språket hans har innslag av engelsk. Ordet "Left" betyr forlot og ordet "settled" skal egentlig være "settled" og betyr bosatt.

Under folketellingen i 1880 er Ole oppført i småbyen Myersville som ligger like i nærheten av Rochford i sørvestlig retning. Her er han oppført sammen med en annen nordmann og to svensker. Det opplyses forøvrig at han har vært arbeidsløs i to måneder dette året. Myersville ligger i Pennington County og dette county hadde tilsammen 2244 innbyggere i 1880. Av disse var det bare 12 nordmenn.

BREV TIL FORELDRENE

I 1881 mottok foreldrene, som da var 76 år gamle, et brev fra sønnen i Amerika. Et livstegn fra et usikkert liv langt unna var sikkert svært velkomment. Her får vi høre litt mer om aktivitetene til Ole. Det ser ut som om litt gårdsdrift avløser gruvedriften i Black Hills. Hjemme i Øver-Green har det vært avholdt en auksjon for å skaffe litt penger. Ole formåner til moderasjon og forsiktighet, muligens fordi han selv har foretatt en del uheldige disposisjoner. Store hendelser ute i verden blir også kommentert.

Rockford den 12te juli 1881.
Kjære Forældre!

For nogle dage siden fik jeg et Brev fra Iver hvoraf jeg ser at dere lever vel og

det samme kan jeg bekrefte dem jeg gjør. For øiebliket har jeg opgivet Bjergearbeidet. Jeg er gjest ferdig for at slaa en deed ..... Vi har det meste usalgt af det vi slaa faarige Aar, men det seer ut som at Bjerdriften bliver lidt mere arverlig i Sommer og paa den grund vil vi blive forberdt muligens vil her blive mere æfterspørsel for samme næste Vinter.

Vi har en ualmindelig tør og varm Sommer. Græset er aldeles afvisnet foruden langs Elver og Bekke. Vi har omtrænlig 12 tønner Poteter Sadt i Aar paa vores Land og siste Vaar liggede vi en Grøft for at lede Vandet over dem i tilfelde det skulde blive nødvendigt og i Sommer har vi haft brug for det. Siste Søndag den 10. juli spiste vi nye Poteter og ingen mindre end et Hønseegg og om faa dage kommer til at spise dem daglig. Vi kan selge nye Poteter her ..... for 8 cendt 11 men muligens i Vinter vil her blive 4 a 5 cendt saa vi kommer til at lade dem modne.

Jeg ser af Ivers Brev at dem holte Ausion siste Vaar, og han spørger fra dem om hvad der skulde gjøres med det mig tilfaldne Penge, jeg tager saa meget for jeg ser at dere har mig i erindring og de er mere end nok for min deel i Bodet. En ting jeg formaner dem om, gjør ingensrøre udskifning end at dere har lidt Penge paa Kistebunden. Sedt f.o.n. 100 Spesi i Banken i tilfelde at harde tider eller at ..... skulde indtræfe hvor godt vilde det ikke blive at gaa paa Banken og afspise Penge for at kjøbe en Tønne godt Korn. Tænk over dette og i tilfelde at dems sælge beløb ..... er saa stort at noget skal uddeles saa skal Erik og Gurianna dele ligt i midt Sted.

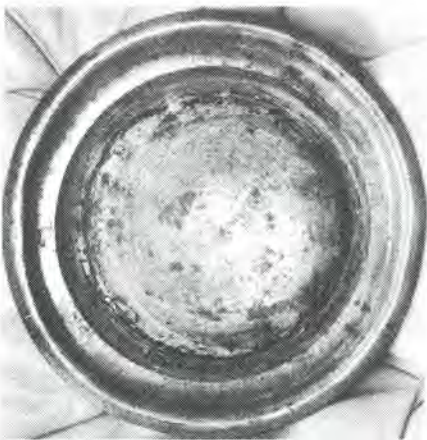
Jeg blive lidt længere her i Hillerne end jeg selv nogensinde har tengt og aarsagen var at jeg kom ind til lidt store spekulasjoner end mine Pengebeholdning i ...hed kunde indholde, skjøndt nu bliver forskjellen ubetydelig her eller Pengene ..... for at leve da ..... har lige saa saa stor kraft som noget andet sted i Amerika.

Det ser ut som at det Bliver en Vanskelig Post over det Helle i Verden at blive Keiser, Konge eller President. Siste dræbtes Keiseren af Rusland og for fjorten dage siden skjød dem tre Pistol-skud paa Presidenten af Ameriken, hans liv er håp om.

Efter Aviserne saa er ikke Regjeringen af Sverg og Tyskland i nogen god forstaaelse til Folket muligens ved Leilighed de vil blive dræbt ogsaa.

Af Nyheder som kan intresere dem nogen har jeg ikke og derfor får jeg afvigle min skrivelse med en Venlig hilsning og i håp om at vi atter i dette liv

sees, hils ogsaa minne Søkende fra deres Søn.
O. Green

Dette tinnfatet overlevde auksjonen. Det har innskripsjonen B.P.D.. 1845. Bokstavene står for Beret Paulsdatter Elnes.

Hendelser ute i verden var viktige også for en som var langt vekk fra sivilisasjonen. Det som Ole nevner i dette brevet er drapet på tsar Aleksander II og attentatet på den republikanske president James Abraham Garfield. Den amerikanske presidenten døde forøvrig samme år av skadene fra attentatet.

VURDERINGER AV GÅRDKJØP

I 1883 får Erik et brev fra Ole. Han har tydeligvis fått nyss om at faren Gundbjørn har blitt syk. Mesteparten av dette brevet omhandler vurderinger av Lille Langdal som Erik har planer om å kjøpe. Erik giftet seg i 1882 med Serine Hansdatter som kom nettopp fra Lille-Langdal. Her er det at agronomen i Amerika kommer med sterke faglige vurderinger. Motforestillingene er sterke og budskapet er lett å forstå. Han er ikke uvillig til å yte økonomisk hjelp, men da må kjøpeplanene endres. For sin egen del driver han fremdeles på med gruvedrift i Black Hills og han venter på at jernbanen skal bli ført nærmere. Slutten av dette brevet mangler desverre.

Rockford den 8. august 1883.

Kjære Broder!

For åtte dage siden fik jeg det Brev som jeg tager saa meget for.

Det er tungsamt at Far er i den Omstednighed som du skriver om, men vi for endnu takke til Gud at han ikke er Sengeligende og ikke nogen særdeles ..... som vilde være mere sorgmodigt og ..... i alle dette.

Du taller om at kjøbe Lille-Langda-len. Denne spekulation hvilde jeg helst

Serine og Erik Green

fraraade dig om jeg skulde have noget at sige i den ting. For det første har jeg aldrig taget Lille-Langdalen for nogen leddrevende Gaard og aldrig har jeg betragtet den for at have nogen frugtbar Grund de vil sige ...

For det andet er den for liden. Den er for liden at leve af og for stor at svelte i hjel paa. Tenk paa det, der er ingen Skov ingen ..... til Eiendommen. Den Høstslødt som er der i Vetringen er heller ikke ledd drefte. Ennu det verste er tilbage. Det har verdt under Kårfolk nu saa lenge at du ved hvad de er, den du har er nesten forstøret og vil formodentlig falde overende og da ..... at begynde fra nydt af og den saa unge i Særdeles-hed Kårkonen som ikke er saa meget eldre enn du er. Om du kunde finde en Eiendom stor nok at leve af og i Særdeles-hed leddrivende saa vilde jeg være dig medhjelpelig for at blive selveier.

Jeg ved at der er en del ulelighed at være Flaadningsforman, men om jeg var i din plas der saa vilde jeg ingen ting udredte anden at ordne arbeidet om ikke de var nok kunde du tage en anden.

Jeg mener ikke at Green er nogen leddræftig eiendom det er lang derifra men jeg vilde helst at du skulde holde paa vad du har til videre. Om jeg skulde komme Hjem vilde jeg ønske at ..... dig Hjemme naar ..... ikke er til noget bedre en vad du taler om. Du maa ikke ..... denne skrivelse, handle efter din egen Erfarenhed, men som Broder vil jeg fortæle dig hvad jeg gjør.

Som du nok ved har jeg drevet Minnearbeide og til liden fordel hid til dags. En tredje deel i en Koppermine har jeg, og den er vi sikker paa er god og paa

grund af at vi her endnu ikke er nogen Jernban hertil kan saa belig Metal ikke arbeides til fordel og til næste Sommer vil en saadan bliv, den er nu ferdigtil 10 norske mille herfra nu og Arbeidet fordsættes helle Vinteren, ... da naar den kommer har jeg håp om at jeg kan fortæle om at jeg for noget for den eller ei.

Lille - Langdal.

MOR HJEMME ER DØD

Moren Bereth døde 23. juli 1883 av et slagtilfelle og dødsbudskapet har Ole fått i et brev fra søsteren Anne. Oles neste brev er sendt til faren Gundbjørn i denne forbindelse. Ellers beskriver han her ganske detaljert om gulletingen han driver. Som vi ser er det etter den tiden

ganske store verdier det er snakk om. Gårdsdriften har han midlertidig sluttet med til fordel for letingen etter metaller. Ellers gir han forhåpninger om hjemreise via verdensutstillingen i Stokholm. Denne hjemreisen ble det aldri noe av.

Rockford August 26de 1883.

Kjære Fader

I dag erholdt jeg tre brev fra Hjemmet 1 fra Iver som fortæler mig at han er i Christiania og 2 fra Anne. Det siste dateret 27. juli brunger meg den Sørge-lige underredning at Moder er død for 4 dage siden altsaa den 23. juli. Dødsbudskapet kommer uvendende, og i Øiebleket Ordet nevnes vor Moder er død føles ..... forbindelse Blodet har indbyrdes mellem en Fammillige, men atter har man at gaa den Vei, og vi har atter træst i det Ord hvad Herren ..... selv har sagt. Hva som lever og tror paa mig han skal leve om han end dør. Dette er et trøstelig Ord om gjensyn høyt oppe.

Kjære Fader hvor gjerne har jeg ikke villet blive Hjemme og dele sorgen med dem om tabet af vor Moder, med afstanden adskiller os, og derfor faar jeg sørge allene.

Min tanke i den senere tid har verdt at tilveiebringe saa mange Penge til næste sommer at besøge dem, og ved samme Lelighed gjøre reisen over Sve-

rige når den store Udstiling bliver i Stokholm, hvorvidt jeg kan eller ikke, kan endnu ikke bestemmes.

Som dem ved har min forredning her verdt at minere eller redere sagt at lede efter Guildminer, og jeg er ikke indtrestet ind saa faa, og har udført en hek Deel arbeide som ikke er saa lille udgifter her. Siste Vinter fandt tre af os en

Kårkona Mali Langdal på Lille langdal. Ole syntes at hennes unge alder var en ulempe i tilfelle Erik skulle kjøpe gården. Mali var Eriks svigemor.

Kopperanvisning som ogsaa er rig i Guild og Silver med hovedsagelig Kopper. Vi ..... bortforpagtede vort Land og har arbeidet den helle Sommer i Minen, og de Vil tage en tre Maaneder mere førend vi for det arbeide Udført hvad vi har tenkt at gjøre.

Vi har et tilbud fra et Compani i disse dage de Vilde give os 15000 Dolar altsaa 5 ver af os, men mine Partnere vilde ikke tage tilbudet, vi forlante 30000 Dolar, sel blev ikke og saaledes har vi at fortsætte vores arbeide.

En stor resk er det ikke at afstaa saa mange Penge for en fatig arbeider, hvor ledt kunde Det ikke hende at Efter tre Maaneders arbeide Gangen kunde Blive tabt og Minen vilde ikke blive verdt noget, dette havde hendt saa mange gange, og hende her for en tid siden. Et parti var budt 15000 Dolar men afslog tilbudet, arbeidede stadig over et Aar, og nu solte den for 6000 Dalar.

Saaledes gaa Mininglivet mange afslaar et godt tilbød og aldrigt faar et Igjen. Til slutning hilses til Naboer og Kjendinger som har verdt Moder følesagtig til Graven, og i Særdeleshed hilses til Søsken og til dere fra

Ærbødigst Ole

FAR HJEMME ER DØD

Gundbjørn O. Green døde 26/8-1885 og det ble da aktuelt at søskenflokken skulle dele eiendelene etter foreldrene. Sammen med de gamle brevene finnes det en fullmakt som Ole sendte hjem til søskenene.

Rochfordt
Pennington County
Dakota Teritore nord
Amerika den 9. Oktober 1885

Jeg Ole G. Green fordrer til minne 6 (seks) Søsken min arvedeel i Boet efter vores Forældre Gundbjørn Green og Berett Green.

Min paridt som sagt er foæret dem, og en Vær skal have ligge deel, og de er Befulmaktigen til at afgjøre Skiftet i min fraverende.

Det ovenfor er min ..... villje og underskrivet af min egen Haand.

Ole G. Green

Til minne Søsken: Erik og Iver Green
Martha, Anne
Gurianna og
Pauline Green

FLERE GODE RÅD TIL LILLEBROR

Det siste brevet som eksisterer ble sendt i 1890 til Erik Green. Erik tenker nå på å kjøpe en Kulsigård. I brevet får vi høre hva storebror mener om denne handelen. Denne gangen er holdningen hans noe mer positiv og som vi ser vil han være behjelpelig med penger. Heller ikke denne gårdhandelen ble det noe av.

Rockford den 30 de Desember 1890.
Kjære Broder!

Et uventet Julebesog fik jeg af dit Brev. Det gleder mig at see Dere lever saa taalelig vel, skjøndt jeg har verdt lenge for at høre det verste da intet har verdt at høre fra nogen af Dere for et Aar eller mere. Jeg lever som sedvanligt har helsen, men langsamt.

Som jeg seer har du lurt paa at kjøbe Kulsli, som jeg ingen ting har i mod, skjøndt jeg har ligt bedre om du har kommet lidt lenger ned i Bygden, skjøndt langd bedre end Lille-Langdal.

..... tiden er kort for dig at gjør en saaden handel og tiden er ogsaa ..... for mig og tilveiebrin saa mange Penge paa en gang. Althvad jeg kan gjøre er at lade dig faa hvad jeg har paa Haanden, nemlig 300 Dollar, de blive immellom 11 og 1200 kr om de kan Hjelp dig noget for at faa handelen i gang, maa du skrive straks tilbage skal jeg sende det.

I dag er Jernbanen færdig til Rockford som er omtrent 1/4 norsk Mil fra jeg lever saa vi kan gaa fra her til Ny York paa 2 Dage.

For at tiden er kordt far jeg slutte med dette denne gang. Hils alle

paarørende og Særdeleshed hilsen dig.
O. Green

Svar vendes snart.

Etter 20 år i Amerika kan vi her spore hjemlengsel. Med den nærmeste familie så langt unna er det kanskje ikke så rart at han skriver at det var "langsam". Spenningen som han sikkert følte de første årene da alt var nytt og ukjent var det nok ikke mye igjen etter så mange år.

PÅ BESØK I NORGE

Det går hele 15 år til neste gang det finnes noen opplysninger om Ole. I 1905 kom han tilbake fra Amerika på besøk og han bodde da i Trondheim. Her bodde broren Iver Green og hans familie. Ivers yngste datter Gunvor Green var 4 år den gangen og hun husker fremdeles godt at onkel Ole var på besøk da lillebroren Øyvind ble døpt, han var født 3/5-1905. Her er hennes historie:

Ole hadde nettopp kommet hjem fra Amerika da min bror Øyvind ble døpt. Ole deltok i sammenkomsten som familien arrangerte i forbindelse med barnedåpen. Vi bodde da på Møllenberg i krysset mellom Båhusgt. og Nonnegt. i et hus i første etasje. Til middagen var det laks.

Den første tiden etter kom fra Amerika bodde Ole i Bakkegt. på Møllenberg. Her leide han et rom i et privat hus. Senere flyttet han til hotell Scandina vi som lå midt mot der hvor Sentrum Kino er i dag.

Ofte mens Ole bodde i Trondheim pleide søster Sigrd og jeg å besøke ham. Hvis det var skralt med lomme penger kunne det være lønnsomt for oss barna

Ole på sine eldre dager.

Iver Green var yngste broren til Ole. Han var utdannet ingeniør, og familien hans bodde i Trondheim.

Fredrikke Lange var kona til Iver Green. Hun var fra Bergen.

å stikke innom siden han var svært gavmild. Hensikten med besøkene våre var nok lett å gjennomskue.

Tomat var på den tiden ennå en lite kjent frukt her i landet. En gang vi barna var med Ole til byen kjøpte han en tomat til oss. Jeg spiste et stort stykke og ble svært skuffet over smaken.

Jeg husker Ole som middels høy. Han hadde dessuten skjegg og han røykte langpipe som han hadde i en snor rundt halsen.

Under oppholdet i Trondheim deltok Ole litt i det sosiale livet også. Han spilte kort sammen med min far og to som het Halseth og Benterud. Disse fire

Gunnvor og Sigrd Green, døtrene til Iver Green. De var småpikene som besøkte onkelen sin for å få litt penger. Bildet er tatt i 1904

Øyvind Green, sønnen til Iver Green.

møttes privat. Min mor pleide å servere mennene en varm toddy mens de spilte. En sjelden gang serverte hun avkokt torsk som var min fars favorittmat. Min mor var forresten ikke så veldig begeistret for spyttebakken som Halseth måtte ha.

TILBAKE TIL AMERIKA IGJEN

I utvandingsprotokollen fra Trondheim ser man at Ola reiste tilbake til Amerika igjen i 16/8-1905. Billetten kjøpte han i Trondheim og han oppga Chicago som bestemmelsessted. Besøket i gamlelandet ble også kommentert i Chicago-

avisen "Scandia". Der var følgende å lese den 9/9-1905:

Grubeier Ole Green fra Rochford, S.D. tilbragte et par dage i Chicago paa tilbageveien fra sin fødebygd Værdalen, som han i aar har besøgt efter 35 aars fravær.

DE SISTE LEVEÅRENE

Det er sparsomt med opplysninger om de siste årene til Ole i Norge. Han kom hjem fra Amerika for godt i 1912. Han bodde da for det meste på Grenne Hotell på Verdalsøra. Han hadde tydeligvis omtanke for andre. I 1913 opprettet han et legat som skulle finansiere behandling av tæringssyke i Vuku sogn. Legatet hadde følgende ordlyd:

Undertegnede har besluttet at skjænke Vuku Sogn i Værdalen et Legat under Navn

Ole G. Greens Legat til Vuku Sogns Menighet.

paa følgende Betingelser:

1. Legatets Kapital kr. 10 000,- ti tusinde Kroner - er urørlig. Den skal enten forbli stående i Værdalens Sparebank eller også utlænes med Pant i fast Eiendom efter Regler som for Umyndiges Midler er bestemt.
2. Legatets Forvaltning paaligger den til enhver Tid fungerende res. Kapelan i Værdalen, eller om Vuku Sogn nogen gang skulde bli eget Sognekald, da Sognepresten. Som Styre fungerer de til enhver Tid valgte Formand i Vuku Sogn eller i Tilfælde av at Vuku overgaar til egen Kommune, da det samlede Formandskap.
3. Rentene av Legatet anvendes til Kurpenge for trængende Tuberkuløse i Vuku Sogn - paa Sanatorium eller anden Kuranstalt. Fortinsberettiget er unge av tuberkuløse Mænd eller Kvinder som efter autoriseret Læges Erklæring kan ha Haap om at gjenvinde sin Helbred. Understøttelsen kan efter Styrets Bestemmelser gaa ut paa enten hel eller delvis Dækning av vedkommende Patienters Kuromkostninger.
4. Skulde der for et Aar eller længere Tidsrom ikke findes nogen kvalifiseret Persion til at faa Understøttelse, blir Rentene indtil videre at oppspare indtil de kan anvendes efter Øiemedet.
5. Det tilkommer Styret at avgjøre om hvorvidt og i Tilfælde hvor meget der

skal anvendes av Legatets Indtægter til Administration.

Det bemerkes at Beløpet Kr. 10 000 er under 16 de Juli 1913 indsat paa Bog i Værdalens Sparebank. Bogen vil bli overlevert saasnart den nuværende res. Kapelan har vedtatt at ville administrere Legatets Midler for sin Funktionstid og at saken er blit offisielt behandlet i Vuku Sognestyre.

Værdalen den 4de August 1913.

Ærbødigst
Ole G. Green

I årene fra 1915 til 1943 ble det delt ut bidrag av legatet i samsvar med formålet. Etter den tid ble behandling av tuberkuloserammede dekket av det offentlige. Derfor ble legatet ikke anvendt til dette formålet etter 1943. I 1971 hadde legatet vokst til kr. 27 000. Legatstyret drøftet en endring av formålsbestemmelsene med seks av Oles slektninger. Det ble besluttet å bruke rentene av legatet til å støtte oppføringen av eldeboliger i Vuku. I 1974 ble det godkjent at restbeløpet av legatet skulle brukes i til samme formål. Dermed var alle midlene oppbrukt.

Det blir også fortalt at Ole han to vigselstoler til Vuku Kirke. Ole døde i 1916 og han er gravlagt i Vuku Kirke.

OPPSUMMERING

Det har i ettertiden vært en oppfatning av at Ole Green var en rik mann. Det er ingen kilder som kan gi noen nøyaktig informasjon om hvor store verdier han etterlot seg. Det var broren Iver Green som tok seg av det rent praktiske etter Oles død, mens det var lensmannen som stod for skiftet. Korrespondansen som Iver Green hadde med noen av de øvrige slektningene i forbindelse med oppgjøret tyder på at verdiene som Ole etterlot seg var moderate. Beløpet som arvingene mottok tyder på det samme. På den

Gulluret som Ole hadde med seg fra Amerika. Bare kassen er igjen, hele urverket mangler. Initialene O.G.G. er inngravert.

Dette bildet er tatt i Holmen nedre og det er Anne Green (Oles søster), Ole Green og Ola Grande som er på bildet. Bildet er tatt etter at Ole kom hjem fra Amerika.

annen side er det klart at aktiviteten i Amerika må ha gitt et brukbart utkomme. Navnet hans finnes på ganske mange skjøter både som kjøper og selger av gruveeiendommer. Flere av dem har Ole eid sammen med andre. Beløpene som er nevnt i ett av brevene viser vel også at det har vært verdier av brukbar størrelse. Videre hadde han råd til en hjemreise og noen av hans donasjoner

etter hjemkomsten representerte også betydelige verdier. Det var også rykter som gikk ut på at han hadde støttet den kvinnelige innehaveren av Grenne Hotell i en økonomisk vanskelig situasjon. Videre ble det hevdet at han hadde bistått med penger til restaureringen av Sakshaug kirke på Inderøya. Dette blir i alle tilfeller bare ren spekulasjon.

Grenne Hotel på Værdalsøra hvor Ole bodde de fire siste leveårene.

Gravfølget vestenfor Vuku på veg til kirken med kista til Ole Green.

Grava til Ole ligger like ved inngangen til Vuku kirke.

KILDER

- Brev sendt til Norge 1972 - 1890
- Fortalt av Gunvor Green
- Fortalt av Edin Green
- Jostein Molde
- Kirkebok Vuku 1839
- Kirkebok Vuku 1870
- Folketelling Norge 1865
- Folketelling USA 1880

STINA-ÆTTA MED RØTTER IFRÅ JÄMTLAND

av REIDAR PRESTMO

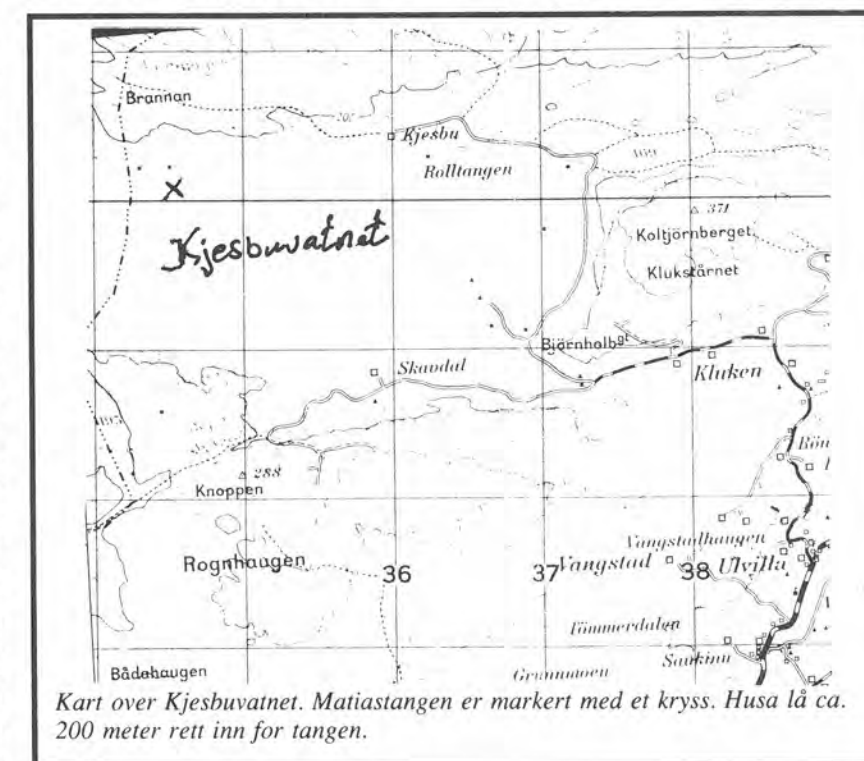
Kjesbua ca. 1965.

Ingen av mine forfedre har gitt meg så mye hodebry som ei av mine tipp-tipp-polde mødre, Stina Håkansdatter, eller på norsk, Håkonsdatter. Første gang hun var nevnt i kirkebøkene her i Værdal er i år 1800. I de åra var det mye innflytting til bygda, m.a. frå Sverige, Ogndal, Trysil og frå flere steder. I ca. 50 år har jeg nu og da prøvd å løse problemet, men uten hell. I 1987 sendte jeg mitt "hodebry" til Jens Brønstad i Østersund. Han tok noen omganger på Landsarkivet der, og ikke lenge etter kom det svar. Mitt mangeårige problem hadde han løyst på kort tid. Stoffet Jens fann fram og det kirkebøkene har å fortelle, viser oss slektsledda i hard kamp for tilværelsen. Stina vart fødd i Nærskott i 1782 som eldste barn av Håkan Håkanson og kona Kerstin Hindriksdatter. Håkan hadde 12 barn i sitt første ekteskap og 1 barn i sitt andre. 8 av barna døde i ung alder. Håkan vart fødd i Aspås, der ætta er i frå. (Aspås litt nord for Østersund). Håkan var torpare og skomaker. Familien flyttet mye, en gang er de nevnt som "utfattige". Kanskje var det en av årsakene til at Stina vart sendt til farbror Peder i Skavdalen ved Kjesbuvannet? Peder og kona Magnhild hadde selv 9 barn, så hvor velkommen Stina var der

er nok et spørsmål. Stina må ha vært ca. 16 år da hun kom til Værdal og måtte sikkert strakst ut som tjeneste-pike, mu-

ligens på en av Skroves-gårdene. 18 år gammel kom ho i "uløkka" og får sitt første barn, Karen. Far til barnet er Ole Olsen Ner- Skrove, ho senere vart gift med.

Stinas farbror, Peder Håkanson Skavdal, var fødd i Aspås år 1748. Han vart gift i Vuku kirke i 1775 med Magnhild Johs. dtr. De har stor etter-slekt. En annen farbror av Stina var Mathias Håkanson, fødd i 1750 i Aspås. Når han kom til Værdal er ukjent, men han må ha bodd på Mattias-tangen ved Kjesbuvannet. I folketellingen i 1801 er opplyst at brødrene er dreiere og at i hvertfall Peder er rokkmaker. Mathias er da inderst i Kjesbua. Mathias døde på Skavdalen i 1813. Om Mathias-karene har det gått endel fortellinger. (Se Helgådals-Nytt 1976). De vart beskyldt for at de tok fisken i Kjesbuvannet og viltet i området. De på sin side mente at det var mølleren i Ulvilla som hadde skylda for at det ikke var fisk i vannet. Mathias-karene mente at årsaken var at møllerne hadde bygget dam ved utløpet av vannet.

Kart over Kjesbuvannet. Mattias-tangen er markert med et kryss. Husa lå ca. 200 meter rett inn for tangen.

Skavdalen malt på kjeramikkflis av Målfrid Skavdal.

Det fortelles videre at dammen brann ned, og karene på Mathias-tange fikk skylden. Kåken på Mathiastangen brann opp, og her gikk mistanken mot møllerne og mot folket i Kjesbua. Sik- kert nok hadde ikke innflytterne fra Jemtland det så helt enkelt. Ei av Stinas oldemødre var Brita Michelsdotter, enke

døde. Stina og Ole har flyttet mye. De har mellom anna bodd på Ner-Fåra, Skrovemølen, Ydse, Sem. I 1815 er Stina på Solberg østre og Øra. På grunn av flyttinga har nok ingen av fattig-kretsene vedkjent seg henne. Så nok har fattigstyrelsen i Verdal sendt

etter en finsk sol- dat. Brita fikk i 1723 sonen Håkan Peer- son, som var farfar til Stina. Er denne Brita svensk eller finsk?

Stina var nok opp- kalt etter sin mormor Christina Ek- mann. Stinas liv var nok ingen dans på ro- ser. Mannen Ole må ha dødd i 1813/14. Årene mellom 1801 og 1813 var bar- kebrøddår med krig sykdom og mange

Stina med sine 2 yngste barn tilbake til Neskott. (ca. 2,5 mil hitenfor Øster- sund), der hennes far da bodde, en strek- ning på ca. 20 mil. Malena 8-9 år, Ole 1-2 år.

Her har Brønstad funnet dette i Sock- nens Fattitjon's protokoller. "Hitkom- men från Norrige, utsagd af Socknen, tvistas om henne." Senere er det skrevet: "Enligt Kommers Collegies Utslag på Socknemannens Besvær, blev Enkan Stina med sina Barn afsända till Wærdalen uti Norrige i Sept. Månad 1820." Protokoller frå denne tiden finnes ikke her i Verdal. Hva tanker Stina hadde der hun gikk den lange vegen over skog og fjell tilbake til Verdal, kan vi bare tenke oss i. Lange strekninger bar hun nok minstebarnet på "påsarvgen." Utvist frå sine barndomsbygder i Jämtland og uønsket i Verdal. Senere har vi ikke noe opplysninger om henne før hun døde i 1835 på Indalsvald, kan- skje hos datra Kjersti i Åsan.

ÆTTA ETTER

STINA

HÅKESDATTER/HÅKONSDATTER

A. Stina Håkesdatter f. 1782 i Aunet, Neskott, Jämtland. †1835 i Innalden.

★ 1805 m. Ole Olsen Ner-Skrove f. c.A. 1780 i Kjesbua(?). †1813-14.

B1. Karen f. i Skavdalen i 1800.

B2. Kjersti f. på Ner-Fåravlad i 1805.

B3. Malena f. på Skrovemølen i 1808.

B4. Hjertrud f. på Ydsevald i 1811. †1811.

B5. Hjertrud f. på Sem i 1813. †1813.

B6. Ole f. på Øra i 1815. Konfirmert 1833. Far: Ole Kristensen.

B1. Karen Olsdatter f. 1800 på Skavdal. Konfirmert 1817 (?)

Videre opplysninger om henne mangler.

B2. Kjersti Olsdatter f. 1805 på Ner-Fåravald. Konfir- mert frå Risan i 1821.

†1890 på Lyngsør

★ 1829 m. Jens Jensen Åsan f. 1802 på Steinsvald. †1864 på Næssvald.

Det er lite vi veit om Kjersti. Ho var fødd på en plass under Ner-Får

A. Hun hadde vistnok tjent på Landstad. Farbror Anton fortalte meg en gong at han som liten gutt hadde vært med til plassen Lyngsør

A. Han mintes Kjersti som ei stor og kraftig dame. Plasshusa var og store, men i dårlig forfatning.

C1. Andreas Jensen Haukå/Kalset f. 1830 i Åsan. †1911.

★ 1857 m. Anne Jensdatter f. 1836 på Fåren- vald.

Marie Haukå f. 1899, fortalte dette om Andreas: "Mang en gang når Andreas kom heim etter en lang dag hos Monrad på Ekle møtte barna i grenda opp og ba han spille litt. Han tok

da ned fiolinen og spilte en slått og trampa takta med treskorne.

Barna ville og høre om når han såg bjørnen. Som ung gutt var han gjeter på Fæbyvullen i Indalsalmenningen. Det var Øgstad som hadde setra. En morgen de vakna gikk bjørnen på den andre sida av Tveråa og reiv opp stubber." Andreas skulle være sterk. Historia om at han bar ei stokkhov i frå Haukåa til Lyngsmoen (svogeren) vart i si tid regnet for litt av et karsverk. Horva har jamtinder og jambeslag.

D1. Anna Kristine f. 1857.

★ 1886 m. Gustav Sandsli eller Ås f. 1865.

E1. o. Aneus Solberg f. 1880. ★ Anna Kristine

E2. Peder f. 1887. †1888.

E3. Bernhard Sjøeng f. 1889. ★ Anna Andst- ad f. 1888 i Sparbu.

E4. Antonie f. 1891 ★ Johan Kr. Hammer f. 1885 i Snåsa.

E5. Arthur f. 1893

E6. Gunnar f. 1894 †1906.

E7. Oskar f. 1897 †1916.

D2. Iver Andresen f. 1860 †1891. Baker.

★ 1. 1886 m. Caroline Dahl f. 1866. †1887.

★ 2. 1891 m. Marie Greseth f. 1860.

E1. Alfred Wold f. 1883.

★ 1. Karoline Holand f. 1878 i Foldereid.

★ 2. Ingrid Holand f. 1896 (søster).

E2. Gudrun f. 1886.

★ S. Bakken f. 1882 i Lånke.

E3. Ida Katrine f. 1887 †1888.

E4. Einar Ottinis Haugen f. 1888.

★ Magda L. Kirkreit f. 1899 i Malm.

D3. Gurine Haukå f. 1868. †1884 m. Søren Geite f. 1860 i Skogn.

E1. Magda f. 1885. ★ Olaf Øvre f. 1870 på Ytterøy

D4. Anne Marie Haukå f. 1865. †1978.

D5. Julianna Haukå f. 1869. †1869.

D6. Anton Julius f. 1871. †ung.

D7. Johannes A. Kalset f. 1874

★ 1893 m. Inger Marie Eriksen f. 1872 på Øra.

E1. Anton f. 1893.

★ Anne Marie Kirknes f. 1889 i Sparbu.

E2. Alma f. 1895.

★ Sigvart Wærås f. ? Ytterøy

E3. Ingvald f. 1898.

★ Aslaug Olsen f. ?

E4. Harald f. 1903.

★ Anette Olsen f. ?

E5. Helga f. 1910.

★ Evald Kvello f. 1905.

E6. John f. 1908.

★ Aslaug Jorun Fordal f. 1909 i Hegra.

E7. Gunnar f. 1914.

★ Guri Ulvin f. 1922 i Sparbu.

Vistnok to barn til, Gunnar og Harald som døde som småbarn.

D8. Anna Gustava Haukå f. 1876. Omkom i Verdalsraset i 1893.

D9. Marie Sofie Haukå f. 1879. ★ Arnesset f. 1879 i Skogn.

E1. Aslaug f. 1912. ★ Kjekstad, gbr. i Lier.

C2. Kristianna Jensdr. f. 1832 i Åsan. † 1908 på Lyngsmoen.

★ 1859 m. Martinius Olsen Lyngsmo/Prestmo f. 1838 på Lundenvald. † 1912.

D1. Aneus Prestmo f. 1859.

★ 1880 m. Ingeborganna Olsd. Storstad f. 1855.

E1. Marianne f. 1880.

★ Aneus J. Skavhaug f. 1882. Utv. til USA.

E2. Petter f. 1882.

★ Sofie Jermstad f. 1887.

E3. Anton f. 1884.

★ Anna Pauline Hojem f. 1878.

E4. Marius f. 1886. †1887 på Lyngsmoen.

E5. Marie f. 1888.

★ Ole Molde f. 1884.

E6. Henrikke f. 1891.

★ Lars Haugan f. 1895.

E7. Hermann f. 1894.

★ Jenny Fiskvik f. 1900.

E8. Ingrid f. 1898.

★ Kristoffer Haugan f. 1888.

E9. Johan f. 1900.

★ Eva Østerås f. 1904.

C3. Johannes Jensen f. 1835 på Hagavald. †ugift 1862 på Nessvald.

C4. Anne Bergithe f. 1843 på Landstadvald. †1849 på Nessvald.

B3. Malena Olsdatter f. 1808 på Skrovevald. †?

★ 1. 1834 m. Jon Olsen f. 1810. †1852.

★ 2. 1854 m. Christian Pedersen f. 1824 på Storstadvald. Utv. til USA i 1869

Hun bodde lengste tida på plassen Storbakken under Storstad. Plassen er nedlagt. En veit lite om Malena. Hun var med mor si til Jämtland. Hun er konfirmert fra Helgäsen i 1824. Jon Olsen tilhører Bjartan-ættA. Men der er det oppført feil Malena. Malena Kleppen vart gift i 1832 med skolemester Ole J. Holmen.

C1. Olava f. 1833 på Helmoen. †1834.

C2. Marta f. 1835 på Helmoen. †1908.

D1. Inger Marie Andersdr. f. 1863 att. Sverigei 1894.

C3. Serianna Jonsd. f. 1837 på Helmoen. att. Sve- rige 1876.

C4. Ole Johnsen f. 1840 på Sundbyenget. ★ 1863 m. Ingeborg Pedersd f. 1840.

D1. Serianna Olsdr. f. 1863.

★ 1888 m. Ole Skavdal f. 1886.

E1. Jon Skavdal f. 1888.

★ Margrete Skrove f. 1887.

E2. Marius f. 1892. Utv. til USA.

E3. Aneus f. 1894.

★ Jenny Landfald f. 1895.

E4. Ingolf f. 1899. †1919.

E5. Karen f. 1890.

★ Gustav Hage f. 1874.

E6. Ingeborg f. 1896.

★ Sigurd Sørli f. ?

E7. Paul f. 1901.

★ Anna Kjesbu f. 1913.

E8. Signe f. 1904.

★ Iver Selnes f. 1898.

D2. Johanna Marie f. 1865.

★ 1897 m. Karl Odin Leirhaug f. 1878. †1956.

E1. Olaf Årstadvold f. 1893.

★ Ingeborg Sagen f. 1892. † 1989.

E2. Ingrid Konstanse f. 1898.

★ Arthur Myhre f. 1903.

E3. Oline f. 1899.

★ Wilhelm Carlsson f. 1898 i Åre, Strengnes.

E4. Ella Carlotte f. 1905.

★ Albert G. Olovsson f. ? i Åre. E5.

Magnhild Oddbjørg f. 1907.

★ Magnus Mortensson f. ved Gråsjøen i Kall i Duved, senere i Sundsvall.

E6. Gudrun f. 1909.

★ Werner Grönlund f. i Smeddiviken, Kall. Bor i Duved.

E7. Sigrid Pauline f. 1901. Overtok Mikkell- aunet etter foreldrene.

D3. Pauline Olsdr. f. 1870.

★ 1893 m. Hans P. Garli f. 1872.

E1. Inga f. 1890.

★ Olle Olsson, Okke i Jämtland.

E2. Einar f. 1897.

★ Karen Sagen f. 1903.

E3. Ole f. 1899.

★ Margot Fossnes f. 1898.

E4. Helge f. 1901.

★ Sigrun Sakshaug f. 1907.

E5. Magna f. 1903.

★ Arthur Kristiansen f. 1893 på Strinda.

E6. Konstanse f. 1905.

★ Olaf E. Indal f. 1901.

E7. Signe f. 1907. † 8 år gammel.

E8. Magnhild f. 1910.

E9. Henrik f. 1912.

E10. Anna f. 1914. †1928.

D4. Mette Olsdr. f. 1873. †1878.

D5. Ole Olsen Indal f. 1875.

★ 1903 m. Ingeborg Mortensdr. f. 1878 på Lillemoen.

E1. Inga Bergitte f. 1903.
 ★ Jøns Olofsson f. 1899 i Offerdal.
 E2. Ottar f. 1907.
 ★ Margot Årstad f. 1909.
 E3. Mikal f. 1908.
 ★ Sigrid Valstad f. 1916.
 E4. Olav f. 1912.
 ★ Märit Olofson f. 1911 i Offerdal.
 E5. Ivar f. 1916.
 ★ Solveig Nansy Nilsen f. 1923 i Trondheim
 E6. Margrete f. 1918. †1918.
 E7. Marta f. 1920.
 ★ Meier Lerfald f. 1914.
 D6. Martin O. Garnesmo f. 1878.
 ★ 1905 m. Olga Oline Årstad f. 1886.
 E1. Inger Anna f. 1905.
 ★ Arne Bjørsmo f. 1899.
 E2. Olaf f. 1909. ug.
 E3. Ole Martin f. ? †ung.
 D7. Jon Olsen Årstad f. 1880.
 ★ Gunborg Person f. ? i Medstugan.
 E1. Marie Jonsdatter f. 1900.
 ★ John E. Lindseth f. 1892.
 E2. Olle f. 1908.
 ★ Eva Anderson f. 1911.
 E3. Aksel f. 1914.
 ★ Karin Strøm, Aspås f. 1914.
 D8. Mette Olsdtr. f. 1884.
 ★ Odin Vikvang f. 1883.
 E1. Olaf f. 1905. †1905.
 E2. Ingeborg f. 1906.
 ★ Elias Kleven f. 1907 på Vikna.
 E3. Olaug f. 1912.
 ★ Åsmiund Kvermo f. 1914.
 E4. Målfrid f. 1915.
 ★ Magnus Bjørsmo f. 1913.
 E5. Ola f. 1915.
 ★ Lotte Bratli f. 1919.
 E6. Signe f. 1918.
 ★ Arne Bratli f. 1919.
 E7. Dagny f. 1918.
 ★ Bjørn Flyum f. 1915.
 E8. Petter f. 1921.
 ★ Agnes Hybertsen f. 1938
 E9. Magnes f. 1923. ug.
 E10. Emma f. 1909. †1924.
 D9. Iver Olsen Plassen Årstad f. 1886. ug.
 †1956. Bodde på Efastplassen.
 C5. Johannes Jonsen f. 1844. †1844.
 C6. Mortinus Jonsen Storhaug f. 1851.
 ★ 1875 m. Oline Olsdtr. Årstad f. 1856.
 D1. Christine f. 1875.
 ★ Anton Røe (em.) f. 1872.
 E1. Olaf Sverre f. 1912. † 1921. Druknet på
 veg til skolen.
 E2. Jon f. 1915. †194?. Druknet under
 fløyting.
 E3. Iver A. f. 1917.
 ★ Olga Bjartan f. 1921.
 E4. Oddvar A. f. 1919.
 ★ Johanne Kolstad f. 1926.
 D2. Maria f. 1876. †1899.
 D3. John Storhaug f. 1879.
 ★ Hanna Væren f. 1868.

E1. Kåre f. 1915.
 ★ Oddbjørg Becklund f. 1914.
 E2. Magnus f. ?.
 D4. Ole M. Storhaug f. 1879. †1895 på Leir-
 haugen.
 D5. Severin Storhaug f. 1881.
 ★ Oline Årstad f. 1885.
 E1. Magne f. 1906.
 ★ Jena Lina Lindahl f. 1904 i Gjøvik.
 E2. Odd f. 1910.
 ★ Borghild Nordberg f. 1913.
 E3. Ola f. 1914.
 ★ Sylva Olsen f. 1915.
 E4. Gunnar f. 1917.
 ★ Mary Schjelde f. 1919 på Frøya.
 E5. Audhild f. 1919.
 ★ Ivar Kvistad f. 1917.
 E6. Sigbjørn f. 1922.
 ★ Olaug Johnsen f. 1923.
 D6. Oline Storhaug f. 1883.
 ★ Anton M. Grande f. 1878 i Sparbu.
 E1. Aslaug f. 1906.
 ★ Jens Fløttum f. †i Trondheim.
 E2. Magnhild f. 1911.
 ★ Olav O. Rognan f. ?.
 E3. Borghild f. 1913.
 ★ Johan Skei f. ?.
 E4. Solveig f. 1914.
 ★ Mikal Oksås f. 1912 i Sparbu.
 E5. Asmund f. 1916. ug.
 E6. Guri f. 1924. ug.
 D7. Martin Storhaug f. 1885.
 ★ Mette Grunden f. 1886.
 E1. Bernhard Hofstad f. ?.
 ★ Ella Rannem f. ?.
 E2. Ella Bergithe f. 1907. †1927.
 E3. Magner f. 1910.
 ★ Margot Nordal f. 1904.
 E4. Oddgeir f. 1912.
 ★ Magnhild Nordal f. ?.
 E5. Margit f. 1914.
 ★ Arne Nordal f. 1901.
 E6. Eldbjørg f. 1916.
 ★ Sverre Lerfald f. 1912.
 E7. Marie f. 1919.
 ★ Hermann Nilsen f. ?.
 E8. Arnold f. 1923.
 E9. Bjarne f. 1925.
 ★ Solveig Husby f. ?.
 E10. Else f. 1928.
 ★ Gunnar Matberg f. 1923.
 D8. Olaf Storhaug f. 1887.
 ★ 1. Charlotte Thomsen f. ?.
 ★ 2. Lusie Kristiansdtr. f. 1899 på Ørlandet.
 E1. Gerd f. 1916.
 ★ Olaf Abrahamson f. 1908 i Østersund.
 E2. Åse f. 1921.
 ★ Ottar Suul f. 1915 i Verdal.
 E3. Edith f. 1926.
 ★ Knut Ulleberg f. 1925.
 D9. Jeremias Storhaug f. 1890.
 ★ Karen Valberg f. 1894.
 E1. Evy Rotmo f. 1912.
 ★ Fredrik Jensen f. ? Utv til USA.
 E2. Helge f. 1912.

★ Hjørdis Berg f. 1915.
 E3. Ole f. 1913. †1939.
 E4. Kåre f. 1915.
 ★ Kari Nestvold f. 1920.
 E5. Bernhard f. 1918.
 ★ Anna Sandsaunet f. 1917.
 E6. Alf f. 1920.
 ★ Gunda Rindsem f. 1914.
 E7. Ester f. 1922.
 ★ Erling Johnson f. 1919.

E8. Marit f. 1930.
 ★ Arne I Westrum f. 1927 på Røra.
 E9. Trygve Furberg.
 ★ Anna Nilsen fra Frøya.
 D10. Tine Storhaug f. 1893.
 ★ Anton Gustavson f. 1886.
 E1. Elfrid f. 1914. †1971.
 E2. Lilly f. 1922.
 ★ Alf Haugland f. 1922.
 D11. Matæus Storhaug f. 1900.

Stina Håkesdatter (Håkonsdatter) f. 1782 i Næskott, Jemtland d. 1835 Indalen	Håkan Håkanson f. 1755 p. Aspås d. 1840 p. Næskott g2. 21/11-1827	Håkan Persson Westberg f. 19/8-1723 p. Aspås	Per Jönsson Næström f. 9/4-1698 p. Aspås	Brita Michelsd. enke etter finnsk soldat	Per Erson Frøberg	Karin Nilsdatter			Sersjant Jonas Ekman	Karen Schening
			Brita Persdotter Frøberg f. 1718 p. Næskott				Dragon Henrik Åkerberg gift: lysning 23/2-1746 i Undersåker pastorat	Edba Christina Ekman f. 21/12-1722 i Håsjø		

GRETE SKAVHAUG

av Svein Haugan

Historien om Grete Skavhaug (senere Helden) er i første rekke tragisk. Det er historien om enslige kvinners slit i det forrige århundre. Det er også historien om utnyttelse av dem som sto nederst på rangstigen. Grete fikk i åra 1873 til 1892 syv barn utenfor ekteskap. Det var skam nok med ett av det slaget den tid, om ikke hele syv. Det skulle noe til for å møte omverdenen med reist hode i en slik situasjon. Skulle ikke en enslig kvinne bukke under i det sosiale landskap, måtte en lære å svare for seg. Og det ble selvsagt med samme mynt tilbake. Hardt og treffende. Kjappe, gode replikker lever fortsatt på folkemunne etter henne. Ikke alt tåler trykksverten, det er så. Men det forteller oss om det harde livet hun ble forundt å leve. Historien om "Ban-Grete" inneholder også lyse, humoristiske trekk, tross den tragedie som livet hennes egentlig var. Få tenker over at Grete nok også hadde en annen side. Hun kunne aldri tillate seg å handle etter egne følelser for sine barn for eksempel. Skulle hun leve, ja så måtte hun arbeide. Og da måtte andre ta seg av barna. Men la oss gå tilbake til begynnelsen på Skavhaug øvre.

Grete Skavhaug var født på Skavhaug øvre i 1850. Foreldra var Ando Mikkelsen Skavhaug og hustru Beret Olsdatter. (Beret var datter av den berømte korporal, senere sersjant Ole Larsen Skavhaug og pike Marta Andosdatter Indal. Se VH årbok 1977, side 63-92. "En helt av folket.") Grete var nummer en i en søskenflokk på fire. (Se Verdalsboka bind IV, side 297 Ekloætta.) Skavhaug-gårdene hørte til rode 2 i 3. distrikts omgangsskoleordning fra 1827 i Verdal. Fra 1860 ble det ny skoleordning, der Indalen hørte til 14. distrikt, med skolested på Ganes. Her fikk Grete, som de andre barna i kretsen, sin skole-

gang. Som lærere på den tid er nevnt Cristopher Aarstad, (senere Kvello) og Jakob Aas. (Begge er omtalt i Verdalsboka bind II A.) Vi vet lite om Grete fra denne tid, men etter det som er fortalt om henne senere i livet, kan en formode at hun var en begavet og oppvakt elev. Selv om Skavhaug øvre ikke var så liten heim, så måtte nok barna ut og klare seg selv ganske tidlig. Grete kom til Kvernmoen, der Peder Kvernmo (Per Spellmann) og hans mor Beret Marta var leilenninger den tid. Beret Marta var søster til Ando Mikkelsen Skavhaug, altså tante til Grete.

Grete Skavhaug.

Grete var 23 år gammel da hun nedkom med tvillinger på Kvernmoen i 1873. Det var to piker som ble døpt Anna Maria og Beret Marta. Beret Marta ble værende på Kvernmoen og vokste opp der. Da Peder Kvernmo bytta med "Storsmeden" og flytta til Litjenget, fulgte Beret Marta med dit.

Hun ble senere kjent over hele Verdal som høgtidskokke Beret Dillan. I en årrekke var hun husholder hos Arnt

Holmen på Nordholmen. Senere kjøpte hun Magnusmoen ved Jøsås. Beret hadde to sønner, Ola Dillan på Steinsmoen og Arne Dillan på Magnusmoen. (Se VH, årsskrift 1982, side 88.) Anna Maria fulgte sin mor til Midtholmen og vokste opp der. Senere kom hun som taus til Ole Mortensen Årstad nordre, men reiste så til Åre i Sverige, der hun drev en melkebutikk. Hun var barnløs og kalte seg Jakobsen, etter faren Bernt Jakobsen, Gudmundhus. I året 1878 fødte Grete en sønn som fikk navnet Ole Bernhard. Han døde i 1883.

Grete tjente denne tiden på Midtholmen. Far til Ole Bernhard var ungkarl Erling Olsen Årstad. I 1886 nedkom Grete igjen med tvillinger. Gutt og pike, som ble døpt Bernhard og Oline. Far var svensken Karl Karlsson. I følge folketellinga for 1891 ble Bernhard bortsatt til Per Kvernmo Litjenget. Oline ble bortsatt til skredder Hans Olsen i Småengan. Ved konfirmasjonen i 1900 bodde begge i Vest-Hellan. Bernhard reiste til Amerika i 1904. Einar Dillan i Vuku har fortalt at Bernhard var på besøk i Sagen en dag. Kona der spurte Bernhard hvordan det gikk med denne Amerikareisa hans, og når han tenkte å reise. "Kanskje i mårrå," svarte Bernhard. Og dagen etterpå reiste han også. (Det er fortalt at Bernhard reiste videre til Australia og ble sauefarmer der. Grete skal ha fått brev fra ham der, men dette er ikke bekreftet.) Oline ble værende i Vest-Hellan en tid, men ble så gift med Gerhard B. Bakken, født på Fleskhus 1887. Han døde i 1918. Paret hadde tre barn, Birger, Alf, og Gunnvor Marie. Heimen deres var et lite bruk, Bakken ved Leklem. Den 18. januar 1890 føder Grete en pike, hun får navnet Emilie. Lille Emilie dør 25. desember 1890. Far var Edvard Gjertsen fra Bergen. Og så til

syvende og sist, 7. januar 1892 føder hun sitt syvende barn, en pike som blir døpt Ida. Lille Ida lever heller ikke lenge, hun dør 28. februar 1893. Hun er da oppført med bopel Storvuku, så sannsynligvis var hun bortsatt dit. Far til Ida var Lauritz Johansen Breding.

Etter straffeloven av 20. august 1842, kapittel 18, paragraf 25, var det fengselsstraff for kvalifisert leiermål. Kvinner som hadde barn utenfor ekteskap, fikk enten straffearbeid eller fengsel. I følge saklistene i straffesaker for Stjør- og Verdal Sorenskriveri, ble Grete Midtholmsvald idømt 15 dagers fengsel på vann og brød, 14. mars 1892. Grete vedtar dommen, men ber om at soningen utsettes til etter jul, og at straffen utsones på vanlig fangekost. Denne straff ble opphevet 22. mai 1902.

Så roer livet seg etter hvert for Grete også. I følge folketellingen for 1900, bor hun da på Midtholmsvald eller Helden. Hun bor der sammen med sin mor Beret Olsdatter Skavhaug. Beret dør i 1904, og da er Kulstad oppgitt som bopel for henne. Foruten de gårder som er nevnt som arbeidssted for Grete, vet vi at hun hadde tjeneste på Ganes. Det var som regel fjøsstell og utearbeid hun drev med. Altså ikke det letteste arbeide den tid. Seterboka for Verdal forteller at hun var setertaus i over tretti år. Den lengste tida på Heståslettet som hørte til Holmsgårdene. Men humøret sto ved lag. En gang i tjuetåra var hun i Vuku kirke en søndag. Det var barnedåp, og Grete kunne ikke se hvem som stilte seg opp oppe ved koret. Hun spurte damen som satt ved hennes side hvem som skulle døpes. Jo, det var dattera på en av storgårdene i Vuku. Men hvem var det som bar barnet til dåpen? Det var klokker N og frue. Enn faddere da? Det var fanejunker S og frue. Da ble det litt for fint for Grete. Hun la leppene sammen, og så kom det to skarpe proppelyder.

Katastrofen

En dag i oktober 1928 la Grete godt inn i ovnen før hun gikk til Årstad på arbejde. Like etter at hun kom til Årstad, så de at den lille husmannsstua hennes sto i brann. Selv om hun kanskje ikke hadde så mye jordisk gods, så brann det opp alt sammen. Det som ble reddet fra flammene, var de klær hun gikk og sto i. Innherreds Folkeblads redaktør, W. Eriksen, skri-

ver i avisa om brannen. Han skriver at den gamle kone har klart seg selv i alle år, uten å ligge samfunnet til byrde. Men nu ser det ikke lyst ut for den strevsomme gamle kone. Det ble lagt ut innsamlingslister for henne både i Vuku og på Øra, og folk ville gjerne hjelpe henne. Ole Hjelde på Vest-Hellan var kretsformann på denne tiden. Han tok Grete med seg heim til Vest-Hellan, der hun ble den første tiden. Einar Hjelde på Røra forteller at det eneste Grete hadde med seg til Hellan, var fire kronestykker i forkleomma. De var svarte av sot, for hun hadde vært på branntomta og hentet dem. Husmannsplassen Helden ble aldri mer oppbygd.

Siden ble det ordnet slik at hun fikk bo på den lille plassen Bastuhaugen i Ulvillu. Lauritz Johansen bodde der fra før. Han skulle fra nå av ha kjøkkenet og Grete skulle bo i stua. Imidlertid ble det til at Lauritz flyttet til en annen heim i Ulvillu. I Innherreds Folkeblad for 23. november 1928 står følgende annonse å lese: "Min hjerteligste takk til alle som har ydet mig bidrag og hjulpet mig etter brannulykken. Ulvillu den 20.11. 1928. Grete Helden."

Grete Helden var nå en gammel kvinne på 78 år. Helsa var enda bra, og hun klarte seg stort sett selv, men fra nå av med bistand fra fattigvesnet. Jens Brønstad har fortalt at han i trettiåra var med henne og plukket bær. De torde ikke sende henne til skogs alene. Hun fortalte Jens Brønstad både likt og ulikt fra et langt liv. Hadde hun levd i dag, hadde hun vært på tinget, mente han. Hun hadde god greie på slekter i Verdal, på gamle merkesdager osv. Kjent var det også at hun fulgte nøye med i Nansens og Amundsens polferder. Da Amundsen

kom bort i isødet, plukket hun en bukett kvistsømmer som hun kastet i elva fra Holmsbrua. Elva ville føre buketten til havet, og så ville Golfstrømmen ta den og føre den til Amundsens grav, mente hun. Velkjent er også historien fra Nerbua i Ulvillu, da Anton Selnes ville drive litt gjøn med Grete. Han sa at Amundsen var ikke noe til kar, og stygg var han også. Da stilte Grete seg opp foran ham og så han opp i ansiktet og sa: "Sei mæ, e e læng sea sist Di såg Dækk i spiggil'n, Di Anton?" Men ikke alle i Ulvillu var like snill med Grete. Særlig noen ungdommer kunne være lei i mørke høstkvelder. Om hun trivdes i Ulvillu? Både og antakelig. En gang etter at hun hadde flyttet til Bastuhaugen, kom Ole P. Kvernmo med familie kjørende forbi, han skulle til Byna på familiebesøk. Grete var ute, og Ole, som kjente henne godt, stoppet og pratet litt med henne. Han spurte hvordan hun trivdes i Ulvillu. Da kom det kjapt og ilt: "Det går an å værå i helvæti å, når'n bli vant te di!"

Etter hvert som alderen seig på, ble det vanskeligere å klare seg på Bastuhaugen. Og så gikk vegen til Gammelheimen i trettiåra. Da krigen kom i 1940, måtte pensjonærene flytte ut. Noen av dem havnet på Augla, og der døde Grete 15. januar 1941. Begravelsen foregikk fra Augla den 24. januar. Et langt og strevsomt liv var brakt til ende.

Det siste en har funnet om Grete i lokalavisa, er følgende annonse fra juli 1941: "AUKSJON over Grete Skavhaugs etterlatenskaper holdes hos foretningsfører Haugan, Ulvillu, lørdag 19. juli kl. 16. Fattigforstanderen." Herren gav, Herren tok. Herrens navn være lovet."

Ulvillu ca. 1910. Badstuhaugen som Grete bodde i, er huset nærmest helt til venstre.

HUSMANNSPLASSER UNDER VANGSTAD

av Jens Vangstad

Vangstadhaug v. nærmest og Vangstadhaug ø. lengst fra kamera. Vangstadenget i Ulvillbergbet. Til venstre ligger Gløshaugen. Ulvillberga er bak fotografen.

Først noen kommentarer til det som stod i Helgådals-Nytt i 1984. I 1865 står det i Verdalsboka at det var 3 husmannsplasser under Vangstad. Det var Vangstad myra, Vangstadhaug og den tredje uten navn. Under Vangstadhaug vestre står det at den gikk under navnet Vangstadmyra. Dette tror jeg er feil.

I 1865 tror jeg det var bare Vangstadhaug vestre som eksisterte. Anne Marta Vangstadhaug, som var født i september 1855, fortalte at hun hadde vært 10 år da foreldrene hennes bosatte seg på Vangstadhaug østre. Det er mer trolig at navnet Vangstadmyra kan være brukt om Vangstadsag. Den ligger som kjent ved Vangstadmyra (Stormyra). Det er mye som tyder på at Vangstadsaga var bebodd i 1865. I Helgådals-Nytt 1982 side 20 kan en se at Mikal Olsen Vangstadsag har giftet seg.

Vangstad vart solgt og kom inn under Verdalsgodset i 1789, og på den måten vart de plasser som ble oppbygd under Vangstad senere ikke vanlige husmannsplasser slik en kjenner fra andre kanter av bygda. De som bodde på disse plassene hadde kontrakt med Verdalsgodset og på den måten hadde de ikke noe pliktarbeid på gården.

Vangstad vestre

Den eldste plassen under Vangstad var antakelig Vangstadhaug. En plass som låg på det området som nå er Vangstadhaug vestre. Det er nevnt i Verdalsboka at Vangstad hadde en husmannsplass i 1723. Husene på denne gården låg lenger øst enn husene ligger i dag. Den åkeren der husene sto på, kalles i dag for "Tomtin". Det vites lite om den plassen.

Hvem som bygde den er ukjent, men den siste som bodde der var Jakob Vangstadhaug. Han var bror til Ola Rognhaugen, som var far til den mer kjente "Tresko-Balo". Jakob var kvennmann i kvenna i Piparfossen, en foss som ligg i Ulvill-elva nordøst for Vangstadhaugen, se Verdal Historielags Årbok for 1954/55, sidene 19-21. Etter at Jakob enten døde eller har flyttet har den plassen antakelig ligget øde til Johan Dahl bygde opp hus der Vangstadhaug vestre ligger i dag. Johan Dahl var sønn av Haldo Dahl. De har muligens bodd på Aunet (Leirhaugen). Johan Dahl ble gift med enken etter Mikkel Vangstad. Han drev Vangstad en tid, men da eldste sønn etter Mikkel Vangstad, som hette Gunnbjørn, skulle overta gården, bygde han opp hus på Vangstadhaug vestre og flyttet dit. Hvilket årstall er uvisst, men mellom 1850 og 1860. Etter at Johan Dahl flyttet til Verdalsøra har Anders Johnsen bodd der en kort tid. Omkring 1880 kom Ole Pedersen og kona Ragnhild Jakobsdatter dit. Ragnhilds sønn Johannes kjøpte Vangstadhaug vestre av Verdal kommune i 1919.

Vangstadhaug østre

Denne plassen er bygd opp av Ole Mikelsen Vangstad. Han var sønn på Vangstad. Vangstadhaug østre ble antakelig tatt i bruk i 1866. Datteren til Ole, Anne Marta, fortalte at hun var 10 år da de flyttet dit. Hun var født i september 1855. Men de bodde på en annen plass under Vangstad som de kalte Gløshaugen før de flyttet til Vangstadhaug østre. Anne Marta ble gift med John Johannesen Holmli, og de tok over Vangstad-

haug østre i 1885. John Vangstadhaug kjøpte Vangstadhaug østre av Verdal kommune i 1919.

Vangstadenget

Det vites lite om når det ble bygd der. Hvem som bosatte seg der først vites ikke, men Gunnbjørn Sagen bodde der til han flyttet til Holmlisagen. Etter han kom Peder Olsen Hellan dit. Hans sønn Aneus Vangstad kjøpte Vangstadenget av Verdalsbruket i 1906.

Ulvillberg

Det vites lite om denne plassen, men en må vel gå ut fra at også den har hørt til under Vangstad ettersom den ligger vest for Ulvill-elva. Det er mulig at det var bare en stue der uten noe særlig jord. Det eldste en har hørt om Ulvillberg er at det skulle ha bodd en svenske der og at stedet ble kalt "Jamtstuggu". Rundt 1860 kom Olava Geilstuen dit. Hun var datter av Ole Olsen Geilstuen. Se Verdalsboka bind 5 s. 89. Olava hadde en datter som hette Ingeborg Anna. Hun ble gift med Martin Berg, sønn av Ragnhild Jakobsdatter Vangstadhaug. Se Helgådals-Nytt 1986 side 45-46. Martin Berg kjøpte til en del jord, Rønningen av Holmli, Selnesset av Grunna og et skogstykke av Vangstad. Slik ble det etter den tid en brukbar heim.

Gløshaugen

Det er mulig at det bare var en stue der, men det kan også være forløperen til Vangstadenget. Huset eller plassen låg ved Gløshaugen i nærheten av den nye stua i Vangstadenget. Ole Vangstadhaug bodde der en kort tid før han flyttet til Vangstadhaug østre i 1866.

GAMMELT NYTT FRA BYNA

av GRETHE FORBREGD

Personopplysninger om den familien som bodde på gården på 1600-1700 tallet. Fordi det var så mange etterkommere etter denne familien, har jeg avgrenset oversikten til Jon Svendsen Bynas etter-slekt. Det ser ut til å ha vært Svend eller Jon på gården bakover til 1500-tallet. Fra ca. 1600-1630 het oppsitteren Jon. Etter ham kom sønnen Svend Jonsen (1605 - ca. 1680). Ved manntallet i 1666 var disse av mannskjønn oppført på gården:

- Svend Jonsen, 61 år (opsitter)
- A. Jon Svendsen, 14 år (sønn)
- Mogens Olsen
- 8 år (fostersønn og sikkert en slektning.)
- Lars Pedersen
- 13 år (tjener)

Det kan også ha vært døtre på gården, men de ble ikke registrert, fordi manntal let var for militært bruk.

A. Jon Svendsen f. ca. 1652. † 1719.

Han har antakelig overtatt gården i 1680, og han var der til sin død i 1719. "Jon Svendsens kone" var fadder siste gang i 1710, hun het sannsynligvis Gjertrud (Jonsdr?) Deres etterkommere var:

B1. Jon Jonsen Lillegården f. tidlig i 1680-åra. † 1740.

Druknet, (kom bort i elven.)

★ 1712 m. Marit Larsdr. f. 1681. † 1759.

Marit var datter på Kulstad, foreldrene var Lars Jonsen Kulstad (død før 1705) og Maren. Broren kom til Tangen (Jon Larsen.) Hun døde som enke på Storstad i 1759 hos sønnen Jon Jonsen. Jon Jonsen Byna/Lillegården ser ut til å ha hatt det svært så travelt med det annet kjønn. Han fikk i løpet av tre år fire barn med tre mødre. Ganske sikkert ble han dømt til å ekte den "sist besovede", som skikken var dengang. Ved giftemålet var han dragon.

C1. Lars Jonsen Byna/Øra f. 1709. † 1743 ugift. (mor: Marit Larsdatter.)

C2. En sønn som levde en dag. f. 1711. † 1711. (mor: Ingeborg Bårdsdr. Ulvild, senere Sende.)

C3. Et barn, døpt 1712, navn ikke innført. (mor: Berit Nilsdr., beslektet med Ingeborg. Berit døde en tid etter på Elnes. Hvor barnet ble av vites ikke.)

C4. Jon Jonsen Storstad/Midtgrundsvold, smed. f. 1712. † 1767.

★ 1. 1738 m. Karen Jensdr. (Lillelangdal) f. 1712. † 1741.

datter av Maria og Jens And. Lillelangdal.

★ 2. 1746 m. Maren Andorsdr. Storstad f. 1715. † ?.

datter av Andor Sivertsen og Kirsten Olsdr. Storstad.

D1.1. Ole Jonsen Lillegården f. 1738. † 1740.

D2.1. Maren Jonsdr. Lillegården f.

1740. † 1741.

D3.2. Karen Jonsdr. Storstad f. ca. 1746. † 1748.

D4.2. Siri Jonsdr. Saukinn f. 1747. † 1805. f.p. Storstad.

★ 1771 m. Ole And. (Kvelstad)

D5.2. Karen Jonsdr. Guddingsvald f. 1749. † ?.

★ 1775m. Ole Andersen (Kvelstad)

D6.2. Jon Jonsen (Grensvold?) f. 1751 † ?

D7.2. Andor Jonsen f. 1753. † ?

(var på Flyanvald i 1801, gift 1809.)

C5. Gjertrud Jonsdr. (Øra) f. 1714 på Sagvolden. † 1767.

★ 1755 m. Kasper Haldosen.

De bodde i 1762 på Maritvoldvald.

Gjertruds barn:

D1. Lars Andersen f. 1749. † ?.

Var på Byna i 1762. (far: Anders Barosen.)

D2. En datter med Ole And. Tømte f. 1753. † 1753.

C6. Maren Jonsdr. Sagvolden f. 1717. † 1718.

C7. Ole Jonsen Sagvolden f. 1719. † 1743. ugift.

B2. Anne Jonsdr. Elnesvald f. 1684. † 1762.

★ 1721 m. Anders Olsen Elnesvald f. 1695. † 1763.

Han var fra Midt-Holmen, sønn av Ole Andersen

- og Karen Olsdtr.
- C1. Karen Andersdtr. f. 1723 i Ulvild. † ?.
Var hjemme hos faren i 1762, ugift.)
- C2. Gjertrud Andersdtr. Ulvild f. 1724. † 1724.
- C3. Ole Andersen Ulvild f. 1726. † 1728.
(f. i Nerstuen under Vangstad.)
- C4. Gjertrud Andersdtr. Helmoen f. 1729 i Ulvild.
† 1800.
★ 1759 med Jon Torkildsen Helmoen fra Bjartan f. 1733. † etter 1816. D1. Torkild Jonsen Bjartan f. 1760. † 1760.
D2. Marit Jonsdtr. Helgås f. 1761 på Mælen. † ung.
D3. Anne Jonsdtr. Mælen f. 1764. † 1764.
D4. Anne Jonsdtr. Mælen f. 1765. † 1765.
D5. Gjertrud Jonsdtr. Helgås f. 1767 på Julneset. † 1848.
★ 1797 m. Åge Jonsen Helgås f. ? . † 1842. Ingen barn.
D6. Torkild Jonsen Mælen f. 1770. † 1771.
D7. Ole Jonsen Helmo f. 1772. † 1822.
★ 1802 m. Marit Kristensdtr. Gulstad fra Sparbu.
- B3. Svend Jonsen Byna f. 1685. † 1756.
★ 1. 1715 m. Marit Kristoffersdtr. Byna f. ca. 1680. † 1740. Marit var fra Sul, datter av Mali Jonsdtr. og Kristoffer Larsen Sul († 1691, fra Holmli) Søsteren hennes kom til Kluken og broren Ole til Rød.
★ 2. 1741 m. Marit Pedersdtr. Byna f. 1688. † 1751. (enke uten barn, etter Bård Guttormsen Ulvild)
★ 3. 1751 m. Ingeborg Jonsdtr. Byna f. 1702. † 1786. Hun kom opprinnelig fra Røstad i Skogn, og var enke etter corporal Peder Olsen Dyvad på Øgstad. Ingen barn. Etter Svends død giftet hun seg med Søren Bertelsen (Haga) Byna.
- C1. Kristoffer Svendsen Byna f. 1716. † 1719.
- C2. Eli Svendsdtr. Ulvild f. 1719 på Byna. † 1794.
★ 1746 m. Ole Andorsen Ulvild, skredder. f. 1718 på Nonset. † 1795 i Ulvild. De fikk 11 barn sammen, av dem var det 6 som vokste opp.
- C3. Mali Svendsdtr. Kolstad f. 1722. † 1793.
★ 1. 1742 m. Lars And. Kolstad (fra Haugan) f. 1714. † 1761.
★ 2. 1762 m. Johan Torkildsen Kolstad (fra Kulslil) f. 1744. † 1750.
D2. Barn f. på Kolstad f. 1745. † 1745.
D3. Mali Larsdtr. Kolstad f. 1748. † 1748.
D4. Anders Larsen Kolstad f. 1749. † 1772.
D5. Svend Larsen Kolstad f. 1752. † 1756.
D6. Marit Larsdtr. Telsneset f. 1755. † ?.
★ 1781 m. Ole Barosen Telsneset (Vestrum) f. 1758. † 1758.
D7. Mali Larsdtr. Kolstad f. 1758. † 1758.
D8. Elen Larsdtr. Kolstad f. 1759. † ?.
- C4. Marit Svendsdtr. Merkedalsenget (Prestenget under Vuku) f. 1724. † 1763.
★ 1751 m. Erik Andersen Prestenget f. 1724. † ?
D1. Anders Eriksen Sæter f. 1751 på Prestenget.
★ 1796 m. Ingeborg Hansdtr. Sæter.
- B4. Jacob Jonsen Bjørstad f. 1687. † 1776. Død på Flyan som enkemann hos sønnen Torkild.
★ 1720 m. Eli Larsdtr. Bjørstad f. 1679. † 1769.
- Eli var fra Kolstad, datter av Maren og Lars Willumsen Kolstad. Enke etter Torkild Larsen Kolstad som falt i den store Nordiske krig. Eli hadde i første ekteskap disse barna:
- Marit Torkildsdtr. Balgård f. 1713. † 1798.
- Lars Torkildsen Lillelangdal f. 1714. - Lars Torkildsen Kolstad d.y. f. 1717. † 1797. Jacob og Elis barn:
- C1. Torkild Jacobsen Flyan f. 1722 på Kolstad. † 1793.
★ 1. 1755 m. Kirsten Tomasdtr. Flyan f. 1695. † 1760. Enke etter Ole Jacobsen Flyan.
★ 2. 1762 m. Anne Sevaldsdtr. (Stiklestad) f. 1725.
D1.2. Datter f. 1764. † 1764.
D2.2. Kirsten Torkildsdtr. f. 1766. † 1766.
- C2. Jon Jacobsen Bjørstad f. 1724 på Kolstad. † 1798.
★ 1758 m. Marit Olsdtr. fra Flyan f. 1729.
D1. Elen Jonsdtr. Bjørstad f. 1759. † 1759.
D2. Ole Jonsen f. 1760.
D3. Lukas Jonsen f. 1762. (På Flyan i 1790.)
★ 1790 m. Anne Olsdtr. Flyan.
D4. Jakob Jonsen (Stor-Vuku) f. 1762.
★ 1793 m. Maria Sevaldsdtr.
D5. Kirsten Jonsdtr. f. 1765.
D6. Elen Jonsdtr. Bjørstad f. 1774. † 1774.
- C3. Magnhild Jacobsdtr. Øra f. 1727 på Kolstad. † 1776.
★ 1774 m. Ole Jakobsen Øra (enkemann) Ingen barn.
- B5. Marit Jonsdtr. Byna f. ca. 1690. † 1746.
Marit var ugift, men fikk i 1713 ei datter:
- C1. Ingeborg Olsdtr. Lillegården f. 1713. † 1772.
Faren var Ole Bårdsen Lillelangdal, dragon. Han var gift og hadde store barn. For ekteskapsbruddet ble han dømt til "å lide fengsel på kroppen." Public absolvert 1714 (offentligskrifte i kirkedøra): "Ole Bårdsen, som tilforn har bodd på Lille-Langdal, men deretter holdt seg opp på Byna. Hans kone lever, og har av ham ingen hjelp."
- ★ 1734 m. Anders Jensen Lillegården f. 1705. † 1758.
- D1. Mali Andersdtr. Lille-Langdal f. 1735. † 1735.
- D2. Jon Andersen Storlangdalsvald f. 1737. † 1805.
- ★ 1. 1760 m. Marit Olsdtr. Storlangdal f. 1728. † 1788.
- ★ 2. 1791 m. Inger Sevaldsdtr. (fra Stiklestadvald.)
E1. Mali Jonsdtr. Storlangdal f. 1760. † 1772.
E2. Ole Jonsen Sagvolden f. 1764. † 1766.
E3. Synnev Jonsdtr. Sagvolden f. 1766. † 1772.
E4. Anders Jonsen nedre-Green f. 1769. † e. 1825, gift 1802.
E5. Ole Jonsen Varslåten f. 1772. gift 1795.
- D3. Jens Andersen Julneset f. 1740. † 1804.
★ 1777 m. Kirsten Jensdtr. Julneset.
- D4. Tore Andersen Lillegården f. 1754. † 1756.
- B6. Gjertrud Jonsdtr. Haugan f. 1695. † 1772.
★ 1720 m. Åge Olsen Bjørstad f. 1683. † 1742. (enkemann)
- C1. Jon Ågesen Helgås f. 1721. † 1772.
★ 1750 m. Randi Bårdsdtr. Dillanvald f. 1725.

- † 1813. Datter av Bård Iversen fra Sul og Marit Larsdtr. senere Innhaug.
- D1. Åge Jonsen Byna f. 1751. † 1751.
- D2. Bård Jonsen f. 1752.
- D3. En datter f. 1755. † 1755.
- D4. Åge Jonsen Julneset f. 1756. † 1842.
- D5. Marit Jonsdtr. f. 1760. † 1813.
- D6. Magnhild Jonsdtr. f. 1766.
- C2. Åge Ågesen Lillegården f. 1723. † 1804. Død som kårmann.
★ 1. 1752 m. Kirsten Svendsdtr. f. 1726. † 1772.
★ 2. 1773 m. Berit Mosesdtr. f. 1733. † 1785. (Ingen barn)
- D1. Åge Ågesen f. 1752 på Leirhagen.
★ 1774 m. Siri Jonsdtr. (Fæby)
- E1. Kirsten Ågesdtr. f. 1774 på Haugan.
- E2. Anne Ågesdtr. f. 1777 på Skrove.
- E3. Karen Ågesdtr. f. 1780 på Fiksevald.
- E4. Jon Ågesen f. 1784.
De har muligens flyttet fra bygda etter 1791.
- D2. Svend Ågesen Grundanvald f. 1755 på Leirhaugenvald. † 1813.
★ 1779 m. Agnes Pedersdtr. (beslektet) f. 1754. † etter 1815.
- E1. Ingeborg Svendsdtr. f. 1778. † 1779. (foreldrene ugift)
- E2. Kirsten Svendsdtr. f. 1780. Hun bodde hjemme hos moren i 1815 med barna:
F1. Anne Ellingdtr. 6 år.
F2. Sirianna Jonsdtr. 2 år.
- E3. Kari Svendsdtr. f. 1782. Hjemme hos moren i 1815.
- E4. Ole Svendsen Ulvild f. 1786. † 1786.
- E5. Anne Svendsdtr. f. 1786. Hjemme hos

- moren i 1815, gift i 1829.
- E6. Berit Svendsdtr. f. 1792. Hjemme hos moren i 1815.
- E7. Ole Svendsen f. 1794. † 1881. Hjemme hos moren i 1815.
- E8. Åge Svendsen f. 1797. † 1879. Hjemme hos moren i 1815, gift 1825.
- E9. Ingeborg Svendsdtr. f. 1800. † 1881. Hjemme hos moren i 1815, gift 1838.
- D3. Christoffer Ågesen f. 1759 på Varslåten. † 1772 på Lillegården.
- D4. Arnt Ågesen Lillegården f. 1762. † 1772.
- D5. Karen Ågesdtr. f. 1765. † 1772.
- D6. Ole Ågesen f. 1767. † 1772.
- D7. Ole Ågesen f. 1772. † 1772.
- C3. Gjertrud Ågesdtr. Haugan f. 1726. † 1766.
D1. Kristoffer Ellevsen f. 1755. † 1756.
Far var sersjant Ellev Olsen Halset, gift.
- C4. Marit Ågesdtr. Bjørstad f. 1729. † 1746.
- C5. Svend Ågesen Haugan f. 1732 på Bjørstad. † etter 1816.
★ 1. 1761 m. Marit Olsdtr. Haugan (enke) f. 1723. † 1801.
★ 2. 18 ? m. Marit Jonsdtr. † 1832. Ingen barn.
- C6. Magnhild Ågesdtr. Kulslivald f. 1735. † etter 1816.
★ 1763 m. Johan Eriksen Kulslivald f. 1735. † 1803. (Neset) D1. Åge Johansen f. 1766 på Neset.
D2. Ole Johansen f. 1768 på Neset. † 1772.
D3. Erik Johansen f. 1771. † 1772.
D4. Svend Johansen f. 1775.
D5. Gjertrud Johansdtr. f. 1777 på Tromsdal.
★ 1802 m. Ole Olsen Ulvild.
- C7. Kristoffer Ågesen Bjørstad f. 1739. † 1743.

FRÅ HESTESKYSSENS TIDSALDER

av Reidar Prestmo

Oskar Olsen forteller:

I 15-16-årsalderen fikk jeg arbeide hos handelsmann Edvard Lyngås på Øra. Mellom anna hadde Lyngås hest og dreiv skyss-skafteri.

I løpet av den tiden jeg var der vart det mange turer ut over bygda. En dag fikk jeg beskjed om en kjøretur til Storhaugen i Vuku. Jon Storhaug hadde vært på handletur på Øra og hadde mye han skulle ha med seg hjem, mellom anna trekull og bergkrutt.

Kjøreturen gikk greit. Framme på Storhaugen sa Jon at jeg måtte binde fast hesten så den fikk seg en hvil før jeg skulle kjøre tilbake til Øra. Selv stakk Jon inn for å få fart på kaffekjelen slik at det vart kaffe på skyss-guten. Like etter hørte jeg en smell inne fra kjøkkenet. Da jeg kom inn satt Jon på golvet, svart som en neger av sot og aske. På kne framfor Jon sto Hanna, kona hans og ropte: Sjer du mæ Jon. Sjer du mæ Jon.

Storhaugen ca. 1950.

I travelheita hadde Jon tømt på av feil kolli, bergkrutt i stedet for trekull, med et noe uheldig resultat.

Jon var en ledig kar, men denne gongen vart han for snar lell. Han var født

i 1879 og døde i 1940. Mange av oss eldre minnes han fra han for omkring som feier.

Oskar Olsen, mangeårig postbud bor på Ørmælen.

ANDREAS KVELLO

av HANS JØSÅS

Andreas Kvello var fødd 21. desember 1872 på Skrovesvald. Foreldra hans var Olaus Aagesen og Olava Johnsdatter. Dei kom seinare til husmannsplassen Snausengjerdet som Olaus Aagesen kjøpte litt før 1900. Heimen fekk då namnet Rye. I 1875 var Andreas hos farbroren sin Johannes Aagesen og kone Lisbeth Pedersdatter på husmannsplassen Nygjerdet. Andreas var då oppført som pleiebarn i folketeljinga. Andreas vart konfirmert i Vuku 24. juni 1888. I 1891 var Andreas i Kvello. I folketeljinga var han oppført som tenar og skreddardreng. Det er truleg at han ei tid hadde vore med faren sin som hjelpesmann. Faren var skreddar, og han for vidt om og sydde. Han skulle ha vore heilt til Sjørdal på arbeid. I 1900 var Andreas på Sundbyhaugen. Han var då jordbruksarbeidar hos systrene Kjerstine og Mette Olsdatter Breiding. Men i 1904 var han i Kvello att. Det ser ut til at han trivdes der. Frå 14. april 1911 var han leiglending i Kvello, og ved skjete dagset 7. januar 1921 kjøpte han garden av Verdal kommune for kr. 12700,-. Straks etter at han vart leiglending, vart han gift med Sofie Bertine Guneriusdatter. Foreldra hennar var Gunerius Bårdsen og kone Grethe Lisabet Sørensdatter. Andreas og Sofie Bertine hadde ingen born. I 1926 fekk han bygd ny stall og fjøsbygning i Kvello. Etter krigen tok Andreas til og arbeide med dyrking av meir jord. Han la planar om og dele i frå slik at det skulle bli to gardar. På den nye garden, Kvello søndre, fekk han i 1949 bygd driftsbygning, og i 1951 vart det oppset stovebygning. I 1949 selte han Kvello til systersonen sin, Kåre Nyberg. Den nye garden tok Ottar Heggås over. Han var brorsonen til Sofie Bertine.

Krøtterhandlar

Det var som krøtterhandlar Andreas Kvello var mest kjend. Først byrja han å handle med skinn. Så kjøpte han kalvar som han slakta og sende til kjøttforeningar. Men det vart ikkje lenge før han kjøpte all slags storfe og slakthester. Han hadde all leveranse av slakt til Innherad sjukehus i fleire år. Det vart slutt med det då det vart strengare kontroll med slakting og omsetning av slakt.

Andreas og Dorren.

Ein gammal låve kunne vel ikkje lenger bli godkjent som slakteri for levering til eit sjukehus. Andreas sende levande slaktdyr med jarnbanen til Oslo i samarbeid med Kristian Lian i Frol. Dyra vart leidde til Rinnan stasjon, og der vart dei hatt på krøtervogner. Transporten i frå Kvello til Rinnan kunne vera vanskeleg når det var blankis på vegen. Det måtte då vera mykje folk til denne fraktinga. Andreas måtte leige ekstra hjelp når dei skulle leie dyr til Rinnan. Finn-Gunnild var mellom dei som var med på dette arbeidet mange gonger. Andreas var mange gonger med til Oslo, og var det fleire vogner med dyr, var det også fleire menn som var med. Ein gong var det ein kar som Andreas hadde i teneste. I Oslo var det ei dame som hadde eit godt auge til denne karen. Men då Andreas merka det, sa han til kameraten sin: "Pass dæ nu, den denna får du itt vøl." Andreas hadde sjølv fortald om hendinga, og han hadde sagt at han hadde vore streng.

Andreas Kvello kjøpte mykje storfe i Vera. Han var dit om hausten på stor-

handel. Dessutan var han dit og kjøpte nokre dyr elles i året. Jon Rydning fortalte at det var ikkje fleire som var til Vera og kjøpte krøter. Dyra vart selt på slump, men det var ikkje så greit å få levert til nokon andre heller. Jon Rydning var med og dreiv krøter i frå Vera til Vuku fleire gonger. Det var seks eller sju mann som var med kvar gong, men det var ikkje så greit når dei kom ut i bygda. For dyra var meir utanfor enn på vegen. Dei for gjennom åker og eng, og var det rotvokstrar eller grønsaker nokon stad, var det sikkert at dei leitte opp det. "Også kornstauren då meiner du," sa Jon Rydning, "han fekk flur." Dei starta i Vera tidleg om morgonen. Dei kom til Volden første dagen, der vart dyra jaga inn på ei trø, og drivarane fekk seg nattlosji. Andre dagen kom dei til Vuku. Der tok Andreas og karane hans over.

Ola Urvold fortalte at han hadde vore med og dreve buskap i frå Vera. Ein gong var Brattåsbrua nedreve og dei held på og byggje ny bru. Dei måtte då jaga dyra over elva. Men då dei hadde fått dei mest over, var det nokre som snudde. Dei fekk ikkje snudd dei att før dei var ved andre sida av elva. Den gongen var det med atten dyr, og av dei var det ein stor okse av Telemark-rasen. Han hadde svært store horn. Då dei kom nedover til Vuku, kom Andreas i mot dei. Han fortalte at det var mykje folk samla nede på Bergom som ville sjå drefta. Difor måtte dei få storoksen først, for når dei såg han ville dei nok gå undan vegen. Somme har fortalt at på Bergom vart dyra jaga inn på ei trø i Nerbregn eller hos Nils Stene. Det var ofte at det hadde møtt opp folk som ville kjøpe livdyr av Andreas. Likeeins var det når dei kom til Kvello. Det var mange som trudde at vereskyrne vart gode mjølkarar når dei fekk sterkare foring enn dei var vant med.

Andreas var heller gropbygd og kraftig. Det trongs vel og, for det vart mange tunge tak for han. Slakta kjørte han på langvogn eller firhjulvogn, anten dei skulle til Innherad sjukehus eller dei skulle sendast med jarnbane til Oslo eller Trondheim. Han gjekk når han for i mellom gardane, og han tok ofte beinvegar. Var han på Jøsås-gardane, tok han beint over Kvelstad-dalen sjølv om det lei langt på kvelden, og det var heilt

Kvello før 1925.

mørkt. Den venstre handa held han på brystet. Det var somme som sa at han skulle kjenne etter at kamforet var på plass i innerlomma. Som oftest brukte han vindtrøye og hatt. Dessutan hadde han ein liten ryggsekk utan meis.

Men alle hundane hans Andreas hadde same namnet, og det var Dorren. Den siste Dorren fekk ein udaud. Om vinteren etter at det hadde lagt is på elva vart det regn og blautsnø så det vart eit djupt lag med snøslaps på isen. Dorren hadde

Utafor husveggen i Kvello ca. 1915. Fra venstre Karen Heggås, Sofie Kvello, Andreas Kvello, Arne Heggås, Kåre Heggås og Ole Bergstuen.

Den siste tida Andreas dreiv med dyrhandel, kjøpte han ikkje på slump. Han tok over dyra og sende dei til Oslo og den siste tida til Trondheim. Husdyreigarane fekk då betaling i frå kjøttforetningane. Etter at det var nokon som hadde levert dyr til Andreas, og han møtte dei var det første han sa: "De hi komi brev i frå Oslo." Andreas fekk melding om vekt og klasse på slakta litt før husdyreigarane fekk oppgjer.

Ein gong i krigstida leidde eg ei kvige til Kvello. Andreas var ute på gardsplassen då eg kom dit. "Er a tong kviga di" spurte han. "Ho er no i alle fall 160 kg" sa eg. "Meir enn 155 er itt de den tøtta", meinte Andreas. Eg leidde kviga inn på låven og ho vart avliva straks. Om kvelden sykla eg til Kvello etter talgen av kviga. Heime skulle koke såpe. "Ho er tyngre enn vi trudde kviga di", sa han Andreas. "Den hen gongen rakk itt verken Heie eller gammalt vøtt te." Han hadde vel høyrd at eg brukte å måle alle dyr som vart selt og at eg las av vekta etter tabell i Hejes lommealmanakk. "Eg har itt vegi kviga, men di får både vekta og peng i frå Kildal i Trondheim", sa Andreas.

Dorren

I Kvello var det hund. Dei måtte sjølsagt utskiftast etter som dei vart for gamle.

Hunden hoppa opp i benken og sette seg attmed Andreas. Far ville jaga bort hunden, men Andreas sa at det måtte han ikkje gjera. Hunden sleika han Andreas i andletet. "Det er godhund", sa Andreas, "han renne ti nasin."

Andreas som forteljar

Andreas hadde eit godt minne og han hadde mykje å fortelja om folk og hendingar i eldre tider. Var han på ein gard der det var folk som hadde interesse av å høyra om dette, kunne han bli sitjande lenge ut over kvelden å fortelje. Han fortalte mykje om dei som dreiv varetransport til butikkane oppe i bygda og om dei som dreiv med varetransport til Sverige. Ikkje berre om kallane, men og om hestane deira.

Dessutan fortalte han om dei som var til Ulvilla og skulle male kornet sitt, og om all den verksemda som vart dreve der. Han fortalte ein gong om ein kall som hadde stor interesse for hestal. Han hadde fått para merra si i fleire år, men det lykkast ikkje å få merra drektig. Ein einaste gong kom merra med folunge. Den hadde han med til han var kring tretti år. Denne hesten kalla han Folungen så lenge han hadde han. Dei som kjørte i lag med han tykte at det var artig at han kom kjørande med ein folunge som var over tjuve år.

Det var ein kveld, siste vinteren Andreas levde, at han sat på Jøsås. Han hadde då mykje å fortelja frå gamle dagar. Då sa eg til han: "Mykje av dette skulle ha vore oppskreve". "Det er greit æ fortel å du skriv", svara Andreas. Det var no ikkje såleis eg hadde tenkt det, men når eg hadde sagt a måtte eg vel seie b. Vi vart einig om at til hausten skulle vi møtast nokre kveldar. Då skulle han fortelje og eg skrive. Men det vart ikkje fleire haustar på han Andreas. Han døydd på Stomes-bua nokre månader seinare vel 78 år.

Låven som ble brukt til slakteri i Kvello.

Vi presenterer i år et knippe bilder fra kameraet til Magne Kjesbu. Han kjøpte sitt første kamera i 1938 og de fleste bildene vi viser er tatt omkring 1940.

Skitur fra Kjesbua til Skeisvola 1940. F.v.: Sverre Kjesbu, Anders Kjesbu, Ivar Brønstad, Ivar Kjesbu.

Magne Kjesbu hogger tømmer øst for Helgåsen 1948.

Ved Dalbakken 1939. F.v.: Ingeborg Green Skjørholm, Helga Green, Ella Green Haukå, Agnes Overmo Kjesbu.

Sverre Kjesbu kåler nepe på Minsås i 1939.

På låvebrua i Overholmen nordre 1939. Fra v.: Petter Green, Polly Leirhaug Hage, Ella Green Haukå, Jeremias Leirhaug, Hanna Overmo Lyngstad, Marie Kulsli Green, Ruth Overmo Skrove, Mathaus Green, Jorun Overmo Fossan, Oddvar Røe, John Røe, Agnes Overmo Kjesbu, Anna Green Storholmen.

Bildet til venstre: Plantelag i Grensmarka 1946.

Foran f.v.: Sofie Elnes Kolstad, Anna Kolstad, Kjellrun Sellæg Solvold. Bak: Johannes Helmo, Pål Green, Anna Elnes Kolstad, Magne Bengtson.

Utafor Kjesbua i 1942. Per Brønstad og Ingvar Kjesbu.

På Lund 1940. F.v.: Torleif Holmvik, Einar Tufset, Odd Kjesbu, Aksel Anderson.

Barn fotografert på konfirmasjonsdagen i Skavdalen høsten 1955. Foran f.v.: Inger Anna Kjesbu, Odd Kjesbu (bak), Marit Kjesbu, Brit Kjesbu, Arne Kjesbu, Irene Kjesbu, Arnt Kjesbu, Astrid Brønstad, Jorit Hansen. Bak f.v.: Inger Brønstad, Møyfrid Kjesbu, Brit Kjesbu, Jorit Kjesbu, Ingrid Kjesbu.

HELGÅDAL IL 50 ÅR

Onsdag 21.mars - til neste år, 1990 - er det 50 år siden Ingvar Leirset samlet idrettsungdommen i Helgådalen til et lag. Denne begivenheten blir høytidelig markert når jubileumsmedlemmer, idrettsvenner fra naboklubber og sentrale organisasjoner benker seg til jubileumsfest på Bjartan samfunnshus lørdag 24. mars. Men da er forhåpentligvis jubileumsfeiringen alt godt i gang. For året 1990 skal i høyeste grad stå i jubilentens tegn med en rekke aktiviteter og arrangeringer på mange områder.

Dagens idrettslag er selvfølgelig noe annet enn da 24 ungdommer fra Helgådalen samlet seg i skolestua i Bjartan og stiftet idrettslaget en marskveld for nesten 50 år siden. Den gangen ble idretten betraktet som fritidssysel som selvfølgelig ikke skulle koste særlig med penger.

Helgådalen i.l. fikk som alle andre idrettslag oppleve trange og vanskelige tider i etterkrigsårene, noe som sikkert var en medvirkende årsak til at Øvre Verdal i.l. ble stiftet i 1948. Sammenslutningen mellom idrettslagene i øvre delen av bygda ble oppløst i 1969 og etter den tid ble det virkelig sving på idrettsarbeidet i Helgådalen.

Etter hvert som aktiviteten blomstret opp kom også nye anleggsbehov for dagen.

- Lysløype ved Bjartan.
- Lysløype på Bjørstadhøgda.
- Gressbane på Elneshøgda.
- Klubbhus på Elneshøgda.
- Utvidelse av lysløypa på Bjørstadhøgda med skihus.
- Opprusting av grusbane med lysanlegg ved Røesbrua.
- Skiskytteranlegg og skihus ved Bjartan.

Som forhåpentligvis er ferdig før jubileumsåret.

Alt dette etter en formidabel dugnadsinnsats.

Helgådalen i.l. har i alle år hatt gode idrettsutøvere selv om vi har manglet utøvere av den ypperste klasse. Derimot har vi hatt et særpreget klubbmiljø som har klart å idrettsaktivisere bygdefolket i langt større grad enn de fleste. I det kulturelle landskap har også Helgådalen i.l. markert seg. Medlemsbladet Helgådals-Nytt, oppbygging av setervoll i Skjækerdalen og reising av bauta på Tveråholman er ting som har bidratt til å gjøre idrettslaget kjent på en positiv måte langt utenom bygdas grenser.

For denne mangesidige aktiviteten ble Helgådalen i.l. tildelt Verdal Kommunes kulturpris for 1985.

Lagets første formann, Ingvar Leirset.

Gode skiløpere..

Over til venstre, Kjell Bjartan.

Over til høyre, Arnold Kjesbu og Jan Nymoen.

Bildet til høyre, Olav Sagvold.

Bildet over, Ivar Kjesbu.

Lengst til venstre, Tore Sagvold.

Til venstre, Odd Helge Roksvåg.

Godt stafettlag...

70-åras gode stafettlag med Per, Stein, Snorre og Sturla skapte ofte seiersstemning.
Her etter seieren i Fjellrosastafetten i 1976

Skijenter med KM—gull

Helgådals vinnerlag i jenter 12 og 13 år. Fra venstre: Ingunn Leirset, Jorid Sørli og Nina Sørli.

Kretsmestre jenter kl. 12—13 år: Helgådal. Fra venstre Siri Valseeth, Jorid Sørli og Ingunn Leirset.

Nina Sørli, Helgådal, 12 år.

mo (11 år).
I klassen for jenter 13 år ble det en spennende kamp om seieren mellom klubbvenninnene Ingunn Leirset og Jorid Sørli fra Helgådal. Denne gangen var det imidlertid Ingunn Leirset som knep seg det nødvendige sekundet foran sin venninne. I guttenes

KM-vinner 13 år: Ingunn Leirset, Helgådal.

Tommelen opp

for det gode skimiljøet på Bjørstadhøgda.
F.v. Olav Sagvold, John Haugan og Ole Sagvold, skientusiaster som har skjenket sin sjel til dette egenartede miljøet...

Skihuset på
Bjørstadhøgda.

På Bjørstadhøgda har Egil startet mang en skiløper, liten som stor..

— og i Bjørstadhøgdas velpreparerte løyper har Gunnhild Leirset gått mange gode løp.

Alf og Egil

Et kjent og kjærte bilde for mange idrettsinteresserte i Helgådalen, Alf Åkervold og Egil Green med klokka. Ufattelig var det for noen år siden, hvis ikke Alf var på plass med stopperklokka under et eller annet idrettsarrangement, og Alf var like sikker og presis som det redskap han ofte betjente..

Helgådalenens framtid i skisporet

«Ski-kampen» mellom Volden og Bjartan skole fikk gledelig stor oppslutning. Her er Voldens lag samlet etter premieutdelingen.
Bak f.v. Anne Gunn Green, Marit Anette Julnes, Tove Kolstad, Lajla Vollan, Bente Nonset, Berit Nonset.
Foran f.v. Kenneth Nesse, Jan Arild Green, Kim Tommy Nesse, Erlend Nesse, Fredrik Ness, Rolf Martin Julnes.

Fotball

Helgådal er nye i fotballens 5. div. i år, og innledet lørdag med å ta begge poengene fra Markabygda. Her flankeres lagets keeper Per Suul (t. h.) og angrepsspiss Brynjar Aksnes Markabygdas «Benjamin», Tore Svendgård, som laget sitt lags mål.

Sentrale spillere på Helgådals 4. div. lag, Jon Valseth, Kjell Johan Hermann og Ketil Sagvold.

Men helgådalingene kjørte skuffet hjem

Dommer Oddvar Auran var en streng herremann. Han snakket til spillerne iblant...

På sidelinjen opplydnet helgådalingene sine egne favoritter...

I fjor høv klarte fotballlaget fra grenda Helgådal i Verdal å pille seg opp i 4. divisjon. Omtrent samtidig ble det klart at Verdal måtte finne seg i å rykke ned fra 3. divisjon. Dermed skulle man for første gang i historien få oppleve rivaloppgjør om viktige seriepoeng mellom disse to verdalskretene.

Det skrives og snakkes ofte om rivaloppgjør, men vi tror få kamper kan bære betegnelsen like godt som denne. Forleden møttes de to lagene på Verdal stadion, og i tillegg til at alle helgådalingene hadde kjørt mann av huse for å bivuene grendas store sønner, hadde man også møtt mannejevnst opp fra hele Verdal samt andre distrikter — fra Levanger i sør til Steinkjer i nord. Nesten tusen tilskuere i 4. divisjon er slett ikke verst. — Det er faktisk et tall som mange 2.-divisjonslag ikke kan oppvise maken til.

Forventningene til denne kampen var altså store. Helgådalingene hadde samlet seg på den ene langsiden, mens øvrige verdalinger og tilreisende, for det meste holdt seg på andre kanter av banen. Solskinn for anledningen fra en skyfri og blå himmel — joda, det lå virkelig an til en fotballfest, eller kanskje heller folkefest.

Men de mange hundre som hadde ventet å få se et typisk rivaloppgjør ble nok skuffet. Det gjorde også de mange helgådalingene som hadde planlagt en ny 17. mai. Spillerne var slett ikke så «tent» som ventet, og mye av «skylden» for at det nærmest ble en vennskapskamp gir vi også dommer Oddvar Auran fra Skatval. Denne Auran var fotballformann i Verdal for to-tre år siden, men var slett ikke partisk av den grunn. Han blåste i fløyta enten det var de røde eller de hvite som forsyndet seg mot spilleregler. Søren også at denne dommeren skulle være så streng

... og han tok også frem et gult kort to ganger.

og god, mente noen. For en partisk og dårlig dommer, så de mest innbitte helgådalspatrioter.

Det hendte seg nemlig slik at en helgådalspiller — tidligere verdalspiller forresten — tok i ballen med hånden, og det ville ikke den strenge dommeren godta. Han blåste for straffespark, og det samme straffesparket som Tor Beril tok, klarte ikke helgådalskeeperen Magne Holmli å redde (tidligere verdalspiller han også forresten). Verdal ledet 1-0 uansett hvor mye helgådalsstilskuerne mente at det ikke var straffespark, og laget ledet også 1-0 en halvtimes tid senere da dommeren med sin fløyte fortalte at kampen var over.

Mest slitne helgådaling var utvilsomt den mannen på sidelinjen som nærmest kom i ekstase av begeistring hver gang hans favoritter ute på banen passerte

midtstreken. Han gjorde sannelig sin innsats for å hele Helgådal frem til seier.

Helgådalingene ute på banen hadde derimot ikke slik temperament som mange hadde ventet. Det jevnspilte oppgjøret fikk ikke stort preg av det grisespill som noen trodde på, og andre håpet på — men som egentlig ikke har noe med fotball å gjøre. Riktignok vanket det litt tilslakk og et par gule kort, men det gjør det også når lag som Rosenborg, Steinkjer og andre lag i høyere divisjoner spiller.

Det var lenge stor stemning på bortre langsiden på Verdal stadion fredag kveld, men helgådalingene kjørte nok skuffet hjem. Kanskje trøstet de seg med at det blir revansje til høsten. Og den kampen tar heller ikke visjansen på å gå glipp av.

vm.

På veg til Ullevål — men veien ble kort — selv om Helgådal kom til 2. kval.runde i NM-cupen etter seier over ærverdige Kvik på Lade, for siden å bli slått ut av Strinda på eget gress.

«Mr. Football» i Helgådal — Einar Holmli — mangeårig spiller og trener.

Svein Olav Granheim, Andor Kjesbu og Steinar Alstad etter hardt og jevnt «lokal derby» mellom Helgådal og Vinne og Ness i sommercupen 1974.

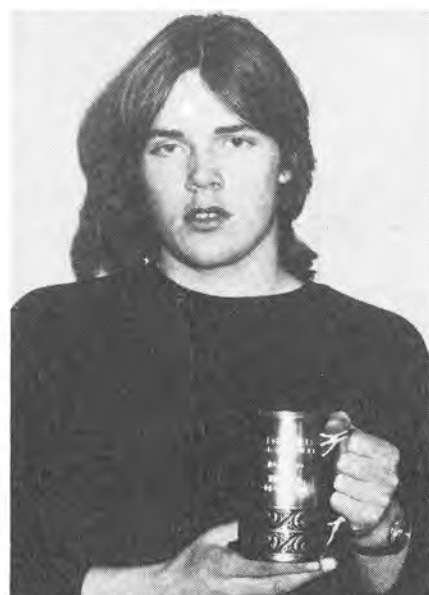
«Grunnstammen» til serielaget 1971

Bak f. v.: Evald Haug, Pål Holmli, Magnus Julnes, Andor Kjesbu, Arnt Kjesbu, Per Storholmen.
Foran f. v.: Tore Holmli, Knut Sørli, Magne Holmli, Einar Holmli, Håvard Elnes. (Foto fra 1969).

May-Britt Sagvold første kvinne som ble tildelt Fotballkruset 1987.

Omar Ward — første krets-
lagsspiller i
fotball fra
Helgådal il, —
smågutter i
1978.

◀ Opp mot 4. div.

▼ Ned mot 6. div.

— men i Stian og co. ligger troen på nye jubelstunder på Elneshøgda...

Mot store høyder..

Olav Leirset svinger seg over 3 m i stav under en «pokalkamp» mellom Ø. Verdal i.l. og Verdal i.l. på Elneshøgda.

Lennard Leirhaug, Odd Helge Roksvåg og Olav Haugan etter klubbmesterskapet i terrengløp på Elneshøgda i 1975.

Snorre Green, eneste helgådaling med seier i klassikeren Veressjøen Rundt.

Erik med mange KM-gull

Erik Falstad, et stort løpetalent, som sikret seg 4 KM-gull (3 terrengløp og 1 baneløp 800 m) og 1 Trøndersk mesterskap på 3000 m bane før piggskoene (foreløbig?) ble lagt på hylla..

«ODDSBOMBE»
«Sikkerstikk» trodde de fleste at SI&FK's Kyrre Kvelstad skulle være i juniorklassen for menn som løp tre kilometer. Men dette tipset ble gjort til skamme av Helgådals Erik Falstad som viste seg sterkest i en rivede sluttspurt der begge fikk samme tid, men med Falstad dømt foran i mål.
Falstad var ikke påmeldt på forhånd, på grunn av at han er i det militære og var usikker på om han ville få fri til gårldagens mesterskap. Men han fikk fri, og han benyttet permisjonen til å ta en overraskende KM-tittel foran nesen på favoritten Kyrre Kvelstad. Bronsen gikk til mosbyggen Gunnar Melting.

To verdalinger kom i fokus etter sterke løp på Gullbergaunet i går, 16-årige Kyrre Kvelstad, Verdal (t.v.) og 17-årige Erik Falstad, Helgådals. Bildet er tatt under KM i 1979.

Gode løpere uten KM—gull..

Bård Brønstad.

Ove Morten Haugan.

Stein Sagvold.

Formenn, prisvinnere og æresmedlemmer i H.I.L.

Formenn

	periode
Ingvar Leirset	40-46
Ingolf Bjartan	47-49
Alfred Bengtson	50-51
Ingolf Bjartan	52
Peder Bjartan	53
John J. Haugan	54-58
Magner Haugan	59-60
Bjarne Haugan	61-63
Per Leirset	64-66
Åsmund Leirset	67-70
Jon Overmo	71-75
Johs Overmo	76-79
Jon Overmo	80
Kjell Ottermo	81
Jon Overmo	82-83
Brit Fredriksen	84
Jon Overmo	85-86
Andor Kjesbu står som form. men hele styret fungerte hver sin periode	87
Klara J. Storholmen/Jon Overmo	88
Klara J. Storholmen	89

Brit Sellæg Fredriksen første kvinnelige formann i H.I.L.

Her får Alf Åkervold sin medalje og diplom som bevis på at han er æresmedlem i Helgådal il av lagets formann Jon Overmo (t.h.) To av lagets øvrige tre æresmedlemmer, Ingvar og Sverre Leirset, bivaaner seremonien.

Under 30-års festen ble Lennard Leirhaug tildelt HIL's førsteinnsattspokal av Magnar Lundemo. Tilstedepå bildet er også Alfred Bengtsson og Åsmund Leirset.

Æresprisvinnere:

1973 Leif Svartås
1975 Jon Overmo
1978 Johs Overmo
1985 Andor Kjesbu
1986 Åsmund Leirset

Innsattspokalen:

1970 Lennard Leirhaug
1971 Sturla Green
1972 Tore Green
1973 Per Leirset
1974 Per Leirset
1975 Snorre Green
1976 Snorre Green
1977 Snorre Green
1978 Snorre Green
1979 Erik Falstad
1980 Rolf Green
1981 Sturla Green
1982 Ivar Kjesbu
1983 Stein Sagvold
1984 Andor Kjesbu
1985 Sturla Green
1986 Leif Rotmo
1987 Ketil Svartås
1988 Arild Olav Sagvold
1989 Arild Olav Sagvold

Yngres innsattspokal:

1983 Ellen Julnes
1984 Ingunn Leirset
1985 Bjørnar Aksnes
1986 Ellen Julnes
1987 Thomas Nesse
1988 Ingen
1989 Ingen

Bjørnar Aksnes og Arild Olav Sagvold.

Ellen Julnes.

Æresmedlemmer:

Ingvar Leirset
Kristian Holmen
Sverre Leirset
Peder Granum
Alfred Bengtsson
Marius Skoknes
Odin Åkervold
Alf Åkervold

Veresfestivalen 1989

Anna Bjørgan, med mange seire i Veresjøen Rundt, gratulerer, den suverene vinneren av årets løp, Mari-Ann Landsem.

Veresfestivalen er også en folkefest og en kulturbegivenhet...

Veresfestival tre hele dager til ende. Et idrettsarrangement litt utenom det vanlige — i den mest positive betydning. Her er tilbud for liten og stor, for de sprekkeste og for mosjonistene. I år hadde arrangøren Helgådalen IL, for første gang, lagt mye vekt på å drive PR for arrangementet. Og responsen uteble ikke. Alle rekorder ble slått. Veressjøen Rundt — gårsdagens fjellløp — ble en flott og verdig avslutning.

Hele 400 løpere fra hele Trøndelag deltok denne gangen i Veressjøen rundt. For første gang var dette fjellløpet åpent også for folk utenfor Verdals grenser, og folket i grenda gikk mann av huse for å være med på folkefesten. Mari-Ann Landsem fra Steinkjer vant dameklassen, og Ola Berget fra Mosvik var ikke til å true i den 15 kilometer lange herreløypa.

— Veressjøen rundt er et løp etter min smak. Jeg har reist Trøndelag på kryss og tvers de siste ti årene, men dette tar kaka! sier den begeistrede fjellløpsspesialisten fra Skaugdalen. — Jeg blir ikke forbauset om deltakerantallet er fordoblet neste år.

Stemningsfull medaljeutdeling etter Veresstafetten.

Sture Sivertsen, bare slått av fjellløpsspesialisten Ola Berget.

Bildet over, Vegar Iversen sikret seg spurtpremien i Sør-Vera, 1000 kr, her i samtale med Kåre Ronnes.

Bård Brønstad, beste helgådalsløper i Veressjøen Rundt.

Bildet til venstre, fantastiske Falkfjell i humørfyllt samtale med Joacim Lyng etter «Minisjøen».

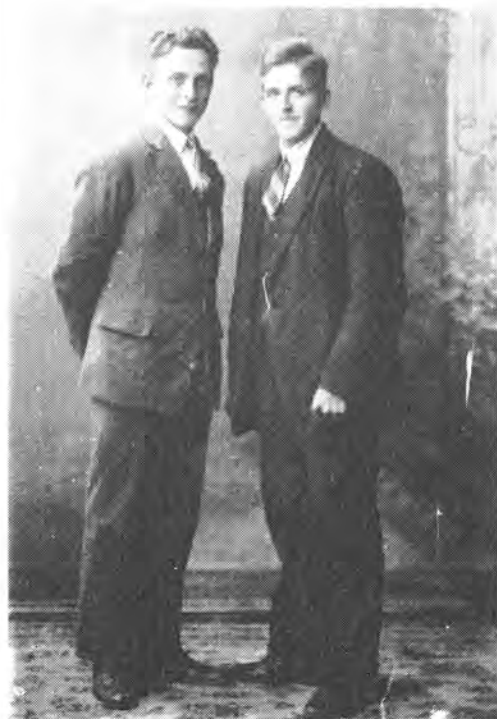
Gammelt fra bygda

Ottermoplassen.

Reidar Langdal ca. 1934.

Sverre M. Green og Sverre Helmo på sesjon 1931.

Skitur til Heståslettet 1964. F.v.: Klara Green, Ann Tove Storholmen, Jostein Green (helt foran), Solbjørg Vollan, Petter Green (helt bak), Jon Vollan, Olaf Bjartan, Otte Storholmen, Gullbjørg Green, Unni Vollan.

Tre jegere med ca. 80—90 ryper fra Kverndalen i 1952. F.v.: Olav Helmo, Olof Løding, Sigvald Helmo.

Tre damer hos fotografen. F.v.: Oline Holmli, Ragna Hepsø, Eline Tosteigan.

Karmhusvollen 1940. Foran t.v.: Sverre Kjesbu, Magne Kjesbu, Ivar Kjesbu, Ola Brønstad, Ivar Brønstad. Bak f.v.: Ingrid Vandvik Musum, Ingrid Brønstad, Anders Kjesbu.

Sliping av øks. Albert Spillum (t.v.) og Jon Sisselvold.

AMELIN

av INGRID JOHANSSON

Stenar kan inte tala, men de kan ha sin egen historia. Mitt emot porten till Duveds kyrka i västjämtland står en mycket stor gravsten som man bara inte kan låta bli att lägga märke till. Den är inte formad av slipmaskiner efter männens idéer utan har sitt forna utseende bevarat. Trots att den vid frakten från Skalsvattnet där den en gång hämtades sprack och förlorade runt en meter är den ändå av kolossalformat. Den är i allra högsta grad originell och har sin egen historia. Och här kan man påstå att det rör sig om don för person. Men så valdes den också ut av den lika originelle mannen som vid sin hustrus sida vilar därunder. Den två meter långa Carl Albin Amelin, en Bohuslännings som en gång förälskade sig så i fjälltrakterna att han förblev där. Han var en färgstark person som mestadels levde på fiske, men även förtärande kopparkärl eller led-sagade turister i fjällen. Som alltid när det gäller speciella människor cirkulerar en hel del historier i bygden där han vistades.

Det måste ha varit fascinerande att komma in i fjällvärlden och möta denne långa man som iklädd långrock vandrade omkring med ett våldsamt stort metspö. Med sig hade han också en stor hund. Och vintertid när han var ute på sine fiskeförsäljarfärder fraktade han fångsten på en kälke. Och vad var den om inte stor, den också.

Amelin påstod sig vara son till konung Oscar II, och det blev lite av dubbelmening när han stegade in över trösklarna hos folk i bygden och med sin mullrande stämma förklarade att "här kommer den store Amelin."

Det påstås att han tvättade sig med sin egen urin. Att han var omåttlig stark och ledigt lyfte 180 kg. Att han alltid bar med sig en burk tjära för att uppblandat med varmt vatten dricka. Det skulle vara bra mot tuberkolos.

Barnkär som han var kan det inte ha varit roligt att besitta denna kroppsstorlek då de flesta barn blev skrämde vid blott anblicken. Han måste ständigt förklara att han var ofarlig trots kroppshyddan. Gösta Brännström i Järpen är en av alla de barn som lagt benen på ryggen vid åsynen av den store Amelin. -Det var i 1923 och jag vistades hos faster Emma (Anderson) i Sundet i västra Kall. Amelin kom farande med en stor "tråhisto-

Carl Albin Amelin ca. 1890.

ria", nästen som en släde. Det var ingen vanlig spark. Med sig hade han en stor hund. Jag rusade in till faster och skrek att det kom ett troll på vägen. Efter en stund kom "trollet" in. Han frågade, blev du rädd lille pojke? Ja, jag trodde du var ett troll. Stor är jag, men jag är snäll förklarade då Amelin med sin starka röst. Det mullrade då han pratade, berättar Gösta.

En het sommardag i höbärgningstid kom Amelin vandrande till Krok, ett annat ställe i Kall. Han ställde ifrån sig sin packning vid körbron till höskullen och satte den något argisinta hunden att vakta. Därefter försvann han för en stund. Följden blev att slätterfolket inte kunde fortsätta bärga skörden förrän Amelin behagade återkomma och hämta packning och hund.

En gång Amelin var i färd med att fiska i sjön Juvuln kom skogvaktaren och började prata om tjuvfiske. Amelin svarade ingenting, tog bara upp en yxa vars skaft fick tjänstgöra som måttstock för att ta reda på skogvaktarens axelbredd. Han märkte sedan ut måttet på marken och började gräva. Då försvann skogvaktaren snabbt från platsen. I Amelins värld fanns nämligen ingenting som hette tjuvfiske. Han insåg att Gud skapat allt för alla människors.

Johannes Tronsmo lär ha varit en ganska stabil man som ibland vistades på Saxvallen. Vid ett sånt tillfälle råkade en gång Amelin dyka upp. Utanför var

man ifärd med att spränga sten. När det small lyfte Amelin upp den tunge Johannes för att visa att han minsann var lika stark som Nobel.

Amelin var i alla tider en flitig gäst i Verdalsstrakten. Icke minst hos Peder Ward i Strådalen. En gång vid ett besök hos vännen Ward frågade dennes syster om inte Amelin hade några barn. Jo jag har en dotter, men det förstås. Om det hade lyckats alla gånger hade jag haft en här som Napoleon, svarade den mustige Amelin.

När han vandrade omkring och behövde någonstans att sova brukade han knacka på i stugorna och fråga om han fick sova i farstun. Omkring 1918 vid tiden före jul kom han förbi Staa på väg till Duved för att sälja fisk. Svårt sjuk stannade han till hos Märta Ström och frågade som vanligt om han kunde få sova i farstun. Märta tyckte det var en alldeles för kall plats, men han envisades. Då bredde hon ut en tjock matte att ligga på och så fick han en fäll att dra över sig. Men innan han försvann in i drömmarnas värld bad han om lite varmt vatten. Han skulle blanda upp lite av den medhavda tjären med vatten och dricka. Kälken hade han lämnat alldeles utanför ytterdörren och den blockerade all framfart. Märta försökte lossa den men den hade frusit fast. Hon blev tvungen be den sjuke Amelin att flytta på den. Trots sjukdom saknades inte krafterna. Han fick ledigt lätt den våldsamma kälken med sitt berg av fjällfisk ur isens grepp. Efter tre dagar i Staa fortsatte Amelin mot Duved. Då han gick gav han Märta den största fisk han hade, en femkilos fin fjällfisk och en bunt mindre, som tack för att hon räddat livet på honom, som han lär ha uttryckt sig.

Amelin blev med tiden religiös. Då han kom in i bygdens stugor brukade han predika. Han slog ut med de långa armarna och gestikulerade vilt medan han med sin starka röst förkunnade Herrens ord. Men det var inte bara vid såna tillfällen han läste texten för folk. Vid Tegefors Verk i Järpen fanns en disponent Lucas. Amelin hade av någon anledning blivit förgrymmad på honom och tyckte att det inte skulle skada med lite bibeltext. Han läste upp Lucas evangelium för disponent Lucas, för att denne skulle "bättra sig". Men det var kanske inte så lätt för ett naturbarn som

Amelin att alltid uppföra sig och uttrycka sig med de rätta orden. Även om han var religiös innerst inne kunde det trassla till sig när sinnet rann på. Han brukade ibland predika i Frälsningsarmén i Järpen. Vid ett sådant tillfälle hände sig en gång att en mycket berusad man kom inraglande. Då Amelin avslutade sin prediken utbrast han. "Så sant som Herren är i huset och jag heter Amelin så ta mej faan ska karln ut!" Varpå Amelin kastade ut mannen. Efter detta blev den arme Amelin inte lika välkommen att förkunna Guds ord i Frälsningsarméns lokal.

Carl Albin Amelin föddes i Bohuslän 1868. Blott 15 år gammal lämnade han

Den store steinen fra Slagavika som i dag står på grava til C. A. Amelin og hustru Signe på Duveds kirkegård

Amelin og Jacob Nordfjell fotografert i Medstugan grytidlig en morgen i 1917 da de skulle ut å jage varg.

hemmet og begav sig småningom till Spetsbergen.

Efter tio år i Norge skulle han vandra tillbaka till hemtrakterna. På väg över Skilstugefjället blev han så betagen av friheten, lugnet och skönheten i den västjämteska fjällvärlden att han slog sig ner för gott i trakten. Han bodde i en liten stuga vid Slagavika, Skalsvattnet. Den kallade han "Lilla Freden". I samband med sitt arbete som turistledsagare i fjällen mötte han Signe, en lärarinna från Stockholm och de gifte sig. Mestadels bodde de i Slagavika vid hans älskade Skalsvatten, men även en tid i Änn, i Järpen och slutligen i Västerbotten, der han avled 67 år gammal.

I Slagavika fanns en stor sten på vilken han brukade rensa sin fisk. Den

stenen önskade sig Amelin som gravsten. Och i dag står den där, stor, grå och reslig utanför Duveds kyrka och minner om den store, barnkäre, mustige mannen med mullrande röst. Som brukade komma farandes i en långkappa med ett stort metspö, ett åbak till kälke och en rekorderlig vakthund. Mannen vars motto löd så här: "Dä nyttar inte att sitte framför spisen och hålla i spiskroken då en ska berätta något. Man må praktisere här i livet.

Då den som ingenting har provat han ä fätti på allt". Han följde sitt motto och om man får tro hans egen utsago i en tidning från 1927 så lär han ha stått öga mot öga med båda slagbjörn och en varg med grinade käfter. Så den stora stenen på Duveds kyrkogård har verkligen en egen historia genom dess sovande ägare.

Lasse og Sofie Hjelde med familie fotografert i 1914. F.v.: Gunvald Hjelde, Sofie Hjelde, Lars Hjelde, Oline Hjelde, Paul Hjelde, Gunnar Hjelde, Lasse Hjelde og Bergljot Hjelde.

FJELLTURER

av Sverre Espolin Johnson

I de årene vi bodde i Skjækerfossen ble det anledning til mange fine turer, mange av dem i embeds medfør.

Men de turene jeg hadde ca. 20 år senere med Magnus Hallem- og Reidar Prestmo vil alltid stå for meg som noe av det beste jeg har opplevd. I 7-8 år trålet vi grensetraktene mellom Sørli og Vera, hvert år med forskjellig

Avslappa stemning på fjellet. Magnus Hallem (t.v.) og Sverre E. Johnson.

rute. Vi hadde to faste punkter: Gaundalen skulle besøkes og innkomsten skulle være i Vera.

De naturopplevelsene du får og det nære kameratskapet som oppstår på slike turer, burde vel være et eksempel til etterfølgelse for alle, ikke minst de store statsråder og kvinner, det kunne kanskje blitt en fredeligere verden av det. Våre hjemlige politikere som i høst har slåst som verst, ville nok også hatt godt av en runde i fjella våre.

Jeg har vært litt i tvil om jeg skulle gi en generell beskrivelse av rutene vi tok, men har valgt å fortelle om en tur, så kan jeg heller komme tilbake med flere om det skulle være noen interesse for det. Denne sommeren startet vi i Berglia i Sørli, og etter litt leting for å finne et brukbart sted å krysse elva, hadde vi en tung marsj i kupert terreng opp til Blåfjellvatnet.

Reidar, som gjerne vil være storfisker, prøvde seg med noen kast, men vi måtte pent ty til vårt medbragte forråd, av ymse slag.

Neste dag ble vel en av de fineste jeg har opplevd i fjellet. Vi vandret i ganske lett terreng oppunder Blåfjellhatten med utsikt nordover mot Lierne med Hart kjølen, vestover mot Snåsa og etterhvert som vi kom fram mellom s. og n. Gjevsjø hatten fikk vi panoramaet ut over Livsjøen, Gjevsjøen og lenger inn Plukktjønn fjellet og utallige småvatn. For å beskrive været kan jeg bare nevne at i en matpausene i ca. 1000 meters høyde, sovnet vi blidelig inn på ei lita gresslette. Under oss, mot Blåfjellhatten, så vi en adskillig større slette så grønn at det nesten skar i øynene. Den kunne godt gå for en fotballbane med kjempesteiner som tribuner rundt. Etter å ha passert Bjørkvasshatten fikk vi også et glimt av Bjørkvatnet, som blir delt av riksgrensa. Livsjøelva ble kryssa i utløpet fra Livsjøen og så ble det en liten pause på Gjevsjøgårdene, hvor Reidar var kjent fra før (Hvor er

han ikke det ?) Teltet ble på slått opp litt lengre vest ved Gjevsjøen, og ett-er en herlig duk-kert ble det som vanlig mat og litt "småkost".

Neste dag fortsatte vi stort sett langs telefonlinja om Klok-kartjønna til Hoderen og videre til Gaundalen, etter en litt vanskelig forsering av Kvernelva. Været var stadig det samme, stigningen opp til

skaret under Gaundalsklumpen var steinhard i solsteiken. Vi fikk imidlertidlesket oss i en bekk fra ei snøfonn, og fikk stadig kompensasjon for slitet i form av flott utsikt, diverse dyre-, plante- og fugleliv, bl.a. en fjellvåk som tydelig sa fra om at vi kunne pelle oss vekk derfra, og heiløa som fløytet jevnt og trutt.

På Gaundalen ble vi mottatt av Ingeborg og Erik og en del av barna med fjellaureav beste slag, (Reidar hadde ennå ikke skaffet noen), og en konjakk og prat utover kvelden (PS: Jeg bar på konjakken).

Dagen etter var det grått og noe regn, og vi la turen om Svensk-Gaundalen til Torrøn, hvor Steinar skyssset oss med båt over utløpet av Gauna. Derfra var det lett og greitt til Burvatnet, hvor Reidar etter en kort matpause forlot oss med skumle hensikter langs elva mot Bjørkvatnet (ikke det samme vi tidligere såg). Vi fulgte smått om senn etter, og nådde igjen en bitter og innesluttet type med null fisk. Humøret steg dog betraktelig under bestigningen av Tverråfjellet, hvor en bra stor reinflokk ga oss selskap. Teltet ble reist ved foten av fjellet, og selv om en klam skodde etterhvert seg inn på oss, var det fremdeles litt å varme seg på, og vi sovnet ubekymret for å våkne opp til nok en superdag. Vi ruslet i grasslettene framover Seterfjellet med kjente og kjære utsyn mot Steuker, Vera, Hermannsnasa i det fjerne osv.

På Sveet ble det naturligvis en kjempekveld, og så var det tilbake til daglig tralten igjen, men betydelig styrket til å møte de slag livet måtte gi, og mange minner å leve på når en ikke lenger orker gå så langt.

Takk for meg !

PS: Av kart vil jeg anbefale 1923 III Blåfjellhatten, 1823 II Gjevsjøen, 1822 IV Vera og Svenska Fjällkartan 9, Torrøn.

Schiefloe-furua

Schiefloe-furua med avflettet bark.

Etter invitasjon fra Nils Chr. Hagen i Ogndal ble den såkalte planleggingsturen foran Helgådals-Nytt's sommertur 1989 lagt til "Schiefloe-furua" vest for Lauvvatnet i Ogndalen. For å komme dit på lettvinste måten tar man av fra Rv 762 litt vest for Bodom kapell etter Pålåsvegen (bomveg, kr 15,- pr. bil) og kjører opp til Tjurholsetra. Deretter er det en halvtimes marsj etter sti til utløpet av Lauvvatnet, der går man over på dammen og videre ca. ytterligere en halvtime på vestsida av vatnet til Schiefloe-furua. Området finnes på fjellkart VUKU 1722 I, og kartreferansen for furua er 412 915. Eller for å si det på en litt annen måte: Vest for Lauvvatnet ligger ei lita tjern Sandtjønn. Schiefloe-furua står omtrent der prikken over j-en i navnet Sandtj. er.

Vi var bare 5 verdalinger som hadde anledning til å ta turen den 13. juni, men de andre kan bare angre seg, det var en av de vakreste kvelder sommeren 1989 med særdeles god sikt og mildt godt vær. Og Hagen hadde sendt en "forpatrulle" som hadde gjort opp bål og kunne by på nykokt kaffe og deilige oppvarmete brød til.

Og den gamle furua står fremdeles til tross for vær og vind. Uheldigvis har noen på midten av 1800-tallet ript inn flere bokstaver på det samme feltet på treet som Ole Schiefloe skrev sine initialer i 1782, men det går an å skille dem

ut. Furua står på en bergnabb opp for noen store myrdrag, det er flere trær rundt, og furua står i sørkant av rabben. En tur dit opp kan anbefales for folk som har interesse av å dvele litt ved tidligere tiders mennesker og hendelser.

Johs. Overmo

Her følger Nils Chr. Hagens orientering om Schiefloe-furua:

SCHIEFLO-FURUA

av NILS CHR. HAGEN

Ole Pedersen Schiefloe, f. 1745 d. 1814 var fra gården Schiefloe i Ogndal. Han ble i 1773 gift med Berte Olsdatter, f. 1754 d. 1820, eldste datter på Øvre Sem i Mære sogn. De fikk 11 barn.

Ole ble leilending på Mekk gård. Han fant malm på eiendommen og ble av eieren av Mekk gård, justisråd Hendrich Hornemann, sendt til Røros "for å lære bergkunsten". Ved hjemkomsten i 1766 skjerpet han på flere steder og ble ansatt som stiger i Mekk gruver. Verket ble innstilt i 1783.

På grunnlag av sin hustrus odelsrett stilte han krav om å overta Øvre Sem, og etter minnelig overenskomst, overtok Berte og Ole Øvre Sem.

Jeg siterer videre fra boka "Schiefloeslekten":

Om vaaren 1782 gjorde Ole sig rede til å forlate Mok. Skaresneen paa fjeldene var dette aar ualmindelig sterk, og av den omstendighet ville Ole benytte

sig. Med besætning, flyttegods, 4 smaa barn samt tjenere, drog han op paa fjeldet og satte kursen vestover mot Sem. Heldigt var det at veiret var tørt og koldt. Hadde han møtt snestorm eller regnskyll, som undertiden kan indtreffe paa fjeldene paa den aarstid, vilde stillingen visselig bliit ganske kritisk. Etsteds inde paa fjeldet hvor han hadde stanset for at dyr og mennesker kunde faa hvile, skar han sit navnetræk med dato og aarstal i en furu til minde om sin vovelige færd. Paa træets ene side staar O.P.S.S. 29de Apr. 1782. Denne furu har av skoghuggerne vært sparet indtil den dag idag, ganske vist av pietet mot den dristige fjeldvandrer. Nu har man desuten faat landbrugsdepartementets skriftlige ord for at træet fremdeles skal faa staa urørt av forstvæsenet. Den er endnu kjent under navnet "Schiefloe-furuen". Han naadde uten uheld reisens maal, og gleden var visst stor over at alt og alle var kommet frem i god behold. Ole Pedersen Schiefloe var en efter sin tid oplyst mand, grei og likefrem i al sin færd.

Sitat slutt.

Ca. 4 km sør for Mekk gård ligger Sems-seter. Navnet kan muligens komme av at Ole på grunn av sin tilknytning til eieren Hornemann, har fått bruke seteren etter at han flyttet til Sem.

Det høye fjellet øst for seteren har nok fått det navnet ogndalingene bruker, Semsklumpen, etter seternavnet. Helgådalingene kaller den samme klumpen Stortjønnfjellet.

Nils Chr. Hagen ser på bokstavene

Et juleminne

av Anders Bendiksen

Det hviler en dyp stillhet over skogen. Lette snøfugg danser gjennom lufta, men ikke en lyd høres fra vegleia. Vi er i Tosteigan 4. juledag i 1952. Her venter gårdsfolket og tre guttunger på besøk fra Seter - fra naboene 4 km unna. Helt fra tidlig morgen har vi barna vært på rastløs lytting etter ei hestebjelle, men det har vært forgjeves. Besøk her inne på den avsidesliggende fjellgården er ikke hverdagskost - i alle fall ikke vinters tid. Det hender nok at en og annen skiløper legger veien om Tosteigan, eller Karl Sagvold kommer en kveldstur for å jabbe litt og hente melk når han ligger i Djupmyrskoia på tømmerhogst.

kan Julius på sentralen ringe. Erfaringen har lært ham at etter slike værerslag kan telefonen i Tosteigan være tyst. Så ringer han en kveld - får kontakt og kan konstatere at på fjellgården går livet sin vante gang. Kjerringa har riktignok vært angrepet av forkjølelse, men en drabelig dose kamferdråper og terpentinklut på brystet har gjort at hun er på bedringens vei. I går kveld ringte telefonen. Vi guttene satt musestille og overhørte samtalen. Da vi senere på kvelden var med i fjøset, stakk vi hodene våre sammen og fant ut at Setersfolket var ventendes - "Vess veret vart brukant". Og i dag var det brukant. Ei og anna snøfilla

småproblemer for austavinden hadde laget store snøfenger i vegleia. Men merra var vant med snø, så det hadde gått bra.

Kaffen kom på bordet i en fart. Det var uvant å se bestemor i svartkjole og med hvitt forkle. Hun ble med ett så høytydelig. Over kaffekoppen gikk samtalen livlig. Tosteigankarene drev med tømmerhogst og kjøring, og John var interessert i hvordan det gikk, om det var problemer på grunn av den snørike førjulsvinteren, om prisene - de jordnære ting. Verdensproblemene ga de seg ikke i kast med. Avisene leste de. Koreakrigen fikk brei omtale i radio. De hørte om utenverden, men de la den ikke utover seg. Hva betydde det for dem om amerikanerne stod nord eller sør for den 38. breddegrad i Korea? Etter trakteringen trakk damene seg ut på kjøkkenet. Det var et halvt år siden de hadde snakket sammen. Deres samtale avspeilet en annen side av bygdelivet; dødsfall og ekteskap ble behørig kommentert, nye helgådalingar hadde sett dagens lys, kanskje var noen bare på gang!

Og så var det fjøset da - problemer blant buskapen var viktige. Her kunne de utveksle råd og erfaringer. Begge hadde hatt sine problemer med helsen. Femti år i tungt arbeid hadde satt sine spor, gikta var en daglig gjest, men det var ikke å nevne. Da voldt det mer problemer om Litagod hadde fått jurbetennelse og ungviga "itj tó sæ". Klokka ble halv ett og middagen kom på bordet. Elgkjøtt i brun saus og moltekrem.

Middagen foregikk i taushet. Vi barna syntes den tok en evighet. Et forsøk på å gli ned fra setet for å komme seg ut, ble stanset av et blikk. Slik hverdagsoppførsel hørte ikke heime når det var jul og en hadde gjester. Omsider var de ferdige - takket for maten - flyttet seg fra bordet, og den store stillheten senket seg. Olaf tente pipa, ellers var det bare ovnturen som brøt stillheten. Prøvde du å bli i et julehefte for å ha noe å gjøre, skar lyden i ørene. Det var bestemor som oppløste stillheten. "Næ, be mæ sætt på kjel'n" sa hun. Snart fyltes kjøkkenet av en herlig kaffelukt.

På slutten av bordsettet bød Jo på en juledram. Karene takket ja. Kvinnfolka trekte seg ut på kjøkkenet igjen - "For å vask opp koppan" sa de. Etterhvert som innholdet i "Eau de Vie" - flasken minket,

frisknet mannfolka til, kinnene ble rødere og latteren mer høylytt. Da flasken var tom, reiste gubben sjøl seg fra bordet. Vi hørte han tok ned skiene fra varandaen.

Ti minutter senere var han tilbake. Det måtte være en karsk, mente han. Ingen mente noe annet. I den påfølgende samtale oppfattet spisse gutteører ord som "Dyrlege Grøholt" og "Hesten klen".

Etterhvert ble karene i svært godt humør. Vi guttene fikk spille femkort, og hadde snart hver sin bakspiller. "Spell frua" sa John og pekte på hjertedama. Og når han tok en råsjanse og lyktes, lo han høyt og hjertelig. Interessen for kortspillet avtok etterhvert. Isteden hørte vi historier fra bygda, om sterke menn og dyktige jegere, om selvopplevde fjellturer med fiske stang og børs. Prastunda fortsatte bare avbrutt av Olaf som måtte avsted "å gi hesta" og når de måtte en tur "utom nåva".

Klokka drog seg mot ni. Jørgine kom

Jørgine og John Seter.

i døra og spurte om "vi ska te å sjå åt bøgden", men Olaf mente at "Dæm jol da vel nå". Kveldsmat måtte det være først.

Og slik ble det; sylte, egg og ansjos

og sjokolade. Høgtidskost der og den tid. Snart var hesten bisla og sett for sleden. Bjella song framover skogen. Gjестene dro, men de gode minner ble tilbake.

Kjerrisen frå Tronsmoen

av Reidar Prestmo

Kjerrisen Verdal Museum fikk i 1987 har opprinnelig komme i frå Heggøya, en nedlagt sameboplass like innenfor Strådalen. Det var Johannes Tronsmo som fikk han av samene Jo Persa Fjellner ca. år 1920. Jo omkom på Kallsjøen i 1925. Johannes hadde mye med samene å gjøre. Jo hadde på den tid ikke rein og satt i heller små kår. Kanskje fikk Johannes kjerrisen for ei beinheit han hadde gjort Jo.

Om dette forteller Berte Tronsmo som i dag nyter sitt otium på Tronsmoen, 95 år gammel:

"Da han Johannes, mannen min, kom heim med kjerrisen sa æ - fy vøli, hi vi itj nok rat hen før."

Både Johannes og senere svigeren Sigvald Sjømæling tok godt vare på kjerrisen.

Da Hildegun og Jan overtok Tronsmoen, gav Jan kjerrisen til Verdal Museum, der han vart en meget interessant og verdifull tilvekst til museets samlinger. Han er et minne om samenes kjøretøy gjennom århundrene, men som nå har måttet vike plassen for snøskooter og kjelke.

Kjerrisen utstilt på museet i 1987.

F.v.: Elias Steinfjell, Jarle Vangstad og Paul Jåma. Foto: Innherreds Folkeblad og Verdalingen.

I Tosteigan, f.v.: Anders Tosteigan, ?, John Tosteigan, Eline Tosteigan og Sofie Bendiksen.

Ellers består kontakten bare i at en av karene drar fram i bygda hver tirsdag. Her leverer han smør til handelsmann P.A. Rotmo, og returnerer med litt kaffe, en dunk parafin, sirup eller andre levnetsmidler, og alltid med "Magasinet for alle" og "Norsk Ukeblad".

På hjemveien legger han veien om Gren. I alle år har de abonnert på "Trønder-Avisa" og "Innherredsbladet" sammen med Paul Green. Her henter han hele ukespor sjonen med aviser før han igjen gir seg på veien tilbake. Dette er rutine - på sommers tid til fots de 8 km. til butikken, om vinteren størstedelen av veien på ski. Hver sin gang drar de - Olaf den ene gangen, sønnen den neste - rutine. Telefonen sikrer kontakten om noe uforutsett skulle hende. Men det inntreffer sjelden. Ofte kan det gå uker mellom samtalene. Etter mildværsperioder med påfølgende frost

ville ikke holde Jørgine og John heime - det var vi sikre på. Men ventetida vart lang.

Da vi var med i fjøset om morgenen, måtte vi alt i ett ut på fjøstrappa for å lytte. "Gå ut å renn på ski - da går tia fløter", sa bestemor mens hun regjerte med melkebøtter og separator etter at hun hadde kommet inn. "Når kjæm dæm da?" "Itj fenn i ti ti'n ventele, de e en tim te tart". Var det ikke ei hestebjelle vi hørte. Jo, først som en aning langt inne i stillheten, senere klarere, og da de kom fram på Merkesmyrkanten og hadde bare lia til gårds, sang det høyt i bjella. Ti minutter senere svingte Setershesten med Jørgine og John i sleden inn på gården. Etter å ha spent fra, ble merra satt inn i stallporten. Så kom de inn. Det ble "Goddag" og "God jul" og "Sjå te å få setti". Så snakket de om været, og om føret og om turen. Det hadde vært noen

Ein veteran i Helgådalen:

Tormod Skoknes

av Arnfinn Berstad

Familien Skoknes 1940. F.v.: Hanna, Odvar og Tormod.

Det tynnest ut i "den gamle garde" i Helgådalen, somme har gått bort, andre har flytta til Øra, anten til Aldersheimen eller til egne hus.

Mellom veteranane frå den gamle skole som framleis bur i Helgådalen, er Hanna og Tormod Skoknes. Ho kom frå Verdalsøra, han er innfødd helgådaling

frå garden Skoknes. Far hans var gardbrukar og postopnar. Dei var 8 sysken og Tormod var den sjuande i rekka. Oppsedinga av barneflokken var streng, men rettferdig, noko som sette sine merke og gav livsvarig innstilling til viktige verdiar.

Tormod vart, som dei fleste ungdo-

mane i Helgådalen på den tida, skogsarbeidar med Værdalsbruket som arbeids-gjevar. Det starta i 1918 da han var 16 år gammal og varte til ut 1963.

I 1937 vart han fast skogvaktar på bruket etter onkelen sin, Olaus Brattås, og i 1938 flytte han med familien inn i den nybygde skogvaktarbustaden på Ottermo-enget, der også bruket sine andre tenestemenn hadde eit rom til bruk når dei var på dei kantar.

Lønna var ikkje høg etter vår tids krav. Men i eit samfunn som Helgådalen var den gong, var hus og heim og noko fast og halde seg til eit privilegium, som oftest berre for den som var så heldig å vere arving til gardsbruk.

Skogvaktaren sine viktigaste arbeid var blinking, driftsettersyn, tømmermåling og leiing av fløytinga. Distriktet var frå Skansebakken til Djupdalen. Dei hadde også ei ku i fjøset som dei samla saman for til. For å skøyte på innkoma, tok skogvaktaren på seg tømmerhogst i tider det var lite å gjere elles. Forfattaren av denne epistelen hugsar at Tormod hadde ein hogst-teig nær elva ved Ottermo-enget vinteren 1939/40 der han både hogg tømmeret og drog det fram på lunnen ved elva på ein liten støtting. Tømmeret var nok ikkje av grovaste slaget, men eit slit måtte det vere likevel.

Okkupasjonsåra sende ei ny tid oppover Helgådalen. Den korte og relativt greie vegen over til Sverige gjorde at det vart stor trafikk av slike som måtte rømme for tyskerane og nasistane. Tormod kom tidleg med i motstandsørsla. Til slutt tok det til å brenne under føtene hans og, så den 12.april 1945 tok han seg over grensa. Same dagen vart eldste dottera fødd! Det fortel litt om kor alvorleg situasjonen var for dei som gjorde ein innsats.

Tormod kunne nok ha fortalt mange spennande soger frå okkupasjonstida, men det ville føre for langt her. Dessutan meiner han sjølv at det er lite å snakke om. Som den filosof han er, kan han berre ikkje la vere å undre seg over at menneska kan ha så ulike syn på ei så alvorleg sak for landet vårt som den tyske hersettinga var. For sitt eige ved-

komande meiner han at han berre gjorde plikta si ut frå det som var naturleg for honom å gjere.

Ein ting skal likevel nemnast her. Da han kom til Sverige, fekk han god tid og bestemte seg for å reise til Stockholm og kome i kontakt med den norske legasjonen der. Dei må ha fått tiltru til den veltrena og lokalkjende verdalingen, for han vart spurd om han ville ta på seg å vere los for allierte styrkar til Noreg dersom nasistane og tyskerane her i landet ikkje gav seg over når krigen var slutt i Tyskland. Det sa han seg viljug til. Som vi veit, vart ikkje det aktuelt.

I 1964 tok eit nytt kapittel til i Tormod Skoknes sitt liv, da tok han seg nemleg skogsarbeid i Sverige. Det var ei stor oppleving for han som hadde levd så lenge i same miljøet å kome ut og i lag med framande arbeidskameratar. I grunnen vart det ei både interessant og fin oppleving som han ser tilbake på med glede.

For å få lettare arbeid då alderen seig

på, tok han seg arbeid på slakteriet i Østersund den siste yrkesaktive tida si. Der hadde han ymse småarbeid utanfor sjølve slakteriet. Også der likte han seg godt og stod på god fot både med sjefane og arbeidskameratane.

Eldste dottera vart gift i Sverige. Ho miste mannen etter eit kort ekteskap. Foreldra budde tidvis hos henne for å vere til hjelp og trøyst. Hanna arbeidde også ei tid på hotell på Storlien.

No lever Hanna og Tormod som pensjonistar i eige hus på Åkerenget ved Skjækerfossen. Eit langt og strevsamt liv har nok slite på kroppen. Tormod klagar over at ryggen slær seg vrang stundom. Men hovudet er klårt. Som vi hugsar, er det berre fire år sidan han -som motstandsmann under krigen - gjekk blant dei fremste i 17.maitoget på Øra. Det var 40 -årsjubileet for frigjeringa som vart feira då, og det var naturleg at han fekk den heidersplassen.

Hanna og Tormod har fire barn og fem barnebarn. For dei som har slite

hardt for levemåten eit langt liv, er det godt å kunne slappe av i trygge kår som pensjonistar. Og Tormod seier at han er særleg glad for at han får bu i heimetraktene no på sine gamle dagar.

Tormod heiner ljåen ein sommardag i år.

Til Helgådalsnytt !

av Ingeborg Nilsen

Jeg vil gjerne sende en hilsen til dere også i år, dere gjør et utmerket arbeide som jeg vet flere enn jeg setter pris på. Når jeg minnes tilbake så går tankene til

Lindset der jeg vokste opp til jeg var 11 år gammel. Jeg har aldri lengtet tilbake dit, det var jo ikke kjørevei dit unntagen på vinterstid. Jeg vet at når det var

begravelser eller bryllupså måtte de låne hos naboeralt fra kopperog kar, til bord og stoler. Min farfar hadde et fallbord-som de brukte å låne, men hvis det var om sommeren så kjørte han det selv på en slede, og det kom uskadd både frem og tilbake.

Jeg skal fortelle om en gang Martinus Storhaug skulle slakte julegrisen hos farfar. Grisen ble sluppet ut i snøen som var dyp, men noe sånt som et tryneband hadde de ikke og så gikk de der og lurte etter grisen med ei børse. Min farfar var småviltjeger i hele sitt voksne liv, men han ville aldri være med å ta livet av et husdyr. Denne gangen hadde han noe tømmerhogst på sørsida av elva og han gikk dit. Han skjønte snart at noe var galt hjemme for han hørte flere skudd. Da fant han ut at han måtte gå hjem allikevel. Da hadde grisen krøpet inn under låven og dette ble for langt skuddhold - så de traff ikke. Da tok far børsa og skaut. Det ble fulltreff og det var både første og siste gang far skaut en julegris.

En hilsen fra
Ingeborg Nilsen, Leirådal
med alle gode ønsker for deres blad i årene som kommer.

Tronsmoseteren

av Lasse Johnson

Tronsmosetra ca 1925. Iver og Henrikke Tronsmo sammen med noen yngre fiskere.

Svært så vakkert er det på Tronsmoseteren. Soloppgangen er et panorama som ikke kan beskrives, den må bare oppleves.

På klare solfylte dager kan du se langt inn i de svenske fjellformasjoner som rager majestetisk mot østhimmelen. Snur du blikket mer mot nord kan du også ane silhuetter av de mektige Skjækerfjella. Stedet er rett og slett en perle i naturen.

Som navnet sier hører seteren til gården Tronsmoen, som ligger ved vestenden av den seks kvadratkilometer store Veressjøen.

Seteren ligger ikke langt fra hovedbølet, bare drøye kilometeren fra

gården. Går du i sørvestlig retning, vil du komme fram til seteren i løpet av 15-20 minutter. Seteren ligger pent plassert i østhellingen vest for Seterbekken, eller Tronsmovassdalsbekken som den kalles av utenforstående. Beiteområdet er stort og næringsrikt med vekslende natur og vegetasjon. Det er myrer med saftig gress, åser med blandingsskog og frodig bunnvegetasjon.

Lenger mot sør, ovenfor skoggrensa, får du oppleve selve snau fjellet i hele sin variasjon. Du når omsider fram til Vassdalstjønnene og alle de andre små og større tjønnene med vakende fjellfisk. Det er nok å bevege seg på i en storslått fjellverden.

Restene av dammen i Seterbekken.

Sagbruk rundt seteren.

Seteren ble oppbygget rundt 1920 av Iver Tronsmo. I 1947 ble det oppsatt nytt fjøs. Før den tid, rundt 1915 ble det bygget sagbruk ved Seterbekken. Det ble bygget demning i bekken for å benytte vannet til drivkraft for sagbruket. Hele anlegget var laget av tre, alle drivhjul, lagre og overføringer var av tre. Sagbruket var utstyrt med sjølmating. Det fungerte perfekt i mange år helt til et voldsomt tordenvær med påfølgende styrtregn raserte dammen i 1960-61.

Flytting til setra.

Selv om det ikke var lang veg til seteren, var det alltid et yrende liv den dagen flyttingen skulle foregå. Gårdens buskap utgjorde bare en liten del av bølingen. De tok imot dyr fra mange andre gårder langt nedover bygda. I alt kunne det være 15-20 melkekyr, 40-50 geiter og ungdyr samt en hel masse sauer. Selv om flyttedagen ble både lang og strevsom var det alltid en spesiell opplevelse når alt var kommet på plass og seterfolket omsider fikk benket seg ved langbordet for å innta kveldsmaten i fred og ro i lyset fra parafinlampen.

Setertausene.

I de aller fleste år var det gårdens fruer som var setertaus på Tronsmoseteren. Henrikke Tronsmo var setertaus i 19 somrer etter at hun først hadde vært en sommer på Gudmundliseteren og en sommer på Storvukuseteren. Etter at Johannes Tronsmo overtok gården, var det hans kone Berthe som var setertaus på Tronsmoseteren i 23 år. Før den tid hadde hun vært setertaus på Saxvollen i to somrer, på Svartåsvollen i Meråker i 10 somrer og gjeter på Svartåsvollen i 7 somrer, til sammen 42 somrer i fjellet.

Setervollen ble kultivert.

Selve vollen ved setera var nord og østvendt og hadde for det meste dyp og feit jord. Johannes Tronsmo pløyet opp vollen og sådde i kløver og timotei. Han kunne høste opp til 8-10 lass høy der.

Gjeterguttene.

Berthe Tronsmo som i disse dager er 95,5 år minnes mange av gjeterguttene på Tronsmoseteren. Selv fikk hun bare døtre, og noen av disse var år om annet med som gjeter. Ellers nevner hun navn som Konrad Elnes, Petter Vollan, Erling

Johansson, Tor Høyem og mange andre. Spesielt minnes hun Theodor K. Nesemo fordi han var så enestående snill.

Berthe Tronsmo, (95,5 år) har 43 sommere som gjeter og setertaus.

Et yndet feriemål.

Det var alltid spennende, godt og befriende å komme til en seter hvor det var mennesker og dyr. Tronsmoseteren var i så måte ingen unntakelse. Mange fjellvandere kom sørfra og benyttet anledningen til en siste rast før de kom fram til Vera. De aller fleste besøkende kom likevel fra Vera og Helgådalen. Det var ingen umulighet å foreta et dagsbesøk til Tronsmoseteren. Alltid ble du godt motatt, og alltid fikk du servert ettertraktet fjellkost som dravle, kjesmus og rømme. Var du på multetur og stakk innom seteren, var det alltid fjellrømme å få til multene.

Minner som fortsatt lever.

Bestemorstien.

Uansett nytenkning og forandringer, noe blir alltid igjen. Går du fra Tronsmo seteren og ikke følger den tradisjonelle vegleia, kan du treffe på en delvis igjengrodd sti, Bestemorstien. Dette er en snarveg som Henrikke brukte og som hennes barnebarn har satt navn på. Stien gir ikke mange minutters vinning, men den er der og vil forhåpentligvis alltid

Tronsmosetra i dag.

På Tronsmosetra 1928. Foran f.v.: Henrikke Tronsmo, Marie Stornæs, Martin Stornæs. Bak f.v.: Marius Breiding, Johannes Tronsmo, Ola Tronsmo, Iver Tronsmo, Andreas Kvello og Gustav Gipling.

være der.

Oksfurua.

En litt tragikomisk episode bør også nevnes. Like øst for Seterbekken, ved enden av en myr, står en gammel, storkvistet furu, Oksfurua. Episoden fant sted en sommer da Nils Tronsmo og hans to sønner var på veg hjem fra seteren. Her ble de plutselig angrepet av en olm okse og måtte søke dekning oppe i furua. Det hele endte imidlertid godt i og med at oxen etter lang tids sparring og graving ruslet bort, og de tre i furua kom seg trygt hjem.

Tronsmoseteren i dag.

Tronsmoseteren ble siste gang brukt som vanlig seter i 1956. Etter den tid ble det så som så med vedlikeholdet og naturen har etter hvert ubønnhørlig krevd sitt tilbake, slik at noen av husene

er helt jevnet med jorda. Seterbua står fortsatt oppreist selv om taket har falt sammen i ene enden. Veggene taler sitt tydelige språk om forfedrenes liv og virke. Her kan du finne utskjærte navn, initialer og årstall som minner deg om svunne tiders mennesker og deres levemåte, om deres livssyn og krav til livet. Vi som lever i ettertid med nåtidens velstand har mye å lære av fortiden. Kanskje burde vi sette oss ned og reflektere. Kanskje var menneskene den gang like tilfredse, om ikke mer, enn vi er i dag. Selv om seteren i dag er et noe deprimerende syn, er slett ikke alt håp ute. Etter en samtale med dagens eier av Tronsmoseteren, Jan Sjømøling, har jeg inntrykk av at han gjerne vil gjenoppbygge seteren, og kanskje kan han da også finne anvendelse for noen av stokene fra den gamle seterbua som har de fleste navnetrekk og inkskripsjoner.

Oksfurua som de tre ble jaget opp i.

Jeremiaskoja under grensklumpene

av Magne Selnes

I Helgådalsnytt for 1977 har Leif Lykke ein artikkel om Helgådalen i 1930-åra. Da eg las dette fekk eg sjå namnet Jeremiaskoja! Da slo det meg at dette var koja far min flytta og sette opp sist på 1920-tallet. Eg visste om denne drifta far hadde der, men at namnet hans var knytta til staden visste eg ikkje, og det gjorde han nok ikkje sjøl heller. Folk eg har snakka med etterpå kan fortelja at dei kallar det for Jeremiaskoja.

I sumar var eg dit saman med Johannes J. Nesse og leita opp tomte for koja. Men det var ei tid sidan Johannes hadde vore der så det var vanskeleg for han å finna tomte. Vi gjekk åsar opp og åsar ned ei lang tid før Johannes endeleg fann ho. Men det var ikkje stort å finna av koja nei. Anna kan ein heller ikkje venta etter nærare 60 år. To mosegrodde lunnar med nokre mosegrodde tømmerstokkar var alt. Eg tok bilder av lunnane, men desverre vart det ikkje noko av dei. Det er tett skog rundt tomte, og da det var mørkt og eg ikkje hadde blits med meg, lukk ast det ikkje. Eg var dit i sumar åleine, men det lukkas meg ikkje å finna staden. Lauvskogen og graset har vore i kraftig vekst i sumar så alt var som attgrodd.

No har eg driftskontrakten far hadde med Verdalsbruket for denne drifta. Han er frå året 1928, og er for teig nr. 1 i Grensklumpene, og gjeld for 1012 tre, av dei 14 vindfall.

Tomte etter Jeremiaskoja. Som en ser er det svært tett skog rundt tomte i dag.

I margen på kontrakten har M.P. Moen skrive om koja: "Driveren får Kr 60,- som bidrag til flytning av skogstuen ved Slettesmyren til denne drift. Bruket leverer den nødvendige pap til tak, levert fra M. Stornæs. Envidere 2 vindu, samt en ovn udlånt fra Vestly." Som punkt 17 i kontrakten er innteke: "Driveren har ret

og plikt til at delta i fløtningen i Malsaaen vaaren 1929 til tid og sted som bruket bestemmer, efter 70 øre timen for normaltid og 1/4 mere for mulig overtidsar beide. Driverens tvende huggere John Sæther (John Nesse) og Gustav Julnes har også om de saa ønsker ret til at bli med i nevnte fløtning. I så fall maa dette meldes til Brukets kontor innen 1.mars 29."

Det var i 1931 at Leif Lykke og arbeidslaget hans kom til Jeremiaskoja og skulle ha ho som bustad under skogtakstering, men om vinteren hadde snøen brote ned taket på koja så dei laut ta seg husrom på Grensvollen i staden. Det måtte vera dårleg arbeid som var gjort av Jeremias og karane hans når det var berre 3 år sidan koja vart flytt og oppsett på nytt! Men grunnen var nok at dei måtte bruka dei gamle takåsane og borda som var på taket før. Dei var kanskje litt for dårlege. Eg minnes far fortalde det var seint på hausten at dei flytta koja. Mosen dei bruka til å isolera med var stivspeika, og da dei kom så langt at dei skulle fyra opp i ovnen rann vatnet ned over tømmerveggane.

Ja, det var nok på ymse vis i skogen i denne tida, med øks og svans til

Jeremias Selnes (t.v.) med Brunen i høgre handa og Vardøla i venstre. Oddvar Selnes med Rauen. Brunen var med i Jeremiaskoja i Grensemarka i 1928-29.

hogging og rundbarking med øksa. Hesten var den tids traktor og tømmeraksa lesseapparatet.

Tømmerfløytinga var vistnok det arbeidet dei tente best på, men så var det og det farlegaste og det slitsomste. Som

vi ser hadde dei 70 øre timen i fløytinga. Det vart 7 kroner for 10 tims dag! For overtida vart det ca. 87 øre timen, og det kunne bli mang ei natt i elva når damvatnet kom. Men rik vart nok ingen.

— Ja, om nokre tiår til er nok Jere-

miaskoja ute av minnet i Helgådalen. Når dei som kjente far og visste om koja blir borte, da kjem nok namnet heilt bort slik som det råtne tømmeret. Men namnet har altså vorte brukt i 60 år til no!

Godværsommeren 1930

av Sverre M. Green

Skjækerfossen nesten tørr sommeren 1989.

Etter en regnfull sommer uten sol er det på tide å minnes da det virkelig var sommer og da tenker jeg selvfølgelig på 1930. Jeg minnes mange fine sommere slik som 1936, 1937, 1963, 1980 og 1988 med flere, men ingen så lang og solrik som 1930 med hele seks måneder med godt sommervær. Jeg har ingen statistikk fra det meteorologiske å holde meg til, men endel vart notert og sommeren var så spesiell at den brente seg fast i 19-åringens hukommelse.

Vinteren var veldig mild og som tømmerhugger i Skjækerdalen husker jeg godt at vi brukte skiene bare i januar og siden var det regn og mildvær så vi brukte sparkstøtting heimanfrå og til "Nordbua" resten av vinteren. Først i april forsvant isen etter skogsveien så vi måtte gå. Som et eksempel på hvor tidlig våren kom, kan nevnes at da vi flytta heim og var ferdig med hugsten var vi ikke på snø fra "Nordbua" til Skjækerfossen. Det var bare en liten klatt i dalen vest for Høgflåa og dato

var 16. april, dagen før skjærtorsdag. Bakkene i bygda var grønne og veiene var tørre og fine. Vårnna kom igang etter påske og foregikk under fine forhold da jorda var fri for tele. Såing og potetsetting var unnagjort første uka i mai. Hele mai var tørr og fin, men med kalde netter. Hele sommeren var preget av vindstille og svale netter med dogg om morgenen og det var nok dette som reddet avlingene da doggen kom plantene til gode. Hele juni og juli fortsatte med sol og fint vær og likeså august. Jeg noterte 15. august 1930: Ikke en regndråpe hverken i høyhesjer eller korntaur. Haustonna var veldig tidlig og det ble levert korn til Verdals Mølle i juli måned av årets avling. Det var flere her omkring som ikke hadde anledning til å komme til Stiklestad på Olavsfeiringa 29. juli, og i stedet benyttet dagen til å skjære bygg så utkantene var ikke langt etter i høstetid.

Godværet fortsatte ut august, men først i september ble det en ordentlig rot

bløyte i to dager. Rypejakta starta 1. september og jeg husker vi overnattet i høybua på Kulslivollen hvor vi grov oss ned i høyet gjennomblaute som vi var. Men etter et par dager klårnet det opp og hele september var varm og fin. Første dagene av oktober ble det kaldere og et ordentlig snøfall satte en stopper for rypejakten, men etter en uke forsvant snøen og det vart 14 dager med fin-fine dager i fjellet og det var så varmt at vi gikk i høgfjellet i bare skjorteermene.

Den 28. oktober kom snøen for å bli liggende og da var det slutt på drømmesommeren. Dette er i grope trekk hva jeg husker om 1930.

Kraftig frokost

For mange år siden var det tre mann som drev skogsarbeide i Forlandet. Brakka var av dårlig kvalitet. Som vanlig var musa en fast gjest i brakka. Som middagsmat bruktes erteruppe som hovedrett. En av karene hadde kokt erteruppe en kveld. Kveitmjølklubb var mye brukt i suppe. Den suppa han ikke greidde å spise opp om kvelden, satte han på gulvet under bordet til om morgenen.

Belysningen var svært dårlig. Under natten hadde seks-syv mus druknet i suppa. Neste morgen tok mannen kasse-rolen og kokte opp suppa. En av karene var oppmerksom på hva som hadde hendt, men sa ingenting.

Kveitmjølklubben var kvit og skinnende blank. Den interesserte tilskueren la merke til at en gang var det klubb i skeia og en gang mus. Han la merke til at når det var mus han la inn, knaste det, men når det var klubb, hørte han ingen ting.

Etter suppa tok mannen en svart kopp kaffe og en kraftig pris snus.

J.R.

50 år eller mer ved Værdalsbruket

Under et festlig samvær ved Verdal Hotell den 19.mai ble disse seks tildelt kongens fortjenestemedalje i sølv for sitt arbeid ved Værdalsbruket. De har alle vært ansatt sammenhengende i mer enn 50 år. Fra venstre: Direktør Jon Lykke, Magne Kjesbu, Einar Julnes, Leif Svartås, Kolbjørn Sellæg, Lasse Årstadvold, Magnus Vikvang og fylkesmann Ola H. Kveli som foretok utdelingen.

Uheldig mann

Et lag skogsarbeidere hadde handteig i Djupdalen på Veses-fjellet. Den ene hadde vansker med et kne som gikk av ledd titt og ofte. En av karene hadde jobben med å trekke det i ledd igjen.

Så en dag gikk foten av ledd igjen, så måtte hjelpesmannen tiltre som vanlig. For å få foten i ledd igjen, måtte en trekke ordentlig til og samtidig vri foten i rette leia. Når mannen reiste seg og skulle gå, viste det seg at foten var vridd gale leia, hælen var fram og tærne var bak. Nytt forsøk på å rette opp var for-

gjeves. Lege måtte overta og det gikk bra.

Arbeidet gikk sin vante gang. Så var det en morgen det hadde falt nysnø på tømret, og en mår hadde laget spor på stokken. Verdien av et mårsinn var 3—400 kroner den gang.

Den kneskadde mannen hadde mørkebrune kufetjasko. Plutselig ga den kneskadde mannen et vink og bad om stillhet. Han syntes se snuten på måren på motsatt side av stokken. Han langer ut med øksa, med dessverre, det var hans egen skotå. For hans del var skogsarbeidet innstilt inntil videre.

J.R.

Søskenflokk på tilsammen 1250 år

I første rekke fra venstre ser vi:

Ingeborg Stiklestad f. 08.03.09, Tora Lind f. 26.04.29, Betzy Tullén f. 16.06.19, Sigrun Kluku f. 20.06.24, Gudrun Sagvold f. 10.01.13

2. rekke fra venstre:

Aslaug Fredriksson f. 30.08.14, Margrete Nesse f. 27.06.11, Margit Holmli f. 30.11.33, Ruth Julnes, f. 05.09.25, Magnhild Green f. 27.02.18, Oddveig Klokke f. 17.11.16, Paula Holmli f. 23.08.31

3. rekke fra venstre:

Andor Volla f. 27.02.06, Kolbjørn Volla f. 26.10.27, Gunnar Volla f. 08.02.37, Ola Volla f. 04.11.20, Petter Volla f. 25.07.22, Kåre Volla f. 20.03.07.

Det skulle undre oss mye om ikke den samlede alder for Volla-søskenene som vi her ser bilde av, er norsk rekord for en søskenflokk med helsøsken. Når dette skrives i november 1989 har søskenflokken passert 1250 år til sammen, og hver måned som går øker samla alder med 1,5 år.

Anna og Ole Volla hadde 18 barn i alt. Et høyt tall i seg selv, men kanskje enda mer spesielt er det at alle levde opp og har vært friske. Når dette skrives lever alle 18 fremdeles, eldstemann er 83 og yngstemann 52 år gammel. Dette bilde ble tatt da det ble arrangert søskentreff i 1982.

Gamle skikker ved begravelser

av Reidar Prestmo

Ole Hjelde

Snart er den gamle skikken med dans i begravelsene glemt. De som måtte sitte inne med opplysninger er heller forsiktede med å fortelle det de vet. Rundt hundreårsskiftet forekommer ennå skikken i noen få tilfeller her i Verdal.

Ole Hjelde på Hjelde vestre (f. 1875) har fortalt at han hadde vært med i to begravelser der det vart danset. Tidligere var det mye likhet mellom bryllup og begravelser. Naturlig nok var stemningen mere dempet og stille i begravelsen. Ole skal ha fortalt at ei stund etter

middag og kaffe kom det en kar med en torader og spilte opp til dans. Men en avsluttet tidligere enn i brylluppene. Nære pårørende av avdøde skulle ikke danse. Det vart regnet for meget dårlig folkeskikk å drikke seg full.

I Magne Nordnes bok: Arven fra Nordnesset, skrives det at det vart dansa i begravelsa etter gamle Maren på øster-Hjelde som døde i 1897. Vi har nok her å gjøre med de siste restene etter den eldgamle skikken likvake, som gjennom århundrene har skiftet karakter. Skikken skriver seg fra før kristen tid.

Inger Christiansen har skrevet om likvakeskikken i Norge i tiden fram til år 1800 i tidsskriftet *Norveg* i 1968. Hun skriver at det er vanskelig å finne opplysninger om hvor gammel skikken er. De første opptegnelsene finner en i de Isladske ættesogene. Det dreier seg da om en enkel form for likvake, der gårdens folk vaka over den døde om nettene. Mye tyder på at skikken var vanlig i Danmark, Sverige og andre land i Europa.

I Magnus Lagabøters (*) Hirdskrå finner en strenge bestemmelser som sier at dersom det inntreffer dødsfall blant hirdens egne medlemmer, var det enhver hirdmanns plikt å vise sin døde våpenbror den ære å vake over han og å følge han til graven. Det er forskjellige opp-

lysninger om hvordan vakene har foregått og om hvor lenge det er vaket. Presten kunne komme og holde andakt, ellers var det leik og song. Kanskje var dette for å holde seg våken?

I årene 1400-1500 finnes ingen opptegnelser. Det går fram av kildene at skikken må ha forandret seg mye og nå er blitt en form for gjestebud og etter hvert kom dansen inn i vakene. Allt i 1607 har det komme direkte forbud mot likvake. Men den gamle skikken var seig og livskraftig. Her i bygda vet vi at denne skikken har vært brukt. Tradisjonen vil ha det til at det siste gangen det ble dansa ved ei kiste her i Verdal, skal ha vært på plassen Haugmoen under gården Haugan i Helgådalen, muligens rundt 1820-30 årene. I 1860 kom det et nytt lov-forbud, men da var det ikke så mange plasser skikken var i bruk. Når skikken vart flytta til etter jordfestinga er uklart. I de fleste tilfeller gikk det nok pent og pyntelig for seg. Sikkert hadde begravelsene i den tid både positive og negative sider. Det er vel helst de siste det er skrevet og snakket om.

* Kan vel sammemlignes med en militærordre?

NB: H-Nyttredaksjonen ber dere av bladets lesere som måtte ha hørt fortalt om dans i begravelsene om dere vil kontakte oss.

Stadnavnet Snellper

I siste nummer av H-Nytt rettet vi spørsmål til våre lesere om noen kunne gi oss en forklaring på hva navnet skrev seg fra. Vi fikk svar fra lærer John Huseby.

Han skriver at vi må gå ut fra siste del av ordet og ikke den første delen. Husby skriver at ordet "per" har sitt opphav i det gamle ordet "peer", eller som vi sier det her i bygda "pøør". Som betyr smått eller lite.

Ordet vart før ofte brukt i forbindelse med småpoteter o.l. Det var berre "pøør".

Jeg sendte Husebys brev til prof. Ola Stenshaug som svarer at han ikke kan finne dette stadnavnet i norske eller svenske ordbøker. Han finner Husebys

teori svært så fornuftig. Altså skriver navnet seg fra planten småsnell/fjellsnelle.

I en prat med Per Ward forteller Per noe som grenser inn til dette. "Når veret var lagleg når vi var ferdig med slått, så slo vi star og snelle i dammer og tjern og raka det på land for tørking." Krøttera var glad i dette foret.

Så over til en glemt måte å samle vinterfôr på. På våre påsketurer overmattet vi flere ganger hos Andreas Bøgset på fjellgården Holden på Snåsafjella.

Andreas var en meget interessant kar å snakke med. Han fortalte m.a.: "På fjellgårdene vart det før i tida sli star på tjern og vann når isen hadde lagt seg om høsten." Andreas mente næringsinnholdet i dette foret måtte være svært så lavt, det måtte være mest berre vomfyll i vårknipa.

Per Ward hadde også hørt snakk om å høste star på isen.

Fra avisene i 1944

Væraelven i Værdalens Præstegjeld har strax nedenfor de bekjente Ulvild Møllebrug bortrevet Veien og dannet sig et nyt Løb. Af private Brug, der ere mere eller mindre ødelagde ved Vandflommen, bemærkes Fossnæs, Holmens, Grundfoss og Dillans Sauge i Værdalens Præstegjeld.

Den Skade, Elvens Oversvømmelser have foraarsaget paa lavere liggende Enge, turde maaske være af ikke mindre Betydenhed, forsaavidt de tildels ere saaledes udgaaede eller overskyllede, at de blive ufruktbare for længere Tid. Iaar har hele Jordveien af den i Nærheden af Værdalsøren beliggende Gaard Fæby lidt ved Oversvømmelse. Fire Huusmandsplasser ved Bymoien, ogsaa i Værdalen skulde være bortførte o.s.v.

Notert av Ingvald Tronsmo d. 12.1.

TIL MODER

av Peder O. Mæhlen

*Hva kan tilfulde skatte
en moders kjærlighed.
og hendes ømhed fatte
mens barnetiden gled.
Aarvaagen først og silde
med pleie, raad og daad
ja alt hun ofre vild
at standse barnets graad.*

*Jeg moder aldri glemmer
mens jeg paa Jorden gaar.
Jeg savnets harpe stemmer
og paa dens strenge slaar.
Den ømhed hun mig vidste
fra første spæde stund
Jeg mindes til det sidste
Af hjertets ganske grund.*

*Hun bar mig under hjerte
paa skab.rens milde bud
Hun fødte mig med smerte
med bøn til himlens gud
I fulde maal hun skjænket
Sin Moderkjærlighed
Og i min barm hun sænket
saa ofte trøst og fred.*

*Tak moder for din pleie
fra først jeg lyset saa
til nu da vore veie
paa Jord adskilles maa
Det ofte kunde hende
at jeg bedrøvet dig
det maa jeg frit bekjende
Du stedse elsket mig.*

*Ak Moder naar jeg taarer
i dine øine saa
Naar fars og søsters baarer,
til Graven bæres maa
Det var min trøst i sorgen
at ty til moders barm.
Der glemt jeg hver modgang
hver sorg og bitter harm.*

*Naar syg jeg laa paa lei
og mig i smerter vred.
mig moder kjærlig pleiet
og tidt for mig hun græd.
Da følte jeg at moder,
mig end paa hjertet bar.
Ak ja blandt livets goder
En ælsked moder var.*

*Og at en kjærlig moder
Et klenodie var.*

*Ja sent kan jeg forglemme
min Moders Kjærlighed.
hun gjorde lyst Herhjemme
mens jeg i skogen sled.
Naar træt jeg hjemad stundet
at smage hvilens ro.
hvor sødt jeg da mon blundet
I moders kjære bo.*

*Skal mor din kjære stemme
Jeg aldri høre mer.
Skal jeg nu ei fornemme
Du venligt til mig ser.
Saa hør den tak jeg bringer
for hvad for mig du var.
Naar afskedssalmen klinger
Og nu her afsked tar.*

*Din mand og lille datter.
Dig venter hist bag grav.
Din moder og din fader.
Og søskend Herren gav.
To sønner og en datter.
Dig her begræder nu
De ømt dit minde skatter.
Hvil moder ud, hvil nu.*

SIKRING AV KULTURMINNER

av Johannes Overmo

I forbindelse med utarbeidelsen av VOK's nye kart til lagets jubileumsløp sommeren 1989, over et område i Inndalen syd, fra Tveråa i øst til Tromsdalen i vest, fra bygda i nord til Dyrhaugen-Hoåsknoppa i sør, fikk Dag Høyde i samarbeid med bl.a. Eivind Stubbe ideen til å tegne av gamle kulturspor på det nye kartet. Først og fremst var det her tale om de forskjellige rutene general Armfeldt brukte i 1718, men også andre kulturspor. Dette vil da trykkes i svart farge på kartene etterpå.

På et vanlig orienteringskart kan en ikke ta med for mange stedsnavn, da teksten vil fjerne detaljer som er viktig for løperen. Så de kartene som blir ettertrykt er beregna på arkiv og folk som er lokalhistorisk interesserte.

Et slikt prosjekt har egentlig svært mye for seg. Rydding og avmerking i terrenget gror ganske fort igjen, mens det som blir trykket på såvidt gode kart blir bevart for nærmest all ettertid, såfremt terrenget ikke blir utsatt for store inngrep, forårsaket av mennesker eller naturen selv.

Forutsetningen for et godt resultat er at avmerkinga på kartet blir korrekt. Et slikt prosjekt er avhengig av et nært og godt samarbeid mellom lokalkjente folk og orienteringskyndige, og helst da de som rentegner kartet.

Vi i Helgådals-Nytt's redaksjon vil gjerne bringe denne ideen videre, i håp om at det på alle områder der det finnes gode O-kart blir gjort en slik registrering av alle slags gamle kulturspor mens det

finnes mennesker som vet av dem, og at det lykkes å skaffe de nødvendige midler til å få trykket opp et visst antall av hvert kart.

Dag Høyde

REINSBUKKEN PEIM

av Paul Jåma

MUSIKK: ODD MAGNE GREEN

SOLNEDGANG FOR PEIM

En fin vårdag i mai 1950 ble Peim født. Hans rettmessige eier var en gutt på 8 år. Første someren levde Peim på godt fjellgras tilsammens med sin mor, simla. Andre våren ville hans mor ikke ha noe med Peim å gjøre fordi simla ventet en ny kalv som trengte hennes kjærlighet. Peim ble frustrert og dro ned til en bondegård og ble der hele sommeren. Han gikk og beitet på bondens inn-

mark tilsammens med gårdens husdyr.

På seinsommeren ble Peim hentet og brakt til fjells i leieband til hans virkelige frender. På denne turen viste Peim gode læreegenskaper. Han ble god til å gå i band og fikk derfor senere mange oppdrag som lederrein i band under reinflyttinger. Peim var derfor ekstra verdifull. På en stormfull vinterdag døde Peim av utmattelse, 18 år gammel.

Årskavalkade

Det som huskes best her fra Helgådalen i 1989 er leirraset som gikk like ved gården Kulsli nordre 8.2. Garasjebygningen med en del utstyr inni gikk med i raset, ene hjørnet av fjøset ble hengende i løse lufta og det var bare en liten bit igjen til grunnmuren på våningshuset. Inger Lise og Svein Kulsli fant det uforsvarlig å bo der lenger, og har bodd i ei hytte like ved i sommer.

I oktober ble stuebygningen flyttet hel til ny tomt oppe på Elneshøgda av Kolsrød og Digre ved hjelp av kraner og transportvogn. Mange skuelystne var møtt opp for å se på den uvanlige flyttinga.

Vuku teaterlag besøkte Helgådalen med sin oppsetning av «Dobbelsats og freske fraspark». Vi ser her tre av hovedrolleinnehaverne, fra venstre Martin Hynne, Kristin Lurfald og Einar Dillan på scenen i Bjartan samfunnshus.

17. mai ble en våt forestilling. Vi ser her folketogeto ved Bjartan samfunnshus med flagg og paraplyer.

Helgådals-Nytt arrangerte på tradisjonelt vis sammen med styret i Helgådal idrettslag en hyggekveld for eldre folk i dalføret, denne gang på Lunheim i Volden 12 mai. Stian Nesseemo underholdt med vise-sang til eget gitarakkompagnement.

Kveldens hovedgevinst i lotteriet var et blomsterbord laga av Johannes Haldorsen (t.v.), Per A. Ward ble den heldige vinner. Den samme Per gav forøvrig en annen original gevinst til lotteriet, nemlig ei ause han sa han hadde vært så uheldig med virket til. Skaftet på ausa pekte ned isteden for opp som på vanlige auser.

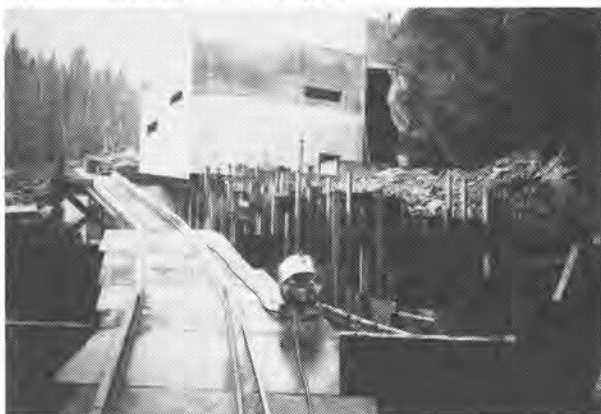

Vassdragsvesenets forbygningsarbeider mellom gamle Røe bru og Granfossen begynner nå å bli ferdig. Siden arbeidene kom i gang i 1980 er det brukt ca. 13 mill. kroner på disse arbeidene, og resultatet ser ut til å ha blitt svært bra. Verdalselva er blitt mye renere, noe som har virket positivt på laksestammen.

Ved et samarbeid mellom Vassdragsvesenet og Verdals kommune er det nå laga ei ny vegføring til Røsgrenda, i det en følger moloen langs elva ca. 900 meter videre forbi Røe bru og så opp langs Leiringsbekken. For innbyggerne i Røsgrenda vil den nye vegen få stor betydning. Gamle Røe bru var eneste forbindelse til omverdenen fra den var bygd i 1939 fram til 1979, da den nye vegen sør for elva fram til Grunnfoss bru ble bygget. I 1989 er så den herostratisk berømte bakken opp Svedjan erstattet av en langt bedre veg. Bildet er tatt fra nyvegen ned mot elveforbygningen ved Dalbakken.

Arbeidet på lakstrappa opp Granfossen har gått etter planen, og vil om ikke noe helt spesielt skulle skje bli åpnet våren 1990. Eilif Hagen & Co. har her gjort et utmerket arbeid. Det skal bli interessant å se hvordan denne lakstrappa vil virke inn på laksefangsten. Vi får bare håpe vi slipper sykdommer på laksen. Vi har her to bilder av lakstrappa, ett fra nedre del der «siloen» mellom de to tunnelene vises, og ett fra toppen av den 120 meter lange øvre tunnelen.

Trimgruppa hadde også i sommer noen interessante turer. Den siste foregikk søndag 10.9. fra Brattåsen til den såkalte «Marta-grana» ved Storbekken. Turen var et samarbeidsprosjekt mellom trimgruppa i Helgådals il og turutvalget i Verdal Historielag, og Magne Kjesbu var med som kjentmann.

Det store oppmøtet ble det ikke, men de som møtte opp fikk oppleve en enestående vakker dag med klarvær og solskinn. På bildet ser vi Øystein Thomassen som fra Øver-Glenna speider mot Vera i håp om å få se hytta si oppe i skogen fra han Bernhard. Storbekken har vi rett bak kikkerten hans Øystein, videre oppover kan vi se Flåtjønnhalla, Seterfjellet med Tverråfjelet helt til venstre, og helt bak fjellområdene på svensk side nord fra Rutsdalen.

Den planlagte sommerturen til de svenske Skækerfjällen gikk i vasken. I stedet ble det etter forslag fra bøndene på Jermstad og Skei planlagt å ta ei helg inne i Finnåsan i Skjækerdalen, der Nord-Trøndelag Turistforening er i ferd med å bygge ei overnattingshytte med anneks. Selve hytta leveres ferdig oppsatt av byggmester Grande, mens anneks et etter planen skal bygges på dugnd. Og det var dette som skulle skje helga 15.—17. september.

Dugnadsgjengen, som kom til å telle 8 personer, fikk gratis overnatting på Harbakvollen, og værgudene viste seg fra sin beste side. Turistforeningens representant Nils Chr. Hagen sa seg godt fornøyd med resultatet etter at helga var slutt. Anneks et ble oppført med tak og papp på veggene, skorsteinen påbegynt og isolasjonsmaterialet fraktet innomhus. Dessuten ble det lagt en del golv og skorsteinen fullført på hovedhytta, og alle gulvbord, panel og ovner fraktet inn der, slik at det skal gå an å arbeide videre på vinters tid.

På bildet studeres tegninga før jobben settes i gang av fra venstre Torbjørn Grande, Torgeir Bakken og Nils Chr. Hagen. Avgjørelsen om visse forandringer skjedde raskt og smertefritt.

Her er karene klar til marsjen tilbake til losjiet og bygda søndag ettermiddag. Foran fra venstre: Torbjørn Grande, Nils Chr. Hagen, Oddmund Jermstad og Torgeir Bakken. Bak fra venstre: Tom Rune Bakken, Magnar Bakken og Joar Storholmen.

To av Helgådals-Nytts redaksjon var med i Verdal Museums skoleopplegg høsten 1989. Her ser vi Las-se Johnson sen. i ferd med å fortelle om gamle daggers jakt og fangst for interesserte elever fra Bjartan og Volden.

I forbindelse med 250-årsjubileet for den norske folkeskolen skulle det passe bra å ta med dette bildet av Reidar Prestmo, som her forteller dagens elever om skolen før i tida.

Nedenfor viser vi noen gamle bilder fra ØRA

Bekansing av russergravene.

Parti fra Øra ca. 1910.

*Stasjonsmester Ellev E. Indal foran
Verdal Stasjon.*

*Framfor Østnes Hotell. Jeremias
Storhaug til høyre hadde skyss-
stasjon her.*

Prisvinnere 1989

*Guri Valstad
med fotballkruset.*

*Arild Olav Sagvold
med innsatspokalen.*

*Sigvald Helmo
med skiavdelingens ærespris*

*Magner Haugan
med friidrettsavdelingens ærespris.*

Midtvinterstemning over Holmlibakkene.

«Gruvan» i Tverrvola. I nordhellingen av Tverrvola i Skjækerfjella, ca. 800 m over havet og vendt mot Skjækervatnet, ligger denne terrengformasjonen, som ligner et krater med kraftig grønn vegetasjon. Årsaken til dette er det forskjellige teorier om, som navnet sier har folk ment det har vært gruvedrift her. En annen teori går ut på at det har falt ned en meteoritt her en gang.